

Ansvar och roller för en trygg energiförsörjning

Energimyndighetens analys
ER 2010:11

Böcker och rapporter utgivna av Statens
energimyndighet kan beställas via
www.energimyndigheten.se
Orderfax: 08-505 933 99
e-post: energimyndigheten@cm.se

© Statens energimyndighet

ER 2010:11

ISSN 1403-1892

Förord

Energimyndigheten är förvaltningsmyndighet för tillförsel och användning av energi och ska verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi. I detta ansvar ligger att göra avvägningar mellan ekonomi, trygghet och miljö i enlighet med energipolitikens mål. I denna rapport redovisas Energimyndighetens syn på ansvarsfrågorna kring en trygg energiförsörjning. Med detta avses ansvar för att förebygga och hantera konsekvenser av bl.a. elavbrott, effektbrist, elenergi- och värmeenergi-avbrott, avbrott i värmeförsörjning, avbrott i gasleveranser, drivmedelsbrist, störningar i den globala oljeförsörjningen m.m.

Utifrån Energimyndighetens övergripande strategier utarbetas årligen en ettårig verksamhetsplan, som avseende krishanteringsområdet dokumenteras i form av en överenskommelse med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Verksamhetsplanen bygger på en årlig risk- och sårbarhetsanalys av den nationella energiförsörjningen (se ER 2009:31) samt övriga åtgärder, utredningar, etc.

Föreliggande dokument syftar till att identifiera och klargöra det principiella ansvarsförhållandet dels mellan den offentliga sektorn och energimarknaderna, dels mellan några av den offentliga sektorns aktörer. I rapporten redovisas viktigare slutsatser och detaljer i regleringen samt resultat av analyser och förslag till områden där myndigheterna behöver klargöra sina ansvarsområden och roller ytterligare. Några förslag till ändringar i lagar och förordningar lämnas inte.

Dokumentets ändamål är att på ett lättillgängligt sätt, och som stöd för det dagliga arbetet inom Energimyndigheten, sprida kunskap om:

- Vem som översiktligt har ansvar för vad inom området trygg energiförsörjning.
- Vad som, enligt Energimyndighetens tolkning, bör göras av olika aktörer, såväl privat som offentliga.
- Vilka styrande dokument, inklusive författningar, som finns, vad dessa innebär och vilka viktigare oklarheter som identifierats.
- En strategisk grundsyn för ansvar och roller inom trygg energiförsörjning.

Dokumentet kan internt av Energimyndigheten användas som stöd för:

- Analys av Energimyndighetens verksamhet och måluppfyllelse.
- Utformning av strategi och verksamhetsplaner, t.ex. långsiktiga mål, etappmål, handlingsplaner, arbetsmetoder m.m.
- Fördelning av ansvar och resurstilldelning inom myndigheten.
- Informationsspridning om Energimyndighetens ansvar.
- Informationsspridning om ansvarsfördelningen inom trygg energiförsörjning.

Redovisningen av Energimyndighetens syn på andra aktörers ansvar och roller kan också användas för att bearbeta otydligheter och underlätta samverkan och samarbete.

Ansvarsförhållanden och roller utvecklas kontinuerligt. Detta dokument baseras på tidigare ansvarsanalyser och ersätter remissutgåvan från 2009-10-05 (version 3.1, dnr 60-07-1248). Ambitionen är att uppdatera dokumentet med viss regelbundenhet. Nu föreliggande uppdatering är genomförd i samarbete med konsulten Mats Ekeblom, Sweco Energuide AB.

Sakförhållanden kan ha ändrats sedan dokumentet fastställdes, varför läsaren har skäl att värdera informationen med detta i åtanke. Uppgifterna i dokumentet var aktuella i januari 2010. Rapporten har remissbehandlats under oktober 2009 - januari 2010.

Eskilstuna i mars 2010

Tomas Kåberger
Generaldirektör

Mikael Toll
Projektledare

Innehåll

1	Inledning	9
1.1	Läsanvisningar	9
1.2	Versionshistorik	10
2	Sammanfattande slutsatser	11
2.1	Generella slutsatser för ansvar och roller	11
2.2	Strategisk grundsyn för ansvar och roller för en trygg energiförsörjning	14
2.3	Fortsatt arbete	16
3	Principiell ansvarsfördelning för krisberedskap och en trygg energiförsörjning	19
3.1	Trygg energiförsörjning	19
3.2	Grundläggande ansvarsfördelning för krisberedskap	20
3.3	Principerna för krisberedskap	21
3.4	Aktörer och principiella roller inom energisektorn	22
3.5	Ansvarsprincipen och övergripande fördelning av ansvar och roller	24
4	Marknadsaktörernas formella ansvar	25
4.1	Producenters och distributörers ansvar	25
4.2	Energianvändarnas ansvar	26
5	Den offentliga sektorns formella ansvar – faktaredovisning med kommentarer	29
5.1	EU:s ansvar	29
5.2	Regeringens ansvar	29
5.3	Myndigheters ansvar	30
5.4	Kommunens ansvar	41
6	Energimyndighetens ansvar och roller – analys och slutsatser	45
6.1	Energimyndighetens ansvar och roll före, under och efter en kris	45
6.2	Energimyndighetens ansvar och roll inom europeiskt samarbete	47
6.3	Energimyndighetens ansvar och roll inom nordiskt samarbete	48
6.4	Energimyndighetens ansvar och roll inom olika energiområden	49
6.5	Energimyndighetens ansvar och roll i förhållande till länsstyrelser och kommuner	61
6.6	Energimyndighetens ansvar och roll i förhållande till enskilda energianvändare	62
6.7	Energimyndighetens ansvar och roll i förhållande till energiproducenter och distributörer	64
6.8	Energimyndighetens ansvar och roll inför och under höjd beredskap	65

Bilaga 1 – Definitioner	67
Bilaga 2 – Myndigheternas och kommunernas ansvar	71
Gemensamt för myndigheter.....	71
Energimyndighetens ansvar	76
Energimarknadsinspektionens ansvar	78
Svenska Kraftnäts ansvar	82
Elsäkerhetsverkets ansvar	86
Myndighetens för samhällsskydd och beredskaps ansvar.....	87
Strålsäkerhetsmyndigheten	89
Andra centrala myndigheter.....	90
Länsstyrelser	91
Kommunernas ansvar.....	92
Bilaga 3 – Förteckning över författningar	97
EU-/EG-direktiv och förordningar.....	97
Författningar för olika energilag	99
Författningar som reglerar energianvändares ansvar	101
Författningar som tillämpas vid särskilda situationer	102
Bilaga 4 – Remissbehandling	105

1 Inledning

1.1 Läsanvisningar

Rapporten är uppbyggd så att inledningsvis redovisas övergripande slutsatser. Därefter redovisas fakta om ansvarsfördelning inom krisberedskapsområdet för marknadsaktörerna och den offentliga sektorn. Sedan analyseras och dras slutsatser för Energimyndighetens ansvar och roller. I bilagor återfinns definitioner och mer detaljerade fakta med källhänvisningar.

Kapitel 2 innehåller sammanfattande slutsatser för ansvar och roller inom området trygg energiförsörjning samt en strategisk grundsyn på ansvar och roller.

I kapitel 3 beskrivs utgångspunkter och den principiella ansvarsfördelningen inom krisberedskap och trygg energiförsörjning.

I kapitel 4 redovisas kortfattat energimarknadens ansvar för en trygg energiförsörjning.

I kapitel 5 redovisas kortfattat den offentliga sektorns ansvar och roller. För centrala myndigheter sker detta med utgångspunkt från respektive instruktion, regleringsbrev och andra styrande dokument. Energimyndigheten behandlas mest ingående.

I kapitel 6 redovisas en analys av och slutsatser för Energimyndighetens roll och ansvar i förhållande till andra centrala myndigheter, geografiskt områdesansvariga på regional och lokal nivå, producenter och distributörer av energi samt energianvändare.

I bilaga 1 ges definitioner på centrala begrepp som används i dokumentet.

Bilaga 2 redovisar fylligare, mer detaljerat och med fler källhänvisningar än i kapitel 5 den offentliga sektorns ansvar och roller, instruktioner, regleringsbrev, etc.

Bilaga 3 redovisar aktuella författningar av betydelse för området och som analyserats mot bakgrund av deras betydelse för Energimyndighetens arbete med trygg energiförsörjning.

I bilaga 4 redovisas kortfattat den remissbehandling som genomfördes under oktober 2009 till januari 2010.

1.2 Versionshistorik

Version	Datum	Förändring	Fastställt av
Energimyndighetens ansvar för säker energiförsörjning, dnr 60-05-4590, ver 1.0	2005-10-26	Sammanställning av Eva Liljegren, Eva Albäck och Mikael Toll innefattande ansvar för trygg el- och värmeförsörjning.	Mikael Toll
2.0	2005-12-09	Komplettering av ansvar för trygg olje- och gasförsörjning.	
2.1	2006-02-10	Fördjupade analyser. Nya styrande dokument för 2006.	
2.2	2006-11-29	Utökade juridiska analyser	Eva Albäck
3.0	2006-12-31	Kompletterat med nytillkommen lagstiftning	Mikael Toll
Energimyndighetens ansvar för trygg energiförsörjning, dnr 60-07-1248, ver 1.0	2007-03-22	Fördjupade analyser för befintliga och ytterligare aktörer, nya ansvarsförhållanden enligt 2007 års regleringsbrev, uppdaterad juridisk analys, strukturella justeringar m.m.	Mikael Toll
1.1	2007-05-16	-	Avd chef Andres Muld
Ansvar och roller för en trygg energiförsörjning, dnr 60-07-1248, ver 2.0	2008-09-29	Delning av Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen. Nya styrande dokument för 2008. Omfattande strukturella förändringar.	Mikael Toll
Ansvar och roller för en trygg energiförsörjning – Energimyndighetens analys, dnr 60-07-1248, ver 3.0	2009-09-07	Bla tillkomst av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt nya styrande dokument för 2009. Revidering av struktur, uppdatering av fakta, kompletterande analyser och slutsatser.	Mikael Toll
3.1	2009-10-05	Extern remiss för förankring av/synpunkter på analys och slutsatser.	Avd chef Andres Muld
Ansvar och roller för en trygg energiförsörjning – Energimyndighetens analys, ER 2010:11	2010-03-22	Kompletterad efter remissvar. Nya styrande dokument för 2010.	Generaldirektör Tomas Käberger

2 Sammanfattande slutsatser

I detta kapitel redovisas kortfattat slutsatser och en strategisk grundsyn för ansvar och roller inom trygg energiförsörjning.

2.1 Generella slutsatser för ansvar och roller

Det är inte möjligt att genom detaljstudier av lagar, förordningar, instruktioner och andra styrande dokument för olika myndigheter, producenter, m.fl. inom området trygg energiförsörjning skapa sig en helt entydig och klar bild av olika aktörers ansvar och roller. Inom vissa områden är regleringen äldre och i viss mån obsolet, inom andra är den modernare och tydligare. Däremot kan man utifrån en analys av dessa dokument, propositioner och riksdagsbeslut övergripande klarlägga ansvar och roller för olika aktörer och med detta som grund tolka de styrande dokumenten och, inom myndighetssfären, komma överens om ansvar och roller i de fall det råder oklarheter. Nedan redovisas slutsatserna av en sådan analys.

Energimyndigheten är förvaltningsmyndighet för tillförsel och användning av energi och ska verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi. Myndigheten ska också utarbeta underlag för utvärdering och omprövning av de samlade energipolitiska programmen. Energimyndigheten har därför en roll att på ett övergripande strategiskt plan verka för en trygg energiförsörjning över hela energiområdet, utan att för den delen begränsa andra aktörers ansvar. Energimyndighetens ansvar avgränsas i stället av det ansvar som andra myndigheter och aktörer har inom energiområdet. Det som skiljer andra myndigheters ansvar från Energimyndighetens är att de har ansvar som är mer avgränsade till typ av energi eller typ av ansvar (t.ex. systemansvar för el eller tillsyn över elmarknaden), men samtidigt djupare. Även Energimyndigheten har den typen av ansvar, t.ex. inom oljeförsörjningen. Vidare har Energimyndigheten (liksom t.ex. Svenska Kraftnät) ett särskilt ansvar för fredstida krishantering och höjd beredskap. Detta innebär sammantaget att Energimyndigheten:

- Ska, utifrån ett helhetsperspektiv, verka för att det skapas en förmåga hos hela energisektorn att förebygga sårbarheter, motstå hot och risker samt hantera en kris och lindra effekter av inträffade störningar
- Ska bistå andra aktörer i deras arbete
- Ska vidta åtgärder inom den egna organisationen för att kunna ta detta ansvar.

Energimyndigheten har således en strategisk roll för trygg energiförsörjning inom hela energiområdet, utan att för den delen vara överordnad andra myndigheter som har ansvar för delar av energiförsörjningen. Denna roll ställer stora krav på Energimyndighetens förmåga att samverka med alla övriga berörda myndigheter och aktörer. Till detta kommer att Energimyndigheten ska verka för en rimlig balans mellan ekonomi, trygghet och miljö, i enlighet med energipolitikens mål,

och att aktörerna inom energiområdet beaktar alla dessa tre intressen. Myndighetens roll kan beskrivas som kunskaps- och analyscentrum samt katalysator för trygg energiförsörjning i Sverige.

Staten är, enligt regeringen, yttersta garant för medborgarnas säkerhet och trygghet, men den enskilde, företag och organisationer har ett grundläggande ansvar för att skydda sitt liv och sin egendom genom att vidta förebyggande åtgärder. Krisberedskap är en angelägenhet för flertalet aktörer i samhället och dessa ska ta ett eget ansvar för att vidta och finansiera krisberedskapshöjande åtgärder.

Det allmänna bär, enligt regeringen, huvudansvaret för den nationella säkerheten och det allmännas åtgärder får större vikt ju mer krävande och oförutsedd en krissituation är. I Energimyndighetens ansvar ligger därför bl.a. att identifiera hot och risker samt initiera och driva på krisberedskapshöjande åtgärder ur ett helhetsperspektiv. Myndigheten ska dessutom, enligt förordning, ha förmåga att analysera olika situationer och bedöma om dessa kräver någon form av insats av det allmänna. För att underlätta andra aktörers åtgärder ger Energimyndigheten information och råd till såväl producenter/leverantörer av energi som kunder och andra enskilda om generella hot och risker i energisystemen samt exempel på åtgärder som kan vidtas före och under en kris.

Regeringen föreskriver inte i detalj hur Energimyndigheten ska ta sitt ansvar. Uttrycket i Energimyndighetens instruktion att *”verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi”* innebär att myndigheten har stor valfrihet i hur och med vilken ambition arbete och samverkan ska bedrivas, vilket stöd som ska lämnas till aktörer inom energiområdet, vilka åtgärder myndigheten respektive andra aktörer ska vidta, mm. I detta gäller att hitta en balans mellan ytterligheterna att helt överlåta frågorna till marknadens aktörer och att hårt försöka styra fria marknadsaktörer med eget ansvar.

Energimyndigheten nyttjar formella och informella verktyg och styrmedel (t.ex. nätverk, lagstiftning, kunskapssammanställningar, informationsspridning) i syfte att verka för att en tillräckligt god trygghet skapas inom alla led av samhällets energiförsörjning. Hur och vad Energimyndigheten väljer i dessa avseenden måste dock stämmas av med och förankras hos övriga berörda myndigheter och aktörer. Föreliggande dokument är ett, av flera, verktyg för att underlätta en sådan förankring och avstämning med andra viktiga aktörer.

Energimyndigheten har inte något ansvar för att operativt hantera en kris inom energiförsörjningen förutom att, när regeringen så beslutar, hantera lageravtappning av olja och drivmedel samt genomföra åtgärder för förbrukningsdämpning och ransonering inom energiområdet. Myndigheten ska också hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser inom området samt om vidtagna och planerade åtgärder. Energimyndigheten ska vidare kunna lämna den information som behövs för de

att utarbeta en årlig rapport om försörjningstrygghet för naturgas. Anläggningsinnehavarna är ansvariga för att vidta de åtgärder som behövs för att säkerställa naturgasförsörjningen. Samrådsförfarandet för Energimarknadsinspektionens och Energimyndighetens årliga rapporter behöver justeras och kompletteras och en säkerhetsmyndighet utses.

Värmeförsörjning är ett område där Energimarknadsinspektionen har ansvar som tillsynsmyndighet och där det i övrigt främst är värmeleverantörer och fastighetsägare som ska vidta åtgärder. Men Energimyndigheten har, som förvaltningsmyndighet för frågor om användning och tillförsel av energi och med uppgiften att verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi, ett generellt ansvar för att kartlägga och analysera området och att informera leverantörer, kunder och enskilda.

Vad gäller **försörjning med biobränslen** finns ingen tydlig reglering av ansvar och roller. Energimyndigheten har dock, som förvaltningsmyndighet för frågor om användning och tillförsel av energi och med uppgiften att verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi, ett övergripande ansvar att verka för trygg biobränsleförsörjning. Anläggningsägarna har också det allmänna ansvar som alla energianvändare har för åtgärder för att kunna hantera krissituationer.

Kommuner och länsstyrelser har, genom sitt geografiska områdesansvar, ett övergripande ansvar för att samverkan och samordning kommer till stånd inom på regional och lokal nivå på ett sätt som gör att Energimyndigheten inte behöver verka direkt på lokal eller regional nivå. Det är MSB och länsstyrelserna som i första hand ska stödja kommunernas krisberedskapsarbete. Men den utvärdering som MSB gjort av utvecklingen 2006 - 2009 pekar på att andra centrala myndigheter i större omfattning bör ge stöd i form av information, utbildning, modeller för övningar, krishanteringsmetodik och vägledning. Eftersom trygg energiförsörjning är ett av de allra viktigaste områdena inom krisberedskapen, måste Energimyndigheten kunna stödja och samverka med länsstyrelserna och kommunerna. Länsstyrelsernas beredskapsenheter (motsv.) och kommunernas beredskapssamordnare, samt energi- och klimatrådgivare, är därför viktiga samverkanspartners för Energimyndigheten i arbetet med trygg energiförsörjning.

2.2 Strategisk grundsyn för ansvar och roller för en trygg energiförsörjning

Mot bakgrund av den analys av ansvar och roller som görs i denna rapport kan följande strategiska grundsyn formuleras för fördelningen av ansvar och roller för trygg energiförsörjning;

Anläggningsinnehavare, som produktions- och nätföretag, samt energianvändare har ansvar för att själva vidta de åtgärder som behövs, eller i vissa fall föreläggas, för att trygga sin verksamhet mot bakgrund av samhällets krav. Samhällsviktiga verksamheter har ett särskilt stort ansvar att analysera sin situation och vidta

åtgärder. I de fall konsekvenserna av störningar i energiförsörjningen är oacceptabla måste användaren genom förebyggande eller lindrande åtgärder kunna reducera dessa.

Statsmakterna och myndigheterna ansvarar för att skapa förutsättningar och regler för att marknadens aktörer, inklusive energianvändarna, ska kunna ta sitt ansvar. Härvid ska Energimyndigheten:

- Vara ett kunskaps- och analyscentrum utifrån ett energisystems- och helhetsperspektiv
- Vid behov ta fram nationella strategier för och följa upp arbetet med trygg energiförsörjning inom alla energiområden:
 - Elförsörjning,
 - Olje- och drivmedelsförsörjning,
 - Naturgasförsörjning,
 - Värmeförsörjning,
 - Biobränsleförsörjning.
- Genomföra analyser av inträffade störningar ur såväl tillförsel- som användarperspektiv inom alla energiområden.
- Kunna ge övergripande information till alla aktörer inom energiförsörjningen om ansvarsförhållanden, hot, risker och sårbarheter samt möjligheter att vidta förebyggande och avhjälpande åtgärder.
- Utöva tillsyn över lagringsskyldighet av olja och kol och trygg naturgasförsörjning.
- När regeringen så beslutar, förslå samt genomföra åtgärder för förbrukningsdämpning och ransonering inom hela energiområdet.

Den systemansvariga myndigheten ansvarar för att systemet fungerar sammanhållet och ska förelägga eller på annat sätt stödja anläggningsinnehavare att vidta åtgärder. Systemansvaret innebär ansvar och vissa befogenheter för att leveranser ska kunna upprätthållas, men i systemansvaret ligger inte ett totalansvar för att säkerställa försörjningen i de delar som beror på exempelvis de lokala nätens tillgänglighet eller produktionskapacitetens tillräcklighet.

Systemansvarigas arbete behöver i viss omfattning ske i samverkan eller samråd med Energimyndigheten.

Tillsynsmyndigheter ska utöva tillsyn och rapportera till regeringen och/eller EU, om möjligt i samverkan eller samråd med Energimyndigheten.

Alla myndigheter ska, i en krissituation, kunna:

- Analysera olika situationer och bedöma om dessa kräver någon form av insats av det allmänna.
- Hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser inom området samt om vidtagna och planerade åtgärder.
- Lämna den information som MSB behöver för de samlade lägesbilderna.

- Bistå andra myndigheter och aktörer i deras arbete med att hantera inträffade störningar.

MSB har främst stödjande och samordnande uppgifter och begränsar inte sektorsansvariga myndigheters ansvar och arbetsuppgifter för en trygg energiförsörjning.

2.3 Fortsatt arbete

Den analys som gjorts som grund för föreliggande rapport samt den remissbehandling som genomförts visar att det finns behov av att klarlägga vissa tydligheter och öka kunskapen om ansvar och roller samt att sprida information om detta. Energimyndigheten anser att det är inom följande områden som det fortsatta arbetet främst bör bedrivas;

1. Inom ramen för Elenergibristövning 2010 (EE2010) testas och klarläggs ansvar, roller och samverkan i en elbristsituation. Inte minst kommer kopplingen mellan energi- och effektbrist och fördelningen av ansvar och roller inom dessa områden att provas. Efter övningen analyseras resultaten och eventuella förslag till justeringar av ansvar, roller och samverkan tas fram. Områden som bör uppmärksammas är gränsdragning mellan Energimyndigheten och EI vad gäller analys av den långsiktiga utvecklingen av elmarknaden för att förebygga elenergibrist på lång sikt och gränsdragningen mellan SvK och Energimyndigheten.
2. Inom området trygg naturgasförsörjning bör Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen (EI) tillsammans med Svenska Kraftnät (SvK) ta fram ett förslag till hur ansvaret för den så kallade nationella rapporten till EU ska fördelas. Grunden för arbetet bör vara EI:s förslag¹ att Energimyndigheten ges i uppdrag att rapportera de delar som berör försörjningstrygghet och att dessa delar ingår i EI:s rapport. Detta motsvarar det sätt som EI och Konkurrensverket arbetar på vad gäller rapportering av konkurrensfrågor inom naturgasområdet.
3. Inom trygg naturgasförsörjning bör det också klargöras vilken myndighet som ska vara säkerhetsmyndighet enligt *säkerhetsskyddsförordningen (1996:633)*.
4. Genomförandet av EU:s tredje inre marknadspaketet för el (2009/72/EG) och naturgas (2009/73/EG) utreds för närvarande av Nya el- och gasmarknadsutredningen (NELGA). Förslag till lagstiftning och övriga regelverk som krävs för att genomföra de omarbetade marknadsdirektiven samt EU:s förordning nr 713/2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter förväntas den 1 april 2010. Särskilt förordningen om en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter

¹ EI remissvar 2009-12-23, dnr 02-09-102018.

bedöms vara av intresse för trygg energiförsörjning. Energimyndigheten bör nogra följa arbetet och vid behov lämna underlag.

5. Inom EU genomförs för närvarande en översyn och revidering av försörjningstrygghetsdirektivet för naturgas (2004/67/EG). Energimyndigheten behöver följa arbetet i samarbete med SvK och EI.
6. Vad gäller olje- och drivmedelsförsörjning skulle Energimyndigheten kunna utveckla funktionskrav för distribution. Vidare bör Energimyndigheten tillsammans med Transportstyrelsen (TS) och Vägverket (VV) klargöra ansvarsfördelningen mellan myndigheterna vad gäller förbrukningsdämpning av drivmedel.
7. Energimyndigheten bör utveckla stödet till och dialogen med länsstyrelser och kommuner om trygg energiförsörjning inom ramen för befintliga kontaktvägar, organisationer och projekt, t.ex. kommunala energi- och klimatrådgivare, regionala energikontor och programmet "uthållig kommun".
8. Tillsammans med Elsäkerhetsverket, EI, SvK och Svensk Energi bör Energimyndigheten överväga att ta fram en plan för att löpande arbeta med att sprida kunskap om ansvarsförhållanden inom energiförsörjningen och ta fram en gemensam kortare version av detta dokument för spridning till andra aktörer inom området trygg energiförsörjning. Den versionen bör lättfattligt och tydligt beskriva ansvarsförhållanden och roller som stöd för målgruppens eget arbete och samverkan inom området.
9. Energimyndigheten bör löpande (varje eller vartannat år) uppdatera detta dokument som en del av tre grundläggande moment i Energimyndighetens arbete med trygg energiförsörjning:
 - a. Övergripande risk- och sårbarhetsanalyser för energiförsörjningen
 - b. Kontinuerlig analys av ansvar och roller
 - c. Strategi för eget arbete, mot bakgrund av resultaten av punkt a) och b).
10. Energimyndigheten bör synliggöra trygghetsperspektivet och hur detta kan hanteras i myndighetens övriga arbete, bl.a. forskning, information och utredningar. I detta bör också ligga att se över arbetet med fysisk planering (riksintressen) för att långsiktigt säkerställa trygg energiförsörjning i Sverige
11. Energimyndigheten kan komma att behöva utveckla förbrukningsdämpande åtgärder inom olje- och drivmedelsområdet efter eventuella ändringar i ransoneringslag, mm som en följd av slutbetänkandet från utredningen om översyn av ransoneringslagen och prisregleringslagen "En ny ransonerings- och Prisregleringslag" (SOU 2009:69).

3 Principiell ansvarsfördelning för krisberedskap och en trygg energiförsörjning

I kapitlet redovisas grundläggande ansvarsfördelning och principer för krisberedskap, aktörer och principiella roller inom energisektorn samt en bedömning av hur ansvarsprincipen efterlevs.

3.1 Trygg energiförsörjning

Energimyndigheten definierar begreppet trygg energiförsörjning på följande sätt: *Energisystemets kapacitet, flexibilitet och robusthet att leverera energi i önskad omfattning i tid och rum enligt användarnas behov till en accepterad kostnad samt marknadens, offentlig sektors och användarnas samlade krishanteringsförmåga².*

Trygghet kan åstadkommas genom åtgärder i den tekniska infrastrukturen för produktion och distribution, hos energianvändarna samt genom organisering och ansvarsfördelning. Åtgärderna omfattar mer än krisberedskap. De sträcker sig från att trygga den normala vardagliga energiförsörjningen till höjd beredskap.

Trygg energiförsörjning rymmer flera aspekter som sinsemellan kan vara motstridiga, till exempel:

- Ansvarsfördelningen mellan offentlig sektor och marknadens aktörer, inklusive energianvändarna
- Avvägningen mellan behov av kostnadseffektivitet, trygghet och låg miljöpåverkan
- Individuella önskemål i kollektiva system
- Avvägningen mellan förebyggande och avhjälpande åtgärder
- Avvägning mellan att skapa alternativa lösningar eller robusthet i ordinarie system
- Avvägning mellan långsiktiga investeringar i stora och dyra infrastrukturer och relativt snabbt föränderliga behov hos energianvändare.

Energimyndigheten har ett tydligt användarperspektiv i sitt arbete med trygg energiförsörjning. Men det är inte möjligt att anpassa tryggheten i energisystemet till alla enskilda användares behov eftersom trygghet är ett subjektivt begrepp som kan tolkas olika av olika användare. För att komma fram till en rimlig avvägning mellan användarnas behov av trygghet, kostnadseffektivitet och låg miljöpåverkan bör användarnas betalningsvilja ligga till grund för de åtgärder och investeringar som görs.

² Energimyndighetens publikation Trygg energiförsörjning 2009 (ER 2009:31)

Strategier och åtgärder för trygg energiförsörjning måste således bygga på marknadens mekanismer och dessa bör vara konstruerade så att de underlättar åtgärder för att trygga energiförsörjningen och motverkar uppbyggnad av parallella krislösningar. Internationaliseringen leder vidare till behov av att säkra flöden inom stora marknader, vilket något kontrasterar mot att skapa ökad lokal, regional eller nationell självförsörjning, som var vanligt under 1900-talets totalförsvarsplanering.

För en kostnadseffektiv trygg energiförsörjning i harmoni med marknaden krävs alltså övergripande strategier och kostnadsnyttoanalyser som grund för att rätt åtgärder vidtas på rätt ställe och av rätt aktör. Strategierna och analyserna måste baseras på statsmakternas mål med energipolitiken och krisberedskapen, kollektiv och individuell betalningsvilja. Dessutom måste det finnas kunskap hos aktörerna om risker och hot, vilket ansvar man har och hur varje aktör kan påverka sin egen trygghet genom egna insatser eller insatser hos andra.

Trygg energiförsörjning måste också bygga på en helhetssyn på energiförsörjningen då de olika delarna av energisystemet (elförsörjning, oljeförsörjning, värmeförsörjning, etc.) utgör delar av ett integrerat system. Ingen del av energiförsörjning fungerar utan de övriga delarna, viktigast är dock tillgången till el. Ett helhetsperspektiv måste således ligga till grund för analyser och åtgärder inom de olika delarna av energisystemet. I Energimyndighetens uppdrag ligger att ha den helhetssynen.

3.2 Grundläggande ansvarsfördelning för krisberedskap

Regeringen anger i propositionen *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92, sida 8) att krisberedskap är en angelägenhet för flertalet aktörer i samhället: individer, företag, organisationer, kommuner, landsting, statliga myndigheter, regering och riksdag. En förutsättning för en god krisberedskap är att samtliga aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet tar ett eget ansvar för att vidta och finansiera krisberedskapshöjande åtgärder.

Målen för arbetet med samhällets krisberedskap är enligt regeringen³ *att minska risken för och konsekvenserna av allvarliga störningar, kriser samt olyckor. Skulle en sådan händelse inträffa bör kvinnors, mäns och barns liv, personliga säkerhet och hälsa tryggas samt skador på egendom eller i miljö hindras eller begränsas. Målet är dessutom att medverka till att minska lidande och skadeverkningar av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder.*

Det allmänna bär, enligt regeringen⁴, huvudansvaret för den nationella säkerheten. Det allmännas åtgärder får större vikt ju mer krävande och oförutsedd en kris är och staten är yttersta garant för medborgarnas säkerhet och trygghet. Men samtidigt är utgångspunkten för det offentliga åtagandet att den enskilde och organisationer har ansvar för att skydda sitt liv och sin egendom genom att själva vidta förebyggande

³ Budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1), utg.omr. 6 avsnitt 5.3.

⁴ Propositionen *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92).

åtgärder. Regeringen menar också att det inte är möjligt att i förväg fastslå när den enskildes ansvar minskar eller när de allmänna resurserna behöver sättas in. I det offentliga åtagandet ingår därför också en förmåga att analysera olika situationer och bedöma om dessa kräver någon form av insats av det allmänna.

3.3 Principerna för krisberedskap

De tre grundläggande principerna för krisberedskapen är:

- *Ansvarsprincipen*: den som har ansvar för en verksamhet under normala fredstida förhållanden, har motsvarande ansvar för verksamheten under krissituationer.
- *Likhetsprincipen*: en verksamhets organisation och lokalisering ska så långt det är möjligt vara den samma såväl under fredstida förhållanden som under kris eller krig.
- *Närhetsprincipen*: en kris ska hanteras där den inträffar och av dem som är närmast berörda och ansvariga.

I propositionen *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92) gör regeringen ett förtydligande av (och tillägg till) ansvarsprincipen. Enligt regeringen ingår det i ansvarsprincipen också att initiera och bedriva sektorsövergripande samverkan. Regeringen menar vidare att förmågan att samverka över sektorsgränserna bör förbättras. Ansvarsprincipen innebär därmed att varje myndighet ska samverka med andra berörda aktörer, såväl inom sin sektor som utanför sektorn, för att lösa sina uppgifter.

Till dessa principer ska också läggas det geografiska områdesansvaret och sektorsansvaret⁵ samt inriktningen att beredskapen och krishanteringsförmågan ska byggas med utgångspunkt från den lokala nivån, det s.k. underifrånperspektivet. Det sistnämnda innebär också att planeringen för att möta kriser, och förmågan att hantera dem, i första hand är en uppgift för den kommun, den myndighet eller det företag där krisen inträffar. Aktörer på regional och nationell nivå tillför resurser till den lokala nivån, om behov uppstår, och stödjer genom regionala och nationella åtgärder.

Det geografiska områdesansvaret finns på tre nivåer – lokalt, regionalt och nationellt. Områdesansvaret innebär att det inom ett geografiskt område finns ett organ som verkar för inriktning, prioritering och samordning av tvärsektoriella åtgärder inför, under och efter en kris. Regeringen och centrala myndigheter verkar för detta på nationell nivå och länsstyrelsen samt kommunen på regional respektive lokal nivå. Det bör observeras att de centrala myndigheternas arbete inom krisberedskapen helt eller delvis är en del av regeringens åtgärder för att ta sitt geografiska områdesansvar⁶.

⁵ Det bör observeras att det inte finns någon entydig definition av sektorsansvar (se Bilaga 1 Definitioner).

⁶ Källa: Propositionen *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92), sida 7.

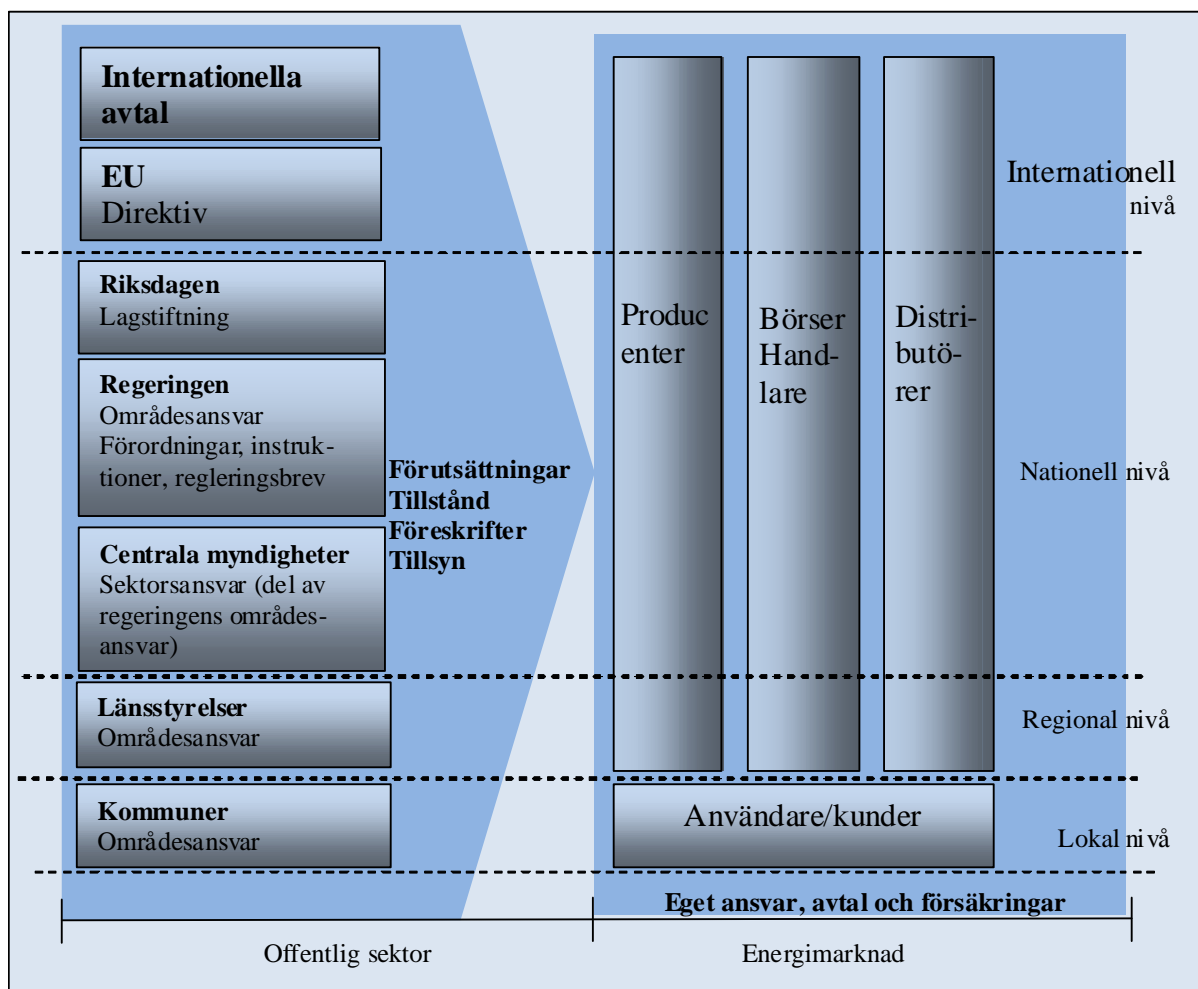
I propositionen *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92) förtydligar och betonar regeringen att den grundläggande strukturen för samhällets krisberedskap bör baseras på ansvarsprincipen och det geografiska områdesansvaret. Det innebär att regeringen anser att kunskap om ansvarsfördelning och roller samt förmåga att samverka inom och över sektorsgränserna är grundläggande för såväl myndigheter som andra samhällsviktiga aktörer. Större fokus bör, enligt regeringen, ligga på det tvärssektoriella perspektivet. Aktörerna bör arbeta för en gemensam värdegrund och att resurser samordnas vid kriser. Samhällets krishanteringsförmåga kräver alltså samverkan mellan privata och offentliga aktörer på lokal, regional och nationell nivå samt inom och mellan enskilda sektorer.

Sektorsansvar är varje myndighets och offentlig organisations ansvar inom sitt eget verksamhetsområde. Med utgångspunkt i sektorsspecifika författningar agerar varje aktör utifrån sin roll, uppgift och befogenheter. Det bör observeras att det inte finns någon entydig definition av sektorsansvar (se bilaga 1).

Vissa av de sektorsansvariga myndigheterna är samverkansansvariga och bevakningsansvariga myndigheter enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap* (se avsnitt 5.3.1.2 och bilaga 2). Dessa ska bl.a. verka för att samhällets krav på säkerhet och förmåga till krishantering beaktas inom hela sektorn.

3.4 Aktörer och principiella roller inom energisektorn

I Figur 1 illustreras den principiella rollfördelningen mellan marknaden och den offentliga sektorn. Som beskrivning av verkligheten är bilden naturligtvis inte fullständig.

Figur 1 Rollfördelning mellan den offentliga sektorn och energimarknaden.

Den offentliga sektorn utövar en direkt påverkan på marknaden i fyra nivåer och sätter villkoren och ramarna för marknadens agerande. Genom lagar och förordningar, inom energisektorn ofta baserade på EU-direktiv, etc., ges myndigheter, länsstyrelser och kommuner ansvar för t.ex. tillsyn och tillståndsprövning för den verksamhet som energiföretagen och olika energianvändare bedriver på marknaden.

Formella och informella samarbetsorgan och avtal på nordisk, europeisk och övrig internationell nivå står direkt eller indirekt för en ökande del av det regelverk som påverkar den offentliga förvaltningen och samhällsstyrningen i Sverige samt marknadens interna konkurrensvillkor.

Marknadens aktörer utgörs främst av producenter, distributörer och användare samt råvarubörser och handlare/mäklare som verkar på marknader under samma villkor och drivs av krav på lönsamhet.

3.5 Ansvarsprincipen och övergripande fördelning av ansvar och roller

Regeringen betonar betydelsen av ansvarsprincipen, det geografiska områdesansvaret, sektorsövergripande samverkan och samverkan mellan privata och offentliga aktörer. Mot denna bakgrund är det viktigt att följa upp efterlevnaden av dessa principer och utvecklingen av samverkan.

MSB har på regeringens uppdrag 2009-12-10 redovisat en översyn av samverkansområden enligt Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap (MSB dnr 2009-7797). Några av slutsatserna av översynen är att det behövs förtydliganden av roller, ansvar och mandat, preciserade förväntningar på resultat, tydligare och flexibla arbetsformer, bättre samverkan över områdesgränser samt involvering av fler aktörer, inte minst de privata. Arbetet i samverkansområdena bör få en tydligare förankring på ledningsnivå hos deltagande aktörer.

MSB redovisade, på regeringens uppdrag, i april 2009 i rapporten *Samhällets krisberedskapsförmåga 2008* (MSB 0034-09) en samlad bedömning av samhällets krisberedskapsförmåga och en övergripande bedömning av hur ansvarsprincipen efterlevs, dvs. hur olika aktörer tar ansvar för det faktum att den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden har motsvarande ansvar under krissituationer.

MSB visar på problem med okunskap om ansvarsfördelning och samverkan, såväl vertikalt mellan nationell, regional och lokal nivå som horisontellt mellan olika sektorer. Detta vidimeras av myndigheternas egna förmågebedömningar. MSB bedömer därför att efterlevnaden av ansvarsprincipen brister.

Krisberedskapsmyndigheten (KBM) har tidigare konstaterat, i sin utvärdering av övningen SAMÖ 08, att bristen på samverkan och samordning i många fall berodde på att aktörerna inte kände till hur ansvarsfördelningen ser ut på nationell nivå vid en kris. Vidare behöver aktörerna en intern samordning och samverkan för att kunna samverka externt, vilket inte alltid fungerar. De utvecklingsbehov som KBM kunde se var att förbättra kunskapen om de regler och författningar som styr arbetet med krisberedskap, skapa förståelse om när och varför samverkan är viktigt i en krissituation, förbättra kunskapen om andra aktörers ansvar och mandat i en kris och skapa förståelse för andra aktörers informationsbehov vid en kris. MSB delar KBM:s bedömning, varför den alltså fortfarande får betraktas som relevant.

Ett av flera syften med detta dokument är att förbättra förutsättningarna för en tydlig ansvarsfördelning mellan olika aktörer, samt öka kännedom om denna ansvarsfördelning, före, under och efter kriser i energiförsörjningen. Energimyndigheten bör, mot bakgrund av vad som sagts ovan och de synpunkter som kommit fram vid remissbehandlingen av denna rapport, kontinuerligt arbeta med att tydliggöra och kommunicera ansvar och roller för en trygg energiförsörjning, såväl internt som externt. Arbetet bör ske i samverkan med övriga aktörer inom området trygg energiförsörjning.

4 Marknadsaktörernas formella ansvar

4.1 Producenters och distributörers ansvar

Producenters och distributörers ansvar för en trygg energitillförsel regleras/begränsas genom avtal mellan kunden (energianvändaren) och berört företag. Producenterna och distributörerna måste också uppfylla de formella krav som samhället ställer på dem i form av lagar, förordningar och föreskrifter, se bilaga 2 för exempel på energirelaterade författningar. Utöver de författningarna finns en mängd andra författningar som energiföretagen, i likhet med andra företag, måste följa. Dessa handlar t.ex. om skydd av konsumenter, regler för arbetsmiljö, arbetstider m.m. Dessutom har energibolagen det grundläggande syftet/ansvaret, enligt aktiebolagslagen att gå med vinst.

De författningar som ställer krav på producenter och distributörer avseende leveranssäkerhet, etc. gör, för de flesta delar av energiförsörjningen, ingen åtskillnad mellan olika användar-/kundkategorier, hur mycket energi som levereras, var kunden befinner sig, osv. I de fall författningarna gör åtskillnad mellan olika kunder gäller generellt att konsumenter (hushåll) skyddas något mer än näringsidkare.

Inom krisberedskapsområdet kommer s.k. grundläggande säkerhetsnivåer (GSN) att tas fram för samhällsviktiga verksamheter/funktioner. GSN är, enligt MSB, miniminivåer som fastställs för att kunna upprätthålla säkerheten och funktionaliteten i samhällsviktig verksamhet vid svåra störningar, allvarliga kriser och extraordinära händelser. Arbetet påbörjades av KBM 2007 inom ett urval samhällsviktiga verksamheter och MSB arbetar nu vidare med frågorna. I detta arbete har sektorsmyndigheterna ett ansvar för att ta fram GSN och för att klarlägga vad som är att betrakta som samhällsviktig verksamhet.

Inom energiområdet finns idag vissa funktionskrav. I *ellagen* (1997:857) och *naturgasförordningen* (2006:1043) ställs funktionskrav rörande leveranssäkerhet och det finns krav på beredskapslagring av olja/oljeprodukter i *lagen* (1984:1049) *om beredskapslagring av olja och kol*. Även *fjärrvärmelagen* (2008:263) innehåller bestämmelser om skydd för konsumenter mot avbrott, dock inga bestämmelser om maximala avbrottsstider eller avbrottsersättningar. Energimyndigheten har i sitt förslag till "Nationell strategi för trygg naturgas" (2007-10-29) också lämnat förslag till regeringen till en form av funktionskrav för försörjningen med naturgas som innebär att skador i transmissionsnäten på land ska kunna repareras inom 24 timmar och att naturgasleveranser ska vara återställda inom 48 timmar. Innehavare av distributionsnät ska också, enligt Energimyndighetens förslag, ha maximitider för reparation, avsevärt kortare än för transmissionsnäten. Den nationella strategin godkändes av regeringen, 2008-06-12 med en korrigerings.

För att öka incitamenten för bättre leveranssäkerhet har statsmakterna beslutat om avbrottsersättning till kunderna i händelse av längre elavbrott och ersättning för skada som uppstår på grund av avbrott i fjärrvärmeleveranser⁷. Bestämmelserna om ersättning ska ses som marknadsmekanismer för ökat ansvarstagande hos leverantörerna och frångår inte användarna det egna ansvaret att kunna hantera konsekvenserna av avbrott i energileveranserna.

Energimyndigheten har i rapporten ”Funktionskrav inom elförsörjningen ur ett bransch- och elanvändarperspektiv” (ER 2008:23) sammanställt fakta och fört resonemang kring funktionskrav inom elförsörjningen⁸. Energimyndighetens slutsats är att ellagens funktionskrav och krav på avbrottsersättning har lett till åtgärder inom elnäten som har en positiv effekt på leveranstryggheten samtidigt som användarnas ansvar att hantera konsekvenser av elavbrott tydliggjorts ytterligare.

Det bör i detta sammanhang uppmärksammas att de ekonomiska villkoren för elnätsföretagen i hög grad styrs av den reglering som Energimarknadsinspektionen har till uppgift att verkställa. Utformningen av regleringen har betydelse för elnätsföretagens förmåga att svara upp mot funktionskraven rörande leveranssäkerhet.

4.2 Energianvändarnas ansvar

Energianvändarna har ansvar för att själva klara konsekvenser av energikriser. Energianvändare som ur en samhälls- och synpunkt bedriver samhällsviktig verksamhet är de som i första hand behöver vidta krisberedskapsåtgärder.

Regeringen betonar de enskildas ansvar för krisberedskapen, men också att den enskilde behöver få information om vilka egna säkerhetsåtgärder som kan vidtas för att kunna klara en kris, t.ex. långvariga avbrott i el- och värmeförsörjningen. Detta stöd ska den enskilde framförallt få från kommunerna, men också från statliga myndigheter (se t.ex. prop. 2005/06:133, Samverkan vid kris - för ett säkrare samhälle, s. 71–75).

Alla energianvändare har, enligt ansvarsprincipen (se kapitel 3.2), ansvar för att klara konsekvenserna av de avbrott i leveranserna som de kan drabbas av. Detta är något som för elanvändarna betonas i prop. 2005/06:27, Leveranssäkra elnät;

I detta sammanhang måste det åter poängteras att det inte går att garantera en hundra procentig leverans kvalitet i alla lägen. Detta är varken möjligt eller samhällsekonomiskt rimligt. Man måste också beakta att behovet av kvaliteten vid överföringen varierar mellan olika elanvändare. Det är därför rimligt att överlåta till de elanvändare, som

⁷ Ersättningen regleras i ellagen (1997:857) och fjärrvärmelagen (2008:263).

⁸ Analyserna tar sin utgångspunkt i ellagens skrivningar att från den 1 januari 2011 får inga oplanerade elavbrott, med vissa undantag, överstiga 24 timmar samt att elnätsföretagen, sedan den 1 januari 2006, är skyldiga att betala en avbrottsersättning till elanvändare som drabbas av elavbrott som överstiger 12 timmar.

har högre krav på leveranssäkerhet än vad som anges i Svensk Energis riktlinjer, att ta egna initiativ för att säkra sitt individuella behov av en säker elleverans.

Härutöver finns viss lagstiftning som indirekt ställer krav på vissa energianvändare att vidta beredskapsåtgärder. T.ex. ställs krav på fastighetsägare att ha en viss lägsta inomhustemperatur i bostäder, kontor, etc. och djurhållare har, genom lagstiftning om djurskydd, en skyldighet att klara djurens överlevnad vid t.ex. avbrott i energiförsörjningen.

Inom krisberedskapen används uttrycket ”samhällsviktig verksamhet” för att markera vilka typer av verksamheter som är särskilt viktiga vid en extraordinär händelse⁹. Det är dessa energianvändare som, ur en samhällelig synpunkt, i första hand behöver vidta åtgärder för att höja robustheten och beredskapen att hantera kriser.

Den energianvändare som bedriver samhällsviktig verksamhet har alltså ett större ansvar än andra energianvändare, men de har därför inte tillgång till särskilda offentliga resurser för att säkra sin verksamhet. De har, i likhet med alla andra energianvändare, fullt ansvar för sin egen verksamhet, vilket bland annat innebär att det egna energibehovet och konsekvenserna av ett energiavbrott måste kunna hanteras. Regeringen uttrycker detta i proposition 2007/08:92, Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull, (sida 8) på följande sätt:

En förutsättning för en god krisberedskap är att samtliga aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet tar ett eget ansvar för att vidta och finansiera krisberedskapshöjande åtgärder.

Med utgångspunkt från skrivningar i regeringens proposition 2005/06:133, sida 104, föreslog Energimyndigheten i rapporten ”Prioritering av elanvändare vid elbrist” (ER 2007:38) följande definition för samhällsviktiga elanvändare:
Elanvändare som har så stor betydelse för befolkningens liv, hälsa och samhällets funktionalitet samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet samt mänskliga fri- och rättigheter, i enlighet med målen för Sveriges säkerhet, att de inte bör kopplas bort vid elbrist.

Denna definition ska ses som ett komplement till Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps bredare och mer samhällsövergripande definition¹⁰, som innebar att en verksamhet som uppfyller båda eller det ena av följande villkor ska betraktas som samhällsviktig:

⁹ Exempel på sektorer som innehåller samhällsviktiga verksamheter: Energiförsörjning, information och kommunikation, teletjänster, Internet, radio- och TV-utsändningar, finansiella tjänster, socialförsäkringar, hälso- och sjukvård samt omsorg, skydd och säkerhet, transporter, kommunalteknisk försörjning, livsmedel, handel och industri, offentlig förvaltning, nationell, regional och lokal ledning. Källa: MSB faktablad, augusti 2009.

¹⁰ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, faktablad, augusti 2009.

- 1. Ett bortfall av, eller en svår störning i verksamheten, kan ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser i andra verksamheter på kort tid leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället.*
- 2. Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad allvarlig kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkningarna blir så små som möjligt.*

Det finns idag inget lagstöd för att en myndighet eller kommun i fredstid ska kunna prioritera samhällsviktiga verksamheters energiförsörjning eller som ger enskilda leverantörer lagliga möjligheter att prioritera bland sina kunder i krissituationer. Däremot har energikunder alltid en möjlighet att genom särskilda avtal med distributörer komma överens om högre leveranssäkerhet utöver de minimikrav som lagar, förordningar, föreskrifter och generella avtalsvillkor anger. Energimyndighet driver dock, på regeringens uppdrag, utveckling av en process och ett planeringssystem för att länsstyrelserna, med lagstöd, ska kunna fatta beslut om prioritering av elanvändare vid bortkoppling (Styrel). Planeringssystemet kan komma att införas från 2011.

5 Den offentliga sektorns formella ansvar – faktaredovisning med kommentarer

I detta kapitel redovisas och kommenteras EU:s, regeringens och vissa myndigheters samt kommunernas ansvar och roller. I bilaga 2 återfinns utförligare beskrivningar av myndigheters och kommuners respektive instruktioner, regleringsbrev och andra styrande dokument. Där finns också mer detaljerade källhänvisningar.

5.1 EU:s ansvar

EU har inget formellt ansvar för trygg energiförsörjning i Sverige, men verkar övergripande, bl.a. genom direktiv, för trygg energiförsörjning inom hela EU.

Det finns ett antal EU-direktiv, etc. av stor betydelse för arbetet med trygg energiförsörjning. Dessa omfattar bl.a. oljelagring, elmarknad, naturgasmarknad och trygg naturgasförsörjning, elförsörjning och infrastrukturinvesteringar. EU:s medlemsstater samarbetar i snabbt ökande grad också kring krisberedskap inom flera områden t.ex. kritisk infrastruktur (European Programme for Critical Infrastructure Protection - EPCIP). EU-direktiv mm. av betydelse för trygg energiförsörjning finns förtecknade i bilaga 3.

Trygg energiförsörjning ligger högt på den politiska dagordningen inom EU. Man arbetar både med ”security of supply” och ”critical infrastructure protection”. De båda områdena överlappar varandra, och även om det förstnämnda området främst handlar om att säkra energitillgången och det andra om att säkra bl.a. distribution och energiinfrastrukturer, så arbetar man inom båda områdena på likartat sätt med trygg energiförsörjning. Arbetet kopplas också allt mer till den gemensamma utrikes och säkerhetspolitiken.

5.2 Regeringens ansvar

Regeringens ansvar för krisberedskapen gäller i första hand politiskt strategiska frågor¹¹. Regeringen har också det geografiska områdesansvaret för krisberedskapen på nationell nivå. Det innebär att regeringen har ansvar för inriktning, prioritering och samordning av tvärsektoriella krishanteringsåtgärder. Regeringen ansvarar även för kontakten med andra länder, EU och andra internationella aktörer. Regeringens ansvar har en politisk dimension.

¹¹ Texten i detta avsnitt bygger på Regeringens proposition *Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull* (2007/08:92).

Regeringens uppgift, förutom övergripande samordning, prioritering och inriktningen, är att på övergripande nivå säkerställa en effektiv och trovärdig krishantering och kriskommunikation med allmänhet och media.

Regeringen har delegerat delar av den operativa verksamheten till myndigheterna, bl.a. genom *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap* och respektive myndighets instruktion. De statliga förvaltningsmyndigheterna lyder under regeringen och denna styr myndigheterna främst genom förordningar med instruktioner och andra förordningar samt årliga regleringsbrev och särskilda regleringsuppdrag. Regeringen kan, då samhällets säkerhet hotas, fatta särskilda beslut i olika avdömningsfrågor eller för att åstadkomma nationell samordning mellan myndigheterna. Regeringens nationella geografiska områdesansvar under en kris innefattar därmed de samlade krishanteringsåtgärder som regeringen utövar med stöd av såväl regeringskansliet som förvaltningsmyndigheterna. De centrala myndigheternas arbete är således en del av regeringens åtgärder för att ta sitt geografiska områdesansvar¹². I vissa fall behöver regeringen fatta beslut innan myndigheterna kan vidta åtgärder, till exempel om och när eventuella förbrukningsdämpande åtgärder ska vidtas inom energiområdet eller att beredskapslager av olja och drivmedel får tas i anspråk.

Varje departement har ansvar för krishantering inom sitt verksamhetsområde. Näringsdepartementet har ansvar för energiområdet, men också för EPCIP (European Program for Critical Infrastructure Protection). Försvarsdepartementet har ansvar för samordning av samhällets krisberedskap.

Regeringen har inrättat ett kansli för krishantering inom Statsrådsberedningen med uppgift att utveckla, samordna och följa upp regeringskansliets eget krishanteringsarbete. Vid kriser ska kansliet kunna larma, initiera arbetet, stödja beslutsfattare i regeringskansliet och samordna dess krishantering.

5.3 Myndigheters ansvar

Nedan redovisas översiktligt dels innehåll i och innebörd av *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*, dels ansvar och roller för Energimyndigheten, Energimarknadsinspektionen, Svenska Kraftnät, Elsäkerhetsverket och MSB samt vissa andra centrala myndigheter och länsstyrelser. Mer detaljerade redovisningar av myndigheternas uppgifter, mm framgår av bilaga 2.

¹² Källa: Propositionen *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92), sida 7.

5.3.1 Generellt för alla myndigheter

5.3.1.1 Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap ("Krisberedskapsförordningen")

Alla myndigheter omfattas av *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*. Den reglerar myndigheternas verksamhet för att minska sårbarheten i samhället och utveckla krishanteringsförmågan.

Vissa myndigheter, bl.a. Energimyndigheten, Svenska Kraftnät, Elsäkerhetsverket, Strålsäkerhetsmyndigheten, Transportstyrelsen, Banverket, Vägverket och MSB är också s.k. samverkansansvariga myndigheter med ett särskilt ansvar för risk- och sårbarhetsanalyser och krisberedskap¹³ samt har en rapporterings- och informationsskyldighet. Som s.k. bevakningsansvariga myndigheter, har de också ett särskilt ansvar inför och vid höjd beredskap. De deltar också i krisberedskapssystemets planeringsprocess (se avsnitt 5.3.1.2 nedan) och ska bedriva planering tillsammans med andra myndigheter inom de olika samverkansområden som inrättats.

Regeringen anser att alla myndigheter med särskilt ansvar för krisberedskapen (enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*) bör ha en grundläggande beredskap och förmåga att snabbt och effektivt agera och samverka i en krissituation. Myndigheterna bör därför ha en likartad struktur för krishantering och använda gemensamma eller kompatibla system och metoder för analys, uppföljning, rapportering och kommunikation. Myndigheterna bör också ha gemensamma utbildningar och övningar.

Förordningen och kompletterande beslut och uttalanden från regeringen innebär att myndigheterna dels ska skapa egen förmåga att verka i kris, dels verka för att det skapas en krishanteringsförmåga inom sina respektive sektorer. I detta arbete är det viktigt att ge stöd till planering och förberedelser till alla berörda aktörer. Det kan t.ex. avse att bidra med information från/om:

- Övergripande nationella risk- och sårbarhetsanalyser.
- Djupstudier kring risker och sårbarheter inom respektive sektors olika delar.
- Erfarenheter från inträffade störningar.
- Fakta kring ansvarsförhållanden inom sektorn.
- Råd och tips om vad som kan göras för att förebygga och hantera kriser och störningar.

5.3.1.2 Krisberedskapssystemets planeringsprocess

Myndigheterna med särskilt ansvar för krisberedskapen (enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*) påverkas av planeringsprocessen för det svenska krishanteringssystemet som pågår löpande. MSB konkretiserar riksdagens beslut och regeringens inriktning och lyfter fram prioriterade områden

¹³ Krisberedskap definieras i förordningen som förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krissituationer.

som grund för en övergripande planering av åtgärder som bör vidtas. Berörda myndigheters ansvar är att, utifrån sina sektorsansvar, föreslå mål och verksamhet. Planeringsprocessen leder till en årlig överenskommelse mellan berörda myndigheter och MSB.

MSB har, på uppdrag av regeringen, sett över planeringsprocessen och finansieringsprinciperna. I en rapport i november 2009¹⁴ föreslår MSB att samverkansområdena får en större roll i att ta fram förslag till åtgärder. Grundat på ett inriktningsbeslut av MSB får myndigheterna sedan äska projektmedel ur anslag 2:4 Krisberedskap.

5.3.2 Energimyndighetens ansvar

5.3.2.1 Instruktion

Energimyndigheten har som central förvaltningsmyndighet ansvar för att verka för en trygg energiförsörjning inom hela energiområdet. I myndighetens *förordning (2007:1153) med instruktion* står det i 1 § att:

Statens energimyndighet är förvaltningsmyndighet för frågor om användning och tillförsel av energi. Myndigheten skall verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor

Energimyndigheten ska bl.a.:

- Verka för rationell tillförsel, omvandling, distribution och användning av energi,
- Utarbeta underlag för utvärdering och omprövning av de samlade energipolitiska programmen
- Vara tillsynsmyndighet för trygg naturgasförsörjning enligt 8 a kap. naturgaslagen (2005:403) och årligen utarbeta en rapport i enlighet med direktiv 2004/67/EG,
- Fullgöra Sveriges uppgiftsskyldighet enligt bl.a. rådets direktiv 68/414/EEG av den 20 december 1968 om en skyldighet för medlemsstaterna att inneha minimilager av råolja och/eller petroleumprodukter.
- Planera, samordna, och i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi.

Energimyndigheten är också samverkansansvarig och bevakningsansvarig myndighet enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*.

5.3.2.2 Regleringsbrev 2010-03-31

I regleringsbrev för budgetåret 2010¹⁵ lämnas följande uppdrag inom området trygg energiförsörjning;

¹⁴ Översyn av processen för fördelning av anslag 2:4 Krisberedskap (MSB 2009-11-19, dnr 2009-6838)

¹⁵ Prop. 2009/10:1, utg.omr. 21, bet. 2009:10:NU3, rskr. 2009/10:149.

- Prioritering av elanvändare vid elbrist - genomföra utbildning och andra åtgärder så att en första landsomfattande planeringsomgång kan genomföras 2011.
- Olje- och drivmedelsberedskap - delta i internationellt samarbete och ha beredskap för att organisera ett svenskt s.k. NESO-organ vid oljekriser
- I samråd med Energimarknadsinspektionen, Affärsverket svenska kraftnät och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, lämna förslag till behörig myndighet för naturgas enligt Kommissionens förslag till förordning om åtgärder för att garantera en trygg gasförsörjning den 17 juli 2009 KOM (2009) 363 slutlig.
- Myndigheten ska senast 30 juni 2010 redogöra för hur myndigheten kan bidra i det arbete som föranleds av de nya riktlinjerna beträffande kärnkraften i den nyligen beslutade långsiktiga klimat- energipolitiken. Det handlar dels om ett minskat beroende av kärnkraft och vattenkraft, dels om förutsättningar för kontrollerade generationsskiften i den svenska kärnkraften.

Under 2010 har hittills inga andra regeringsuppdrag erhållits inom området trygg energiförsörjning.

5.3.2.3 Kommentarer

I Energimyndighetens ansvar för övergripande frågor om användning och tillförsel av energi ligger att göra en avvägning mellan ekonomi, trygghet och miljö i enlighet med energipolitikens mål. Det innebär att myndigheten ska verka för en rimlig balans mellan dessa tre, i viss mån motstridiga, intressen. Men också för att aktörerna, olika utvecklingsprojekt, mm beaktar alla tre intressena. Vad gäller området trygg energiförsörjning innebär Energimyndighetens instruktion, *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*, mm att Energimyndigheten har ansvar:

- För att, utifrån ett helhetsperspektiv, verka för att det skapas en förmåga hos hela energisektorn att förebygga sårbarheter, motstå hot och risker samt hantera en kris och lindra effekter av inträffade störningar
- Som tillsynsmyndighet för trygg naturgasförsörjning
- För att fullgöra Sveriges uppgiftsskyldighet, mm för minimilager av råolja och/eller petroleumprodukter
- För ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi.
- För att bistå andra aktörer i deras arbete
- För att vidta åtgärder inom den egna organisationen för att kunna ta detta ansvar och skapa en egen förmåga att verka i kris.

Ansvar att verka för att det skapas en krishanteringsförmåga inom hela energisektorn innebär att myndigheten ska ge stöd till planering och förberedelser till alla berörda aktörer, t.ex. genom att informera om risk- och sårbarhetsanalyser och erfarenheter från störningar samt ge råd och tips om åtgärder. Vidare bör Energimyndigheten synliggöra ansvar och roller och med detta som grund verka för en ökad samverkan inom energiområdet.

5.3.3 Energimarknadsinspektionens ansvar

5.3.3.1 Instruktion

Enligt *förordning (2007:1118) med instruktion för Energimarknadsinspektionen* utövar inspektionen tillsyn och kontrollerar efterlevnaden av regelverk, utformar regler, prövar och utfärdar tillstånd enligt ellagen (1997:857), naturgaslagen (2005:403), lagen (1978:160) om vissa rörledningar och fjärrvärmelagen (2008:263). Tillsynen omfattar alla de fall där myndigheten har en övervakande eller styrande funktion i förhållande till näringslivet.

Energimarknadsinspektionen ska bl.a.:

- Verka för effektiv konkurrens på el- och naturgasmarknaderna,
- Verka för funktion, effektivitet och konkurrenskraftiga priser på fjärrvärmemarknaderna,
- Stärka el-, naturgas- och fjärrvärmekundernas ställning och möjliggöra aktiva valmöjligheter genom lättillgänglig och tillförlitlig information,
- Följa och analysera utvecklingen på el-, naturgas- och fjärrvärmemarknaderna och lämna förslag till ändringar i regelverk eller andra åtgärder för att främja marknadernas funktion,
- Fullgöra uppgifter som följer av ett antal av Europaparlamentets och rådets direktiv inom elområdet och naturgasförsörjningen.

Uppgiften att fullgöra uppgifter som följer av ett antal av Europaparlamentets och rådets direktiv inom naturgasförsörjningen och elområdet innebär bl.a övervakning av

- Balansen mellan tillgång och efterfrågan på den inhemska marknaden,
- Förväntad framtida efterfrågan,
- Ytterligare kapacitet som planeras eller håller på att anläggas,
- Nätens kvalitet och underhållsnivå,
- Åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leverans,
- I vilken utsträckning systemansvariga för överförings- och distributionsnät fullgör sina uppgifter i enlighet med direktiven,
- Tid som överförings- och distributionsföretag behöver för att genomföra sammanlänkningar och reparationer.

Inom elområdet ska övervakningen också avse:

- Mekanismer avsedda att åtgärda överbelastning i det nationella elnätet.

Inspektionen ska rapportera resultaten av övervakningen vartannat år inom elområdet och årligen inom naturgasområdet.

Energimarknadsinspektionen ska särskilt samverka med:

- Elsäkerhetsverket i frågor som rör leveranssäkerhet och överföringskvalitet i elnätet,
- Svenska kraftnät i frågor som rör utvecklingen av de gemensamma marknaderna för el och naturgas inom Norden och Europa.

5.3.3.2 Regleringsbrev 2010

I regleringsbrev för budgetåret 2010¹⁶ lämnas inga uppdrag som har direkt bäring på trygg energiförsörjning

5.3.3.3 Kommentarer

Energimarknadsinspektionen är, som tillsynsmyndighet inom el-, naturgas- och fjärrvärmeområdet samt som ansvarig för rapporter till EU inom el- och naturgasområdet, en viktig samverkanspartner för Energimyndigheten i arbetet med trygg energiförsörjning.

Energimarknadsinspektionens viktigaste uppgifter med koppling till trygg energiförsörjning bedöms vara att:

- Bevilja koncessioner för elektrisk starkströmsledning
- Utöva tillsyn enligt ellagen
- Ta emot rapporter om störningar vid elavbrott
- Utforma föreskrifter för elkvalitet, leveranssäkerhet, elnätföretagens risk- och sårbarhetsanalyser m.m.
- Ta fram rapport till EU vart annat år enligt Elmarknadsdirektivet
- Ta fram en årlig rapport enligt Naturgasdirektivet
- Vara tillsynsmyndighet enligt fjärrvärmelagen 2008:263.
- Utveckla marknadsfunktionerna inom el-, fjärrvärme och naturgasområdena, bl.a. för att säkra balansen mellan ekonomi, miljö och trygghet i energiförsörjningen.

Det finns oklarheter i ansvarsområden och uppgifter hos Energimarknadsinspektionen i förhållande till Energimyndigheten vid elenergibrister (se avsnitt 6.4.4) och årlig rapport enligt naturgasdirektivet (se avsnitt 6.4.6).

5.3.4 Svenska Kraftnäts ansvar

5.3.4.1 Instruktion

Enligt [förordning \(2007:1119\) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät](#) förvaltar, driver och utvecklar Svenska Kraftnät stamnätet för elkraft och har även systemansvaret för el och naturgas i Sverige. Svenska Kraftnät ska bl.a.:

- På ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem
- Som systemansvarig myndighet se till att balansen kortsiktigt upprätthålls mellan inmatning och uttag av el respektive naturgas
- Svara för tillsyn i frågor om driftsäkerhet hos det nationella elsystemet
- Främja dammsäkerheten i landet
- Bevaka tillgången på höglastkapacitet i det svenska elsystemet och löpande förmedla information om effekttillgång till marknadens aktörer
- Årligen redovisa sitt arbete som systemansvarig myndighet för naturgas

¹⁶ Prop. 2009/10:1, utg. omr 21, bet. 2009/10:NU3, rskr. 2009/10:149.

- Samråda med Energimyndigheten och med Energimarknadsinspektionen vid årlig rapportering om trygg naturgasförsörjning och naturgasmarknaden

Svenska Kraftnät är elberedskapsmyndighet enligt *elberedskapslagen (1997:288)*. I krig eller när regeringen annars bestämmer är det Svenska kraftnäts uppgift att i samverkan med övriga totalförsvarsmyndigheter tillgodose samhällets behov av elkraft genom att planera, leda och samordna elförsörjningens resurser.

När förbrukningsreglering av el införts, efter beslut av regeringen, har Svenska kraftnät till uppgift att svara för långsiktig planering och inriktning av elproduktionen.

Svenska Kraftnät är härutöver samverkans- och bevakningsansvarig myndighet enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*, säkerhetsskyddsmyndighet enligt *säkerhetsskyddslagen (1996:227)* och *säkerhetsskyddsförordningen (1996:633)* samt tillsynsvägledande myndighet för dammsäkerhet enligt *förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken*.

5.3.4.2 Regleringsbrev 2010

I regleringsbrev för budgetåret 2010¹⁷ ges mål och lämnas uppdrag inom följande områden med bäring på trygg energiförsörjning:

- Krishanteringsförmåga och förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar
 - att verka för att riskerna för en allvarlig störning på samhället genom omfattande störningar inom elförsörjningen, naturgasförsörjningen och dammbrott eller höga flöden minskar,
 - att verka för att elförsörjningens samlade resurser samt resurser från Försvarsmakten och aktiviteter inom det civila försvaret samt från andra aktörer kan samordnas och kraftsamlas i händelse av allvarliga störningar inom elförsörjningen i fredstid,
 - att verka för att handlingsberedskapen upprätthålls för snabba och effektiva lednings- och informationsinsatser i händelse av dammhaveri eller allvarliga störningar inom elförsörjningen i fredstid.
- Elmarknad - redovisa hur kraftbalansen upprätthålls och ge prognos för kraftbalansen
- Upphandling av effektreserven - följ riktlinjer som Nordel tagit fram
- Nordisk elmarknad - bistå Regeringskansliet i Nordiska ministerrådets arbete med att stärka det nordiska perspektivet på elmarknaden,
- Krisberedskap - verka, i samverkan med MSB, för att aktörer ansluter sig till radiokommunikationssystemet Rakel.

¹⁷ Prop. 2009/10:1, utg.omr. 21, bet. 2009/10:NU3, rskr. 2009/10:149.

5.3.4.3 Kommentarer

Svenska Kraftnät är, som ansvarig för stamnätet och som systemansvarig för el och naturgas, en viktig samverkanspartner för Energimyndigheten i arbetet med trygg energiförsörjning.

5.3.5 Elsäkerhetsverkets ansvar

5.3.5.1 Instruktion

Enligt *förordning (2007:1121) med instruktion för Elsäkerhetsverket* är verket förvaltningsmyndighet för tekniska säkerhetsfrågor på elområdet. De övergripande målen för verksamheten är att förebygga skador orsakade av elektricitet på person och egendom samt störningar på radiokommunikation och näringsverksamhet inom området elektromagnetisk kompatibilitet (EMC). Verket ska svara för att bygga upp, upprätthålla och utveckla en god säkerhetsnivå för elektriska anläggningar och elektrisk materiel samt medverka till en tillfredsställande elektromagnetisk kompatibilitet.

Elsäkerhetsverket:

- Ger ut föreskrifter och bestämmelser för elsäkerhet och elektromagnetisk kompatibilitet
- Prövar och utfärdar behörigheter till elinstallatörer
- Utför tillsyn av elanläggningar och elektrisk materiel vad avser elsäkerhet och elektromagnetisk kompatibilitet
- Utfärdar drifttillstånd för vissa högspänningsledningar.

Elsäkerhetsverket är också samverkansansvarig och bevakningsansvarig myndighet enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*.

5.3.5.2 Regleringsbrev 2010

I regleringsbrev för budgetåret 2010¹⁸ lämnas inga uppdrag som har direkt bäring på trygg energiförsörjning.

5.3.5.3 Kommentarer

Elsäkerhetsverket är, som ansvarig för tekniska säkerhetsfrågor på elområdet, en samverkanspartner för Energimyndigheten i arbetet med trygg energiförsörjning.

5.3.6 Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskaps ansvar

5.3.6.1 Instruktion

MSB har sedan 1 januari 2009 övertagit stora delar av de avvecklade myndigheternas Krisberedskapsmyndigheten, Räddningsverket och Styrelsen för Psykologiskt försvar ansvar och uppgifter.

¹⁸ Prop. 2009/10:1, utg.omr. 24, bet. 2009/10:NU1, rskr. 2009/10:146, prop. 2009/10:1, utg.omr. 06, bet. 2009/10:FöU1, rskr. 2009/10:106.

Myndigheten har enligt *förordning (2008:1002) med instruktion* ansvar för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret. Ansvaret avser åtgärder före, under och efter en olycka eller en kris.

Myndigheten ska:

- Utveckla och stödja samhällets beredskap mot olyckor och kriser
- Vara pådrivande i arbetet med förebyggande och sårbarhetsreducerande åtgärder
- Arbeta med samordning mellan berörda aktörer för att förebygga och hantera olyckor och kriser
- Bidra till att minska konsekvenser av olyckor och kriser
- Följa upp och utvärdera samhällets krisberedskapsarbete
- Se till att utbildning och övningar kommer till stånd inom myndighetens ansvarsområde
- I samverkan med myndigheter, kommuner, landsting, organisationer och företag identifiera och analysera särskilt allvarliga sårbarheter, hot och risker
- Tillsammans med ansvariga myndigheter övergripande planera åtgärder som bör vidtas
- Följa upp och utvärdera krisberedskapen, såväl områdesvis som på en övergripande samhällsnivå och rapportera till regeringen.

MSB ska bistå med stödresurser vid allvarliga olyckor och kriser och stödja samordningen av myndigheters åtgärder, information till allmänhet och media samt lägesbilder. Vidare ska myndigheten bistå Regeringskansliet med underlag och information.

MSB är också samverkansansvarig och bevakningsansvarig myndighet enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*.

5.3.6.2 *Regleringsbrev 2010*

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2010¹⁹ har MSB följande uppdrag som berör trygg energiförsörjning:

- Utarbeta tillsammans med Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät ett inriktningsdokument avseende elprioritering (Styrel). Arbetet ska bedrivas i samråd med Sveriges Kommuner och Landsting, Svensk Energi samt andra berörda myndigheter och aktörer. MSB ska särskilt ansvara för riktlinjer för identifiering av samhällsviktig verksamhet. Energimyndigheten ska särskilt ansvara för sekretesshantering samt underlag för länsstyrelsernas beslut om vilken prioriteringsordning som ska gälla. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 31 december 2010.

¹⁹ Prop. 2009/10:1, utg.omr. 06, bet. 2009/10:FöU1, rskr. 2009/10:104

- MSB ska redovisa vilka verksamheter som myndigheter och affärsverk bedriver med medel från anslag 2:4 *Krisberedskap* anslagsposten 5 och som inte överensstämmer med de villkor för tilldelning av medel från anslagsposten som regeringen har angett. MSB ska också föreslå under vilka förutsättningar dessa verksamheter under en övergångsperiod även fortsättningsvis kan finansieras med medel från anslaget 2:4 *Krisberedskap*. Uppdraget ska slutrapporteras till Regeringskansliet senast den 31 mars 2010.

5.3.6.3 Kommentarer

MSB är, som ansvarig för att stödja, driva på, samordna och utvärdera krisberedskapen samt som ansvarig för den statliga planeringsprocessen och för att stödja samordningen av myndigheters åtgärder i kris en viktig samverkanspartner för Energimyndigheten i arbetet med trygg energiförsörjning. MSB ska stödja, men inte överta, sektorsansvariga myndigheters ansvar och arbetsuppgifter. Energimyndighetens ansvar för en trygg energiförsörjning begränsas inte av MSB:s uppdrag.

5.3.7 Andra centrala myndighetens ansvar

Utöver Energimarknadsinspektionen, Svenska Kraftnät, Elsäkerhetsverket och MSB har ytterligare ett antal centrala myndigheter uppdrag och verksamhet som angränsar eller påverkar Energimyndighetens ansvar inom delar av området trygg energiförsörjning, exempelvis:

- Strålsäkerhetsmyndigheten (förutsättningar för elproduktion)
- Försvarsmakten (stöd vid extraordinära händelser i enlighet med *förordning (2002:375) om försvarsmaktens stöd till civil verksamhet*)
- Boverket och Socialstyrelsen (bebyggelse och trygg värmeförsörjning)
- Vägverket och Transportstyrelsen (förbrukningsdämpning av drivmedel)

Boverkets ansvarsområden omfattar områden i *plan- och bygglagen (1987:10)* som berör sårbarhets- och trygghetsfrågor i energiförsörjningen. Även *lag (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. och förordning (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. samt miljöbalken (1998:808)* innehåller bestämmelser med bäring på trygg energiförsörjning. Boverket bedriver dock inget riktat arbete för närvarande, men önskar en nationell överblick över de strukturer och förhållanden som är särskilt sårbara och som kan förbättras för att skapa en tryggare energiförsörjning. Verket har också framfört²⁰ behovet av en elnätsplan som grund för ändamålsenliga investeringar i elnätet.

Vad gäller Vägverket har det tidigare varit en naturlig partner för Energimyndigheten i ett eventuellt arbete med ransonering eller reglering av drivmedel, främst genom att verket hållit vägtrafikregistret. Detta är ett register över landets alla fordon och körkortsinnehavare och uppgifterna är nödvändiga vid

²⁰ Yttrande 2009-12-15 till Näringsdepartementet över SvK:s rapport Tröskeeffekter och förnybar energi (dnr 2323-4318/2009)

åtgärder för förbrukningsdämpning av drivmedel. Sedan 2009-01-01 har den nybildade Transportstyrelsen tagit över ansvaret för vägtrafikregistret och det synes därför naturligt att denna myndighet blir den som i första hand behöver samverka med Energimyndigheten i händelse av ransonering eller reglering av drivmedel. Men avgränsningen av ansvar och roller mellan Vägverket och Transportstyrelsen är ännu ej helt klarlagd inom detta område.

En genomgång av övriga aspekter kring de ovan nämnda myndigheternas ansvarsförhållanden ryms inte i detta dokument, men alla har en viss betydelse för Energimyndighetens arbete med trygg energiförsörjning före eller under en kris.

5.3.8 Länsstyrelsers ansvar

5.3.8.1 Instruktion

Länsstyrelsen är statens regionala representant. I *förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion* framgår att Länsstyrelsen:

- Är geografiskt områdesansvarig och högsta civila totalförsvarsmyndighet i länet
- Ska minska sårbarheten i samhället och bevaka att risk- och beredskapshänsyn tas i samhällsplaneringen
- Ska utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap
- Ska vara sammanhållande inom länet och före, under och efter en kris verka för samordning och gemensam inriktning av åtgärder
 - ansvara för en gemensam regional lägesbild vid kris
 - stödja planering, risk- och sårbarhetsanalyser samt utbildning och övning inom krisberedskapen
 - ha ett regionalt råd för skydd mot olyckor och krisberedskap för att skapa nödvändig samordning
 - upprätta regionala risk- och sårbarhetsanalyser som underlag för egna och andra aktörers åtgärder
- Ska följa upp kommunernas tillämpning av lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap
- Årligen rapportera vilka förberedelser som kommuner och landsting vidtagit och en bedömning av effekten av de vidtagna förberedelserna till MSB
- Är, enligt *miljöbalken (1988:808)* och *förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken*, tillsynsmyndighet för bl.a. dammsäkerhet.

5.3.8.2 Länsstyrelsens geografiska områdesansvar

Länsstyrelsens geografiska områdesansvar innebär att den ska:

- Vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer, kommuner, landsting och näringsliv och den nationella nivån
- Verka för att:
 - regionala risk- och sårbarhetsanalyser sammanställs
 - samverkan inom länet och med närliggande län sker kontinuerligt,

- samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och myndigheter under kris
- samordna information till allmänheten och massmedia
- Prioritera och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande efter beslut av regeringen.

5.3.8.3 Regleringsbrev

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2010²¹ har Länsstyrelserna följande uppdrag som berör Energimyndighetens arbete med trygg energiförsörjning (ej fullständig text):

- Regionala klimat- och energistrategier; Länsstyrelserna ska redovisa vissa insatser för att förverkliga den statliga politiken för energiomställning och minskad klimatpåverkan.
- Åtgärder i samband med elbrist; Länsstyrelserna ska genomföra de förberedelser som krävs för att under 2011 kunna initiera, samordna och leda planering av i vilken prioriteringsordning som begränsning eller avbrytande av överföring av el till elanvändare inom länet ska genomföras i händelse av förutsedd eller plötsligt uppkommen kortsiktig elbrist samt i samarbete med kommuner och berörda elnätsföretag fatta beslut om vilken prioriteringsordning som ska gälla.
- Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar; Länsstyrelserna ska göra en översiktlig regional sammanställning, analys och värdering av de risk- och sårbarhetsanalyser och handlingsplaner som kommuner och landsting ska göra enligt lag.

5.3.8.4 Kommentarer

Länsstyrelserna är, som ansvarig för att stödja, samordna och följa upp den regionala och lokala krisberedskapen en viktig samverkanspartner för Energimyndigheten i arbetet med trygg energiförsörjning.

5.4 Kommunens ansvar

Nedan redovisas översiktligt innehåll i och innebörd för kommunerna av *lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap* och överenskommelsen med staten om kommunernas uppgifter i samhällets krishanteringssystem samt *lagen om kommunal energiplanering (1977:439)*. Mer detaljerade redovisningar av kommunernas uppgifter, mm framgår av bilaga 2.

5.4.1 Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

I *lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap*, framgår att kommunerna:

²¹ Prop. 2009/10:1, utg.omr. 01, bet. 2009/10:KU1, rskr. 2009/10:92

- Ska analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten. Resultatet av arbetet skall värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys
- För varje ny mandatperiod fastställa en plan för hur de skall hantera extraordinära händelser
- Ska, inom ramen för sitt geografiska områdesansvar för extraordinära händelser, verka för att
 - Olika aktörer samverkar och uppnår samordning i planerings- och förberedelsearbetet
 - De krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer samordnas
 - Informationen till allmänheten samordnas.
- Under höjd beredskap eller när ransoneringslagen (1978:268) i annat fall tillämpas, i den omfattning som regeringen beslutar
 - Vidta de åtgärder som behövs för försörjningen med nödvändiga varor
 - Medverka vid allmän prisreglering och ransonering
 - Medverka i övrigt vid genomförandet av åtgärder som är viktiga för landets försörjning.

5.4.2 Överenskommelse om kommunernas uppgifter i samhällets krishanteringssystem

2004 tecknade staten och Svenska Kommunförbundet en överenskommelse om kommunernas uppgifter i samhällets krishanteringssystem. Den reglerade inte bara kommunernas uppgifter utan också en årlig ekonomisk ersättning från staten. Överenskommelsen innehåller detaljer rörande risk- och sårbarhetsanalyser, geografiskt områdesansvar, utbildning och övning samt höjd beredskap och rapportering. En viktig uppgift är att verka för samordning av de lokala krisaktörernas (statliga myndigheter, landstinget samt organisationer och företag) åtgärder före och under en extraordinär händelse.

De nya uppgifterna införs i kommunerna under en uppbyggnadsperiod om tre år med början den 1 januari 2006 och stäms fortlöpande av under hela uppbyggnadsperioden. Fr.o.m. år 2009 kan vid behov överläggningar tas upp om justeringar av uppgifter och ersättningssystem.

Utvärderingen av hur arbetet med att förverkliga överenskommelsen gått²² visar bl.a. att centrala myndigheter i ökad omfattning bör ge stöd i form av utbildning, modeller för övningar, krishanteringsmetodik och vägledning.

5.4.3 Lagen om kummunal energiplanering (1977:439)

Enligt *lagen om kommunal energiplanering (1977:439)* ska varje kommun ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi.

²² Rapport 2009-03-31 *Kommunernas krisberedskap - avstämning om kommunernas uppbyggnadsperiod 2006 - 2009* MSB dnr 2009-5563, SKL dnr 09/1513.

Energimyndigheten ska utöva tillsyn över att kommunerna upprättar planerna. Lagen bedöms inte vara helt aktuell för trygg energiförsörjning.

5.4.4 Kommentarer

Kommunernas ansvar, enligt *lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap* samt överenskommelsen mellan staten och Svenska Kommunförbundet, i kombination med bl.a. lydelsen i 2 kap. 2 §, *socialtjänstlagen (2001:453)* (att kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver) innebär att kommunen inte bara måste ha egen beredskap att agera och lindra konsekvenser vid omfattande avbrott i energiförsörjningen, utan också ska verka för att andra åtgärder samordnas före och under en kris.

Det är visserligen MSB och länsstyrelserna som i första hand ska stödja kommunerna. Men eftersom utvärderingen pekar på att andra centrala myndigheter också bör ge stöd i form av utbildning, modeller för övningar, krishanteringsmetodik och vägledningar och eftersom trygg energiförsörjning är ett av de allra viktigaste områdena inom krisberedskapen, måste Energimyndigheten kunna stödja kommunerna. Sådant stöd bör kommuniceras med och vid behov samordnas med länsstyrelserna. Kommunerna, men också länsstyrelserna, är därför viktiga samverkanspartners för Energimyndigheten i arbetet med trygg energiförsörjning på lokal nivå.

6 Energimyndighetens ansvar och roller – analys och slutsatser

Nedan redovisas översiktligt Energimyndighetens analys av och slutsatser för eget ansvar och roll i förhållande till andra myndigheter och marknadsaktörer. Slutsatser redovisas i slutet av varje avsnitt. Risker och hot eller hur uppgifterna hanteras i verksamhetsplaner och löpande verksamhet behandlas inte²³.

6.1 Energimyndighetens ansvar och roll före, under och efter en kris

Energimyndigheten har, liksom ett antal andra myndigheter, ett särskilt ansvar för krisberedskap, enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*. Detta innebär att myndigheten:

- Ska verka för att det skapas förmåga att hantera en kris och för att förebygga sårbarheter och motstå hot och risker inom energisektorn
- Ska bedriva planering tillsammans med andra myndigheter inom samverkansområdet teknisk infrastruktur och samverkansområdet transporter
- Ska bistå andra aktörer i deras arbete med att förebygga och hantera störningar
- Ska vidta åtgärder inom den egna organisationen för att kunna ta detta ansvar.

6.1.1 Före en kris

Energimyndighetens roll i det förebyggande arbetet innebär att:

- Utifrån en helhetssyn kartlägga och sprida information om hot, risker och möjliga åtgärder till aktörer inom energiförsörjningen som enligt ansvarsprincipen har huvudansvaret för att säkerställa en trygg energiförsörjning. Dessa kan exempelvis vara geografiskt områdesansvariga organ, andra myndigheter eller marknadsaktörer som distributörer och användare (strategisk omvärldsbevakning).
- Vid behov föreslå regelförändringar m.m. till regeringen.
- Utarbeta relevanta faktamaterial och målgruppsanpassa detta så att det finns tillgängliga när de efterfrågas.²⁴
- Medverka till att sprida tydlig information om marknaden, inklusive energianvändares, och den offentliga sektorns ansvar för en trygg energiförsörjning.

²³ De risker och hot som finns inom olika energiområden redovisas bl.a. i Energimyndighetens övergripande risk- och sårbarhetsanalys för energiförsörjningen ”Trygg Energiförsörjning 2009” (ER 2009:31), november 2009.

²⁴ Prop 2005/06:133, ”Samverkan vid kris – för ett säkrare samhälle” beskriver i stora drag centrala myndigheters informationsroll och ansvar före, under och efter omfattande samhällskriser.

- Utarbeta information som riktar sig till kommunala beredskapssamordnare (mots.) m.fl. i syfte att stödja kommunen i rollen som geografiskt områdesansvarig.
- Utarbeta lokala kontaktvägar till media via lokala vidareförmedlare som civilförsvarsförbundet, kommunala energi- och klimatrådgivare och beredskapssamordnare.
- Förbereda myndighetens egen krisorganisation och insatser under störningar i energiförsörjningen.
- Genomföra och delta i övningar i bred samverkan med energibranschen och övriga samhällsaktörer.
- Utöva tillsyn över beredskapslagring av olja.
- Utarbeta en strategi för och utöva tillsyn över trygg naturgasförsörjning.
- Bevaka trygghetsaspekter inom myndighetens övriga arbete (utredningar, analyser, forskning, planering, etc.).

6.1.2 Under en kris

Energimyndigheten har normalt sett inte något ansvar för att operativt hantera en kris inom energiförsörjningen utöver att, efter regeringsbeslut, hantera lageravtappning av olja och drivmedel samt genomföra ransoneringar och andra regleringar av användning av energi.

Under en kris ska Energimyndigheten vidare:

- Hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser inom området samt om vidtagna och planerade åtgärder.
- Kunna lämna den information som behövs för de samlade lägesbilder som MSB tar fram. För detta ändamål använder Energimyndigheten idag bland annat det egna lägesbildssystemet SALENE (är i provdrift) och har observatörsstatus i elnätsföretagens och Svenska kraftnäts system SUSIE²⁵.
- Hålla kontakt med och genom sin informations- och kunskapsroll bistå andra aktörer i deras arbete med att hantera inträffade störningar. Detta löses till stor del genom vidareförmedlare av information (t.ex. lokala myndigheter, lokala och nationella medier samt civilförsvarsförbundet).
- Bistå med "hjälp till självhjälp" genom att ha färdigt material om hur samhällsviktiga energianvändare, fastighetsägare, enskilda, m.fl. kan förbättra sin egen situation.

Det finns inget krav på Energimyndigheten att ha en tjänsteman i beredskap.

²⁵ I prop. 2007/08:92, Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull, står: "... Vid en större kris måste resurser som i vardagen är utspridda på många olika aktörer och ofta över en stor geografisk yta, snabbt kunna samlas och utnyttjas samordnat. Gemensamma plattformar, metoder och system för krisberedskapens alla aktörer förbättrar förmågan att dela information om läget, upprätta samlade bedömningar, kommunicera med varandra och medborgarna samt att genomföra operativa insatser snabbt ..."

6.1.3 Efter en kris

Energimyndighetens viktigaste roll efter en kris är att:

- Utvärdera de störningar i energiförsörjningen som inträffat och
- Informera om resultaten.

Denna uppgift begränsas inte till nationella kriser utan omfattar även händelser utom landet och görs utifrån ett brett samhällsperspektiv och med fokus på såväl tillförsel som användning av energi. Med utgångspunkt från gjorda erfarenheter och gällande ansvarsförhållanden kan myndigheten sprida relevant kunskap om vad som fungerade bra (bör användas mer och av fler) och vad som kan förbättras (bör ändras) och återföra kunskaperna till det förebyggande arbetet.

Härutöver ska Energimyndigheten bl.a. planera lageruppbyggnad inom oljeområdet, om krisen inneburit lageravtappning.

6.2 Energimyndighetens ansvar och roll inom europeiskt samarbete

EU arbetar sedan länge med trygg energiförsörjning, inkluderande krisberedskap, inom en mängd områden. Under senare år har ambitionerna ökat för att t.ex. säkra kritisk infrastruktur (EPCIP). Den snabba utvecklingen av EU:s arbete med trygg energiförsörjning har skett framför allt mot bakgrund av Europas energisituation och klimathotet samt de avbrott som drabbat energiförsörjningen och de terroristattacker som drabbat medlemsstater och övriga världen.

Medlemsstaterna har enats om ett krissamordningsarrangemang som innebär att EU:s institutioner och medlemsstater med kort varsel, och på hög politisk nivå, ska kunna samråda om lägesbild och åtgärder för att snabbt kunna stödja varandra. Sverige deltar aktivt i arbetet med att utveckla dessa områden.

För att underlätta för medlemsstaterna att snabbt komma till varandras hjälp vid stora olyckor och katastrofer samt att öka effektiviteten vid insatser i tredje land har rådet fattat beslut om en omarbetning av gemenskapsmekanismen (2007/779/EG, Euratom: Rådets beslut av den 8 november 2007 om inrättande av gemenskapens civilskyddsmekanism) samt ett särskilt finansieringsinstrument (2007/162/EG, Euratom).

Som regel innebär EU-direktiv, etc. att regeringen behöver ge kompletterande inriktning, uppgifter, etc. till myndigheterna eller att svensk lagstiftning behöver ändras innan direktiven kan implementeras av myndigheterna. Men det finns också aktiviteter, projekt och program där Energimyndigheten tar egna initiativ och agerar självständigt för att uppfylla sitt uppdrag inom trygg energiförsörjning.

Regeringen anser, i propositionen *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92), att fokus bör läggas på utveckling av den nationella kompetensen att ansvara för konsekvenserna av katastrofer i det egna landet. Det kan ske på olika sätt, bl.a.

- Utbyte av erfarenheter,
- Övning och utbildning,
- Stärkt bilateralt och regionalt samarbete,
- Ökade samordning av de nationella resurserna för att åstadkomma största möjliga effekt för krisberedskapen såväl inom som utanför unionen.

6.2.1 Slutsats

Energimyndighetens roll inom europeiskt samarbete är främst att bedriva omvärldsbevakning och erfarenhetsutbyte, samarbeta med myndigheter i andra medlemsstater och paneuropeiska energiaktörer samt att ta fram underlag om övergripande strategiska frågor kring tillförsel och användning av energi, ransonering, oljelagring och krisledning.

6.3 Energimyndighetens ansvar och roll inom nordiskt samarbete

Mot bakgrund av de nordiska ländernas samsyn inom många områden, avser regeringen generellt²⁶ att verka för en stärkt politisk dialog med de nordiska länderna, i syfte att skapa en politisk grund för det fortsatta nordiska samarbetet på krisberedskapsområdet. Detta samarbete kan t.ex. avse:

- Inriktning,
- Erfarenhetsutbyte,
- Praktisk samverkan,
- Skydd av samhällsviktig verksamhet,
- Övnings- och utbildningsverksamhet,
- Forskning,
- Kunskapsuppbyggnad.

Regeringen menar också att det nordiska samarbetet är en bra bas för samarbete inom Östersjöregionen. Vid kriser med konsekvenser för flera länder krävs, enligt regeringen, att ländernas krishantering kan komplettera varandra. Ett proaktivt krisförberedande arbete är därför viktigt bl.a. för utformningen av de nationella krishanteringssystemen.

2006 skrevs en avsiktsförklaring om samarbete om beredskap inom elförsörjningsområdet i Norden²⁷. Avsiktsförklaringen är påskriven av samtliga nordiska energimyndigheter samt stamnätsoperatörer - för Sveriges del av Energimyndigheten och Svenska Kraftnät. För närvarande pågår en översyn av avsiktsförklaringen med målet att en reviderad version ska kunna antas i början av år 2010.

²⁶ Proposition *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92).

²⁷ Ersatte tidigare avsiktsförklaring från 2004.

Samarbetet utgör en ram där den enskilda organisationen deltar i den omfattning den finner lämplig och tar hänsyn till att det nationella beredskapsarbetet är reglerat och organiserat på olika sätt i de nordiska länderna.

Organisationerna bildar ett nordiskt beredskapsforum, benämnt NordBER. Samarbetet sker dels genom möten i forumet, dels genom att berednings- och/eller arbetsgrupper tillsätts för särskilda ändamål.

Samarbetet har som mål att:

- Ge en god förståelse mellan parterna om ländernas beredskapsplanering och krishantering,
- Främja en effektiv kommunikation mellan parterna i händelse av en krissituation genom att etablera ett bra kontaktnät och därmed öka parternas förutsättningar till en bättre koordinering mellan inblandade i den nationella krishanteringen,
- Följa utvecklingen, utväxla erfarenheter och synpunkter om frågor som är relevanta för elförsörjningens beredskap avseende nationella och internationella förhållanden,
- Skapa förutsättningar för samordning av gemensamma projekt/verksamheter som är relevanta för elförsörjningens beredskap och krishantering
- Bidra till att ta fram och sprida relevant information och därmed bidra till ökat samarbete mellan berörda inom elförsörjningen inom respektive land.

6.3.1 Slutsats

Energimyndighetens roll är i stort densamma som inom det europeiska samarbetet, men i det nordiska samarbetet bör det läggas stor vikt vid den proaktiva aspekten liksom vid utformning av krishanteringssystemen. NordBER är en viktig plattform vars avsiktsförklaring Energimyndigheten undertecknat och vars arbete myndigheten åtagit sig att vara aktiv i.

6.4 Energimyndighetens ansvar och roll inom olika energiområden

Energimyndigheten är förvaltningsmyndighet för tillförsel och användning av energi och ska verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi. Myndigheten ska också utarbeta underlag för utvärdering och omprövning av de samlade energipolitiska programmen. Energimyndigheten har därför en roll att på ett övergripande strategiskt plan verka för en trygg energiförsörjning över hela energiområdet, men ansvaret för åtgärder avgränsas av det ansvar som andra myndigheter och aktörer inom energiområdet har. Det som skiljer andra myndigheters ansvar från Energimyndighetens är att de har ansvar som är mer avgränsade till typ av energi eller typ av ansvar (t.ex. systemansvar för el eller tillsyn över elmarknaden), men samtidigt djupare. Även Energimyndigheten har den typen av ansvar, t.ex. inom oljeförsörjningen.

Det innebär att det är viktigt för Energimyndigheten att ha ett helhetsperspektiv som grund för arbetet med trygg energiförsörjning. Analyser och åtgärder behöver utgå från energisystemet i sin helhet i stället för från elförsörjning, oljeförsörjning, värmeförsörjning, etc. var för sig. I Energimyndighetens roll ligger att ha den helhetssynen. Men för att kunna skapa denna helhetssyn är myndigheten beroende av nära samverkan med övriga myndigheter och aktörer inom energiområdet, eftersom det är de som bäst kan energisystemets olika delar och har det faktiska ansvaret för de olika delarnas drift, reglering, tillsyn, etc.

Detta innebär att Energimyndigheten kan sägas ha ett ansvar att mot bakgrund av en helhetssyn, på ett övergripande strategiskt sätt verka för trygg energiförsörjning, utan att för den delen vara överordnad andra myndigheter. På det senast omreglerade energiområdet, naturgasförsörjningen, har Energimyndigheten dessutom även formellt fått en tydlig strategisk roll (samt tillsynsansvar) för trygg naturgasförsörjning.

Nedan analyseras Energimyndighetens roll och ansvar inom olika energiområden i förhållande till vissa andra myndigheter och aktörer.

6.4.1 Elförsörjning generellt

Ett antal författningar reglerar olika aspekter av elförsörjningen. För trygg elförsörjning är myndighetsansvaret fördelat på Energimyndigheten, Svenska Kraftnät, Elsäkerhetsverket, Energimarknadsinspektionen och Strålsäkerhetsmyndigheten.

Energimyndighetens roll att på ett övergripande strategiskt plan verka för en trygg energiförsörjning inkluderar elförsörjning. Det innebär att, utifrån de möjligheter som ligger inom myndighetens ansvarsområde och utifrån ett användarperspektiv, verka för så goda förutsättningar som möjligt för andra aktörer att skapa en trygg elförsörjning. Det kan, utöver åtgärder inom krishanteringssystemet, etc. exempelvis handla om stöd till forskning, ny produktion (t.ex. vindkraft), energieffektivisering eller information till olika aktörer och elanvändare. Energimyndigheten har inget tillsynsansvar inom elförsörjningen. Det är en uppgift för Energimarknadsinspektionen.

Elförsörjningen är idag en integrerad del av hela energisystemet, dvs. ingen annan energiförsörjning fungerar utan tillgång till el. Det innebär att det blir allt viktigare att se på trygg elförsörjningen ur ett helhetsperspektiv, dvs. på energisystemet i sin helhet i stället för på elförsörjning, oljeförsörjning, värmeförsörjning, etc. var för sig. I Energimyndighetens roll ligger att ha denna helhetssyn på energiförsörjningen.

Genom omregleringen av elmarknaden genom *ellagen (1997:857)* försköt statsmakterna fokus inom elmarknaden från ett producent-/leverantörsperspektiv till ett kund- och användarperspektiv. Detta förstärktes ytterligare genom *lagens (2005:1110) om ändring i ellagen* krav på att avbrott i överföringen av el till

elanvändare aldrig får överstiger tjugofyra timmar, avbrottsersättning, information till elanvändare, risk- och sårbarhetsanalyser, mm. Specifika behov och förutsättningar hos dem som använder el blir således ett allt viktigare perspektiv att ta hänsyn till.

Denna förskjutning av fokus syns t.ex. genom regeringens olika uppdrag till Energimyndigheten omfattande ansvarsförhållanden, vilka beredskapsåtgärder som behövs var, mm. Bl.a. har Energimyndigheten haft uppdraget att skapa en helhetssyn för elförsörjningens beredskap (HEL-projektet) och har nu uppdrag att införa ett planeringssystem på lokal nivå som möjliggör prioritering av elanvändare vid bortkoppling i händelse av kortsiktig elbrist (Styrel). Nuvarande system för bortkoppling av elanvändning vid effektbrist, baserat på ett producent-/leverantörsperspektiv, tar hänsyn till elsystemets behov men inte till konsekvenser för de användare som drabbas.

Energimyndighetens under senare år utvecklade stöd till elanvändare att hantera störningar i elförsörjningen kan också ses som ett uttryck för förskjutningen av fokus i elmarknaden och krisberedskapen, från producenter/leverantörer till elanvändare och elanvändning, vilket också ger Energimyndigheten en tydlig roll att verka för en helhetssyn på tillförsel och användning ur ett användar- och helhetsperspektiv.

6.4.1.1 Slutsats

Förskjutningen av fokus i ellagen och krisberedskapen, från produktion/leverans till användning, förtydligar Energimyndighetens roll att på ett övergripande strategiskt plan verka för en trygg elförsörjning.

6.4.2 Elavbrott

Elavbrott innebär avbrott i transmission eller distribution. Förebyggande och avhjälpande åtgärder är därför främst ett ansvar för nätägarna - såväl Svenska Kraftnät som region- och lokalnätägare. Elnätsföretagen är också skyldiga att genomföra årliga risk- och sårbarhetsanalyser, mm. Energimarknadsinspektionen utövar tillsyn över region- och lokalnätverksamheten. Att hantera konsekvenserna av ett elavbrott är användarnas ansvar.

Riksrevisionen granskade 2007 om regeringen och Svenska Kraftnät har tillräckligt underlag för att kunna förebygga och hantera omfattande elavbrott. Riksrevisionen bedömde att ansvarsfördelningen för att operativt hantera ett omfattande elavbrott i huvudsak är tydlig, men att det saknas en samlad analys av elsystemets risker och sårbarheter.

Energimyndigheten har inget ansvar för åtgärder i elnäten för att förebygga eller avhjälpa elavbrott. Men som förvaltningsmyndighet för frågor om användning och tillförsel av energi och med uppgiften att verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi, samt med uppdrag att analysera energisektorns sårbarhet, mm bör Energimyndigheten påverka och följa upp vilka åtgärder som

vidtas samt analysera uppkomna elavbrott ur ett energiförsörjnings- och elanvändarperspektiv. Energimyndigheten är också en viktig samarbetspart i andra aktörers arbete för en tryggare elförsörjning. Mot bakgrund av den ovan nämnda förskjutningen av fokus i ellagen och krisberedskapen från produktion/leverans till användning bör Energimyndigheten, i samverkan med övriga berörda myndigheter och andra aktörer, verka för övergripande strategisk inriktning av elförsörjningen t.ex. genom att ta initiativ till samlade analyser av elsystemets risker och sårbarheter.

6.4.2.1 *Slutsats*

De aktörer som, förutom enskilda elanvändare, främst har ansvar för att vidta krisberedskapsåtgärder rörande elavbrott är:

- Svenska Kraftnät i egenskap av ägare till stamnätet, systemansvarig för elförsörjningen och elberedskapsmyndighet.
- Elnätsföretagen enligt ellagen och elberedskapslagen.
- Energimarknadsinspektionen i egenskap av tillsynsmyndighet, bl.a. för de årliga risk- och sårbarhetsanalyser som elnätsföretagen är skyldiga att göra enligt ellagen.

Samhällsviktiga elanvändare har därutöver ansvar inte bara för sig själva utan också för att skydda liv och hälsa samt samhällets funktionalitet.

Energimyndigheten har inte något ansvar för att operativt hantera ett elavbrott eller något annat direkt ansvar rörande elavbrott. Men Energimyndigheten bör genom olika typer av åtgärder på ett övergripande plan (kartläggning, analys, råd och tips, utbildning och information, mm) främst före och efter elavbrott och som samarbetspart till andra aktörer övergripande verka för att minska risken för och lindra konsekvenserna av elavbrott.

6.4.3 **Eleffektbrist**

Effektbrist kan orsakas av störningar i produktion/ import, transmission eller distribution och leder till att den kortsiktiga balansen mellan tillgångar och behov störs. Effektbrist kan, om den inte kan bemästras, leda till att elsystemet kollapsar och kan i princip uppträda när som helst under året beroende på hur produktions- eller överföringskapaciteten är för stunden. Mest kritiskt är det under vintern då elbehovet normalt är störst.

Marknadens aktörer har huvudansvaret för att det inte uppstår en effektbrist. Om en sådan ändå skulle uppstå har Svenska Kraftnät ansvaret för att hantera denna tillsammans med Energimarknadsinspektionen i egenskap av tillsynsmyndighet. Svenska Kraftnät har tillgång till ett antal avtalsmässiga och tekniska mekanismer för att förebygga och hantera en effektbrist, till exempel en effektreserv.

I Energimarknadsinspektionens (EI) regleringsbrev för 2008 fick inspektionen i uppgift att, i samråd med Svenska Kraftnät och efter samråd med Konkurrensverket, ta fram ett förslag till långsiktig lösning av effektfrågan. EI

konstaterar i rapporten *Effektfrågan. Behövs en centralt upphandlad effektreserv?* (EI R2008:15, december 2008) att Svenska Kraftnäts upphandling av en central effektreserv bör fortsätta till vintern 2019/20. Fram till dess ska det ske en successiv övergång till marknadslösningar, fördjupad integration med andra länder och en stegvis minskning av den centralt, statligt upphandlade effektreservens storlek.

Om dessa, mer eller mindre marknadsmässiga, lösningar inte skulle räcka till kan Svenska Kraftnät beordra regionnätstföretagen att koppla bort elanvändning för att uppnå balans mellan tillgång och förbrukning.

6.4.3.1 Slutsats

De aktörer som, förutom enskilda elanvändare, främst har ansvar för att vidta beredskapsåtgärder rörande eleffektbrist är:

- Svenska Kraftnät som systemansvarig för elförsörjningen och ansvarig för den upphandlade effektreserven.
- Energimarknadsinspektionen som tillsynsmyndighet.
- De balansansvariga elföretagen.
- Företag som tecknat avtal med Svenska Kraftnät om effektreserver, etc.

Energimyndigheten har inte något ansvar för att operativt hantera en eleffektbrist eller något annat ansvar rörande eleffektbrist. Men Energimyndigheten bör genom olika typer av åtgärder (kartläggning, analys, råd och tips, utbildning och information, mm) främst före och efter effektbrist och som samarbetspart till andra aktörer övergripande verka för att minska risken för och lindra konsekvenserna av effektbrist.

Om det av Energimyndigheten föreslagna systemet för styrning av el till prioriterade elanvändare (Styrel) implementeras under 2011 får bl.a. länsstyrelser, kommuner och elnätstföretag en viss roll. Energimyndigheten har fått i uppgift av regeringen att utbilda dessa aktörer under 2010.

6.4.4 Elenergi-brist

Om den energimängd el som kan genereras inte räcker för behovet under längre period kan elenergi-brist uppstå. Orsaken kan vara en kombination av liten nederbörd, långvariga störningar i kärnkrafts- och vattenkraftsproduktionen, långvarig kyla, m.m.

Det är sedan omregleringen av elmarknaden 1996 inte helt klart hur och vem som ska säkerställa att risken för elenergi-brist är tillräckligt liten. Hittills har inte marknadssituationen givit aktörerna på elmarknaden tillräckliga incitament för att hålla produktionsreserver över en längre tidsperiod.²⁸

²⁸ Före avregleringen av elmarknaden gällde Produktionsoptimeringsavtalet som angav hur deltagande aktörer skulle garantera leveranssäkerhet avseende såväl effekt som energi. Det statistiska Energikriteriet var den metod som användes för att beräkna kraftsystemets energileveranssäkerhet på årsbasis. Metoden tog hänsyn till osäkerhet i tillgänglig vatten- och värmekraftproduktion samt prognostiserad förbrukning. Se *Behov av elenergi-reserv i Sverige/Norden*, Energimyndigheten dnr 60-98-2500.

Energimyndigheten däremot har ansvar att verka för att trygga elförsörjningen (och annan energi) på både lång och kort sikt. Myndigheten har därför ansvar för stöd till långsiktig forskning inom området, men ska också kunna genomföra ransoneringar och andra regleringar av energi. Det finns ingen reglering över vilka åtgärder myndigheten kan vidta för att uppfylla det sist nämnda uppdraget, vilket måste klargöras i samråd med externa aktörer som Svenska Kraftnät, Energimarknadsinspektionen, elmarknadens övriga aktörer, MSB och övriga nordiska länder.

6.4.4.1 Slutsats

De aktörer som, förutom, enskilda elanvändare,, främst har ansvar för att vidta beredskapsåtgärder rörande elenergi är:

- Svenska Kraftnät som systemansvarig för elförsörjningen.
- Energimarknadsinspektionen som tillsynsmyndighet och ansvarig för att utveckla marknaden.
- De balansansvariga elföretagen.
- Energimyndigheten som ansvarig för ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi samt som ansvarig för att informera elanvändare om deras ansvar och möjliga åtgärder.
- Regeringen som ansvarig för att fatta beslut om bl.a. ransonering och reglering av användning av energi.

6.4.5 Olje- och drivmedelsförsörjningen

Energimyndigheten är tillsynsmyndighet enligt *lag (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol (LBOK)* och har givit ut föreskrifter och allmänna råd för detta (STEMFS 2004:4). Grunderna för LBOK utgörs dels av Sveriges internationella förpliktelser genom anslutningen till IEP-avtalet (Sö 1975:50) och medlemskapet i EU. Sveriges internationella åtaganden innebär att olja och oljeprodukter ska lagras motsvarande minst 90 dagars nettoimport föregående år.

Myndigheten ska säkerställa Sveriges internationella förpliktelser kring olje- och drivmedelsberedskap samt beredskapslagring av oljeprodukter och fastställer vem som är lagringsskyldig och hur omfattande lagringen ska vara. Utöver löpande hantering av statistik och rapportering av lagersituationen, ska myndigheten även ha åtgärdsprogram för förbrukningsdämpning, rutiner för lageravtappning samt en övad och utbildad krisorganisation. Vad gäller åtgärder för ransonering av drivmedel behöver Energimyndigheten samarbeta med främst Transportstyrelsen.

Det finns inga funktionskrav för olje- och drivmedelsdistribution på lokal nivå, motsvarande de som finns inom el- och gasdistribution. Energimyndigheten skulle, i samarbete med oljebranschen och vissa samhällsviktiga användare kunna utveckla sådana.

Hantering av olje- och drivmedelsprodukter på depåer är tillståndspliktig och det finns begränsningar i vilka kvantiteter som får hanteras på en viss depå under en viss period. Vid behov av större lageravtappning behöver miljökonsekvenserna beaktas. Detta ställer krav på samverkan med i första hand länsstyrelserna, som är de myndigheter som har ansvaret för att ge eventuella dispenser från miljötillstånden. Detta överlappar Energimyndighetens ansvar och roll. Men utöver detta förefaller det inte finnas något ansvarsområde eller uppgifter hos andra myndigheter som överlappar Energimyndighetens ansvar och roll.

6.4.5.1 Slutsats

De aktörer som, förutom användare av olja och drivmedel, främst har ansvar för att vidta beredskapsåtgärder inom olje- och drivmedelsförsörjningen är:

- Lagringsskyldiga företag enligt LBOK.
- Energimyndigheten som ansvarig myndighet för hanteringen av de avtal som tecknats med IEA och EU.
- Transportstyrelsen som ansvarig för trafikregistret
- Länsstyrelserna som ansvariga för miljötillstånd och eventuella dispenser för depåer.
- Regeringen som ansvarig för att fatta beslut om bl.a. ransonering och reglering av användning av energi samt lageravtappning enligt internationellt överenskomna mekanismer.

6.4.6 Naturgasförsörjningen³⁰

Regleringen av trygg naturgasförsörjning framgår främst av *naturgaslagen* (2005:403), 8 a kap. (Trygg naturgasförsörjning) och *naturgasförordningen* (2006:1043) 29–33 §§ Lag (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor omfattar också naturgas som en brandfarlig och explosiv vara. Vidare har EU-direktiven 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG och 2004/67/EG av den 26 april 2004 om åtgärder för att säkerställa en tryggad naturgasförsörjning samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) Nr 713/2009 av den 13 juli 2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter stor betydelse för arbetet med trygg naturgasförsörjning.

Energimyndigheten är tillsynsmyndighet för trygg naturgasförsörjning och utarbetar, enligt sin instruktion, årligen en rapport enligt direktiv 2004/67/EG i samråd med Svenska Kraftnät. Enligt naturgasförordningen, 34 § har myndigheten bl.a. i uppgift att:

- Ta fram och upprätthålla en allmän nationell strategi med lämpliga nivåer för en trygg naturgasförsörjning, denna ska vara skriftlig och ges in till och godkännas av regeringen
- Ta fram och upprätthålla en nationell plan med åtgärder för att trygga naturgasförsörjningen i krissituationer.

³⁰ Med naturgas jämställs, enligt Naturgaslagen (2005:403), biogas, gas från biomassa och andra gaser, i den mån det är tekniskt möjligt att använda dessa gaser i naturgassystemet.

- Vidta de åtgärder i övrigt som inom ramen för tillsynsansvaret behövs för att säkerställa naturgasförsörjningen.

De åtgärder som, av anläggningsinnehavare, planeras för trygg naturgasförsörjning ska godkännas av Energimyndigheten (*naturgasförordning (2006:1043) 29 §*).

Energimyndighetens framtagning av nationell strategi och plan sker i samråd med Svenska kraftnät och Energimarknadsinspektionen. Innehållet regleras av *naturgasförordningen (2006:1043)*, 30 §, och innehåller bl.a. mål för försörjningen, metoder för bedömning av sårbarhet, hotbild och omvärldsbevakning, planerad och genomförd förebyggande verksamhet, informations- och utbildningsinsatser samt en nationell åtgärdsplan för att trygga naturgasförsörjningen i krissituationer.

Naturgasförsörjningen är det område där ansvarsfördelning och roller nyligen reglerats (2005/06). Ansvarsfördelningen är något otydlig i fråga om krav på samråd, men överlag är rollerna för olika myndigheter tydligare än inom elförsörjningen. Det är därför av intresse att granska ansvarsfördelningen närmare. Aktörerna har, enligt *naturgaslagen (2005:403)* och *naturgasförordningen (2006:1043)*, följande uppgifter (förutom att vidta koordinerade åtgärder för en trygg naturgasförsörjning):

Anläggningsinnehavare

Anläggningsinnehavare ska vidta de åtgärder som behövs för att säkerställa naturgasförsörjningen. Åtgärder som planeras ska godkännas av Energimyndigheten. Anläggningsinnehavarna är skyldiga att vidta de åtgärder som Svenska Kraftnät förelägger och har rätt till ersättning från staten för sådana åtgärder.

Svenska Kraftnät

Svenska Kraftnät är systemansvarig för naturgasnätet och ska, enligt *naturgaslagen (2005:403)*, vidta de planeringsåtgärder och de åtgärder i övrigt som inom ramen för systemansvaret behövs för att säkerställa naturgasförsörjningen. Man ska samråda med Energimyndigheten innan planeringsåtgärder och åtgärder i övrigt vidtas inom ramen för systemansvaret. Detta kan dock inte avse operativa åtgärder, t.ex. att beordra ledningsinnehavare att begränsa eller avbryta överföringen av naturgas till kunder. Sådana åtgärder bör dock rapporteras till Energimyndigheten.

Svenska Kraftnät ska samråda med Energimarknadsinspektionen och Energimyndigheten vid deras utarbetande av rapporter enligt EU-direktiven 2003/55/EG (marknaden) och 2004/67/EG (trygg naturgasförsörjning).

Svenska Kraftnät får, enligt *naturgaslagen (2005:403)*, förelägga anläggningsinnehavare att vidta de åtgärder som behövs för att säkerställa naturgasförsörjningen. Verket får också meddela föreskrifter om reparationsarbeten och fysiska skyddsåtgärder i naturgasledningar och lagrings- eller förgasningsanläggningar.

Energimarknadsinspektionen

Energimarknadsinspektionen är tillsynsmyndighet för naturgasmarknaden, med undantag för försörjningstrygghetsfrågor och naturgas som en brandfarlig och explosiv vara, och ska förutom att utöva tillsyn också delta i framtagningen av och lämna samråd på förslag till nationell strategi och plan. Vidare ska inspektionen utarbeta en årlig rapport om försörjningstrygghet för naturgas, enligt direktiv 2003/55/EG (artikel5).

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSB är tillsynsmyndighet för naturgassystem enligt *lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor*.

Oklarheter

Det finns oklarheter i regleringen av trygg naturgasförsörjning, dels rörande samråd på Energimyndighetens och Energimarknadsinspektionens rapporter till EU, dels vem som ska vara säkerhetsmyndighet. Vidare är det ologiskt att två rapporter, med likartat innehåll, utarbetas av två olika myndigheter inom naturgasområdet.

Energimarknadsinspektionen ska årligen lämna en rapport till EU om försörjningstryggheten för naturgas enligt direktiv 2003/55/EG, artikel 5 och Energimyndigheten ska lämna en rapport enligt 2004/67/EG, artikel 5. Energimarknadsinspektionen ska då, enligt sin instruktion, samråda med Svenska Kraftnät. På motsvarande sätt ska Energimyndigheten samråda med Svenska Kraftnät i frågor om rapporten enligt direktiv 2004/67/EG, artikel 5. Men Energimarknadsinspektionen ska inte, enligt sin instruktion, samråda med Energimyndigheten och i Energimyndighetens instruktion finns inga krav på att lämna samråd till Energimarknadsinspektionen. Samrådsförfarandet är ologiskt och bör justeras.

Energimyndigheten är ansvarig för att ta fram en strategi för trygg naturgasförsörjning, i samråd med både Svenska Kraftnät och Energimarknadsinspektionen, och är tillsynsmyndighet för trygg naturgasförsörjning. Det borde därför vara naturligt att Energimarknadsinspektionen skulle samråda också med Energimyndigheten avseende de punkter i inspektionens årliga rapport som berör trygg naturgasförsörjning.

Energimarknadsinspektionen har, mot denna bakgrund, föreslagit att Energimyndigheten och inspektionen, tillsammans med Svenska Kraftnät, ska ta fram ett förslag till hur ansvaret för den så kallade nationella rapporten till EU ska fördelas³¹. Enligt EI bör Energimyndigheten ges i uppdrag att rapportera de delar som berör försörjningstrygghet och dessa delar bör ingå i EI:s rapport. Detta motsvarar det sätt som EI och Konkurrensverket arbetar på vad gäller rapportering av konkurrensfrågor inom naturgasområdet.

³¹ Remissvar 2009-12-03, EI dnr 02-09-102018.

En myndighetsuppgift inom naturgasförsörjningen som inte reglerats helt tydligt i lag och förordning är vem som ska vara säkerhetsmyndighet, dvs. vem som ska ange normer för säkerhetsskydd, t.ex. utformning av tillträdesskydd till driftcentraler, mm enligt *säkerhetsskyddsförordningen (1996:633)*.³² Det är naturligt att Svenska Kraftnät, som systemansvarig, också är säkerhetsmyndighet.

6.4.6.1 Slutsatser

De aktörer som, förutom enskilda gasanvändare, främst har ansvar för att vidta beredskapsåtgärder inom naturgasförsörjningen är:

- Energimyndigheten som ansvarig för nationell strategi och plan för trygg naturgasförsörjning samt som tillsynsmyndighet och ansvarig för en årlig rapport om försörjningstrygghet för naturgas
- Svenska Kraftnät i egenskap av systemansvarig myndighet
- Energimarknadsinspektionen i egenskap av tillsynsmyndighet för naturgasmarknaden och som ansvarig för en årlig rapport om försörjningstrygghet för naturgas
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i egenskap av tillsynsmyndighet för naturgassystem enligt *lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor*
- Anläggningsinnehavare i egenskap av ansvariga för att vidta de åtgärder som behövs för att säkerställa naturgasförsörjningen

Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen (EI) bör tillsammans med Svenska Kraftnät (SvK) ta fram ett förslag till hur ansvaret för den så kallade nationella rapporten till EU ska fördelas.

Svenska Kraftnät bör få uppgiften att vara säkerhetsmyndighet.

6.4.7 Värmeförsörjning

Värmeförsörjningen sker till ungefär 50 % genom fjärrvärme. Övrig värmeförsörjning är diversifierad, men fortfarande utgör direktverkande elvärme en avsevärd del av uppvärmningen.

Fjärrvärme är en lokal verksamhet som ska bedrivas på affärsmässig grund³³. Verksamheten är av monopolkaraktär. Det finns dock möjligheter för någon som vill sälja värme till fjärrvärmeverksamheten eller använda ledningarna för distribution av värme att begära tillträde till rörledningarna³⁴. Energimarknadsinspektionen är ansvarig för tillsynen och regelgivningen enligt fjärrvärmelagen.

³² Intervju med Zarah Andersson, Svenska Kraftnät.

³³ Fjärrvärmelagen (2008:263)

³⁴ Fjärrvärmelagen 37 §

Det finns endast ett fåtal författningar som reglerar värmeförsörjningen, se bilaga 3. *Fjärrvärmelagen (2008:263)* trädde i kraft den 1 juli 2008 och innehåller bestämmelser som främst syftar till att stärka fjärrvärmekundernas ställning och öka insynen i en fjärrvärmeverksamhet. Fjärrvärmelagen innehåller även bestämmelser om skydd för konsumenter mot avbrott, liknade dem som finns i *ellagen (1997:857)*, dock inga bestämmelser om maximala avbrottstider eller avbrottsersättningar.

Den som bedriver fjärrvärmeverksamhet ska årligen lämna uppgifter om drift- och affärsförhållanden, årsrapporten, mm till tillsynsmyndigheten Energimarknadsinspektionen.

Det ställs vissa krav på fastighetsägare, bostadsrättsstyrelser och verksamhetsutövare i hyrda lokaler att säkerställa en trygg värmeförsörjning. Socialstyrelsen har med stöd av *miljöbalken (1998:808)* gett ut allmänna råd om temperatur inomhus (SOSFS 2005:15) samt en handbok om temperatur inomhus.³⁵ Föreskriften innebär att en verksamhetsutövare ska motverka eller förebygga olägenheter för människors hälsa, vilket bl.a. medför att ta hänsyn till risken för och konsekvenserna av avbrott i värmeförsörjningen. Kommunerna har tillsynsansvar.

Kommunernas ska, enligt *lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap*, analysera och planera hur de skall hantera extraordinära händelser. Detta i kombination med *socialtjänstlagens (2001:453)* lydelse, att kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver, *lagen om kommunal energiplanering (1977:439)* och Socialstyrelsens andra föreskrifter innebär att kommunen bör ha beredskap att klara konsekvenserna av omfattande avbrott i värmeförsörjningen vintertid.

Energimyndigheten har ingen roll avseende uppföljning eller tillsyn av värmeförsörjning, men det finns en indirekt roll genom myndighetens tillsynsansvar för olja och naturgas som i viss mån utgör insatsråvaror. Myndigheten har dock tagit fram informationsmaterial som stöd till kommuner, fastighetsägare och privatpersoner för att de ska kunna förebygga och lindra störningar i värmeförsörjningen. Detta har gjorts utifrån myndighetens roll att i ett helhetsperspektiv, verka för att det skapas en förmåga hos hela energisektorn att förebygga sårbarheter, motstå hot och risker samt hantera en kris och lindra effekter av inträffade störningar.

6.4.7.1 Slutsats

De aktörer som, förutom användarna, främst har ansvar för att vidta beredskapsåtgärder inom värmeförsörjningen är:

- Värmeleverantörer
- Fastighetsägare
- Kommunerna

³⁵ Socialstyrelsens artikelnummer 2005-101-6.

- Energimarknadsinspektionen som tillsynsmyndighet enligt fjärrvärmelagen
- Energimyndigheten som förvaltningsmyndighet för tillförsel och användning av energi och med rollen att på kort och lång sikt verka för att trygga tillgången på el och annan energi samt som samverkansansvarig myndighet enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*.

6.4.8 Biobränsleförsörjningen

Vare sig Energimyndigheten eller någon annan av de myndigheter som analyserats i denna rapport har något utpekat ansvar för biobränsleförsörjningen. Men genom Energimyndighetens roll att på ett övergripande strategiskt plan verka för att trygga tillgången på och användningen av energi har myndigheten ansvar för att utvecklingen av biobränslemarknaden bevakas och för stöd till anläggningsägare i form av information.

6.4.8.1 Slutsatser

De aktörer som främst har ansvar för att vidta åtgärder är:

- Anläggningsägare/användare av biobränsle
- Energimyndigheten som förvaltningsmyndighet för tillförsel och användning av energi och med rollen att på kort och lång sikt verka för att trygga tillgången på el och annan energi samt som samverkansansvarig myndighet enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*.

6.5 Energimyndighetens ansvar och roll i förhållande till länsstyrelser och kommuner

Kommuner och länsstyrelser är, genom sitt geografiska områdesansvar, mycket viktiga för att öka den lokala respektive regionala förmågan att motstå kriser i energiförsörjningen. Bl.a. i kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser behöver man hantera frågor om el- och värmeförsörjning, reservkraft, drivmedelsförsörjning, mm.

Med utgångspunkt från ansvarsprincipen är det är det varje enskild aktör som har det yttersta ansvaret för krisberedskapen i sin egen verksamhet. Det innebär att kommunerna och länsstyrelserna har det yttersta ansvaret för beredskapen i sin egen verksamhet, men dessutom ett övergripande ansvar för att samverka och samordning kommer till stånd inom det egna geografiska området. För att klara sina uppgifter behöver både kommuner och länsstyrelser stöd till planering och andra förberedelser från centrala myndigheter, vilket är en viktig del av Energimyndighetens roll, enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*.

Energimyndigheten har ingen egen representation på lokal eller regional nivå, men god kontakt med och stödjer på olika sätt kommunernas energi- och klimatrådgivare och beredskapssamordnare samt länsstyrelserna. De sistnämnda är

viktiga vidareförmedlare av Energimyndighetens informationsmaterial m.m. avseende hur olika aktörer kan förebygga och lindra störningar i energiförsörjningen. Energimyndigheten stödjer energi- och klimatrådgivarna finansiellt och med kunskap. Energimyndigheten stödjer också de regionala energikontoren. Dessa arbetar för energieffektivisering och ökad användning av förnybar energi i samarbete med energi- och klimatrådgivarna.

Genom programmet ”Uthållig kommun” 2008-2011 bidrar Energimyndigheten till att kommuner utvecklar en hållbar energianvändning inom ett energisystem som är tryggt, kostnadseffektivt och ger låg negativ inverkan på hälsa, miljö och klimat.

Genom UPOS - Utveckling av Privat-Offentlig Samverkan för tryggare elförsörjning - har Energimyndigheten stött kommuner som vill utveckla sin förmåga att, i samverkan med samhällsviktiga aktörer, identifiera, planera och vidta konkreta åtgärder för att stärka elförsörjningen till samhällsviktiga verksamheter.

Under implementeringen av Styrel-processen avser Energimyndigheten att 2010 genomföra utbildning för alla länsstyrelser och kommuner. Utbildningen ska ge kunskap om elsystemet och elförsörjningen, samhällsviktig verksamhet, Styrels planeringsprocess och kontinuitetsplanering.

6.5.1 Slutsatser

Energimyndighetens uppdrag inkluderar att stödja kommuner och länsstyrelser, främst genom informationsåtgärder. Kommuner och länsstyrelser har, genom det geografiska områdesansvaret, å sin sida ansvar som avgränsar Energimyndighetens ansvar för åtgärder på regional och lokal nivå, bl.a. genom kravet på att de ska samverka med och samordna lokala och regionala aktörer. Energimyndigheten behöver därför inte verka direkt mot aktörer på lokal eller regional nivå utan kan främst arbeta genom länsstyrelser och kommuner. Energimyndighetens ansvar inom trygg energiförsörjning gentemot länsstyrelser och kommuner omfattar främst att:

- Stödja planering och andra förberedelser för krishantering och trygg energiförsörjning, bl.a. genom information.
- Följa planeringen för tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen.
- Stödja kommunernas energi- och klimatrådgivare samt beredskapssamordnare.
- Peka på nödvändigheten, samt visa på möjligheten, att skapa balans mellan behov av en trygg, miljövänlig och kostnadseffektiv energiproduktion, distribution och energianvändning

6.6 Energimyndighetens ansvar och roll i förhållande till enskilda energianvändare

Energisystemen kan inte tillgodose alla användares varierande önskemål om trygghet i energileveranserna. Det är varken tekniskt eller ekonomiskt möjligt.

Offentlig sektor och aktörerna inom produktion och distribution skapar en grundnivå genom olika författningar, offentliga beredskapsåtgärder och marknadsaktörernas olika åtgärder. Härutöver måste varje energianvändare själv ta ansvar för sin energiberedskap efter sina behov.

Energimyndigheten har inte i sin myndighetsinstruktion eller i regleringsbrevet någon direkt uttalad roll vad avser information till enskilda energianvändare om frågor relaterade till trygg energiförsörjning. Generellt gäller dock att myndigheten har ansvar att verka för att det skapas en krishanteringsförmåga inom hela energisektorn vilket innebär att myndigheten ska ge stöd till planering och förberedelser för krisberedskapsåtgärder till alla berörda aktörer. Detta innebär bl.a. att skapa medvetenhet hos de enskilda energianvändarna om deras roll och ansvar för sin egen energiförsörjning. Detta synsätt harmonierar med var regeringen säger i prop. 2007/08:92, Stärkt krisberedskap - för säkerhets skull:

Det allmänna har ett ansvar att analysera och bedöma risker och sårbarheter samt förmedla resultatet av detta arbete till den enskilde. Genom att förmedla en bild av potentiella risker kan individer och andra aktörer ges möjlighet att själva vidta skyddsåtgärder.

Även i regeringens tidigare prop. 2005/06:133, Samverkan vid kris – för ett säkrare samhälle, tar regeringen upp myndigheters roll i informationsarbetet för att få den enskilde att vidta krisförebyggande åtgärder:

... Den enskilde har ett ansvar att hålla sig informerad om risker och hot och att vidta de skyddsåtgärder som är befogade och möjliga.....

... Var och en bör veta hur man kan klara sin situation vid t.ex. långvariga avbrott i el-, vatten- och värmeförsörjning. För att den enskilde skall kunna bidra till sin egen säkerhet och kunna skapa den förmåga som svarar mot ansvaret behöver den enskilde få stöd från framför allt kommunerna, men också från statliga myndigheter.

Energimyndigheten har ett samarbete med Sveriges Civilförsvarsförbund (SCF) i syfte att stärka hushållens uthållighet vid energikriser. Arbetet går ut på att:

- I förebyggande syfte informera enskilda om risker och möjliga åtgärder
- Skapa en lokal resurs för informationsspridning vid störningar i energiförsörjningen.

Målet med samarbetet är att skapa ett stabilt och långsiktigt kunnande hos energianvändare i frågor om energiberedskap. Samarbetet med SCF är en av de metoder myndigheten använder för att ta sitt informationsansvar gentemot enskilda före och under en kris.

6.6.1 Slutsatser

Det är viktigt att Energimyndigheten bidrar med och stödjer information till enskilda energianvändare om:

- Att de enskilda energianvändarna har det yttersta ansvaret för sin egen verksamhet

- Vilka risker och sårbarheter som finns i energiförsörjningen.
- Vilka alternativ som finns för olika aktörer att förebygga riskerna och lindra inträffade störningar.
- Fakta kring ansvarsförhållanden inom energiförsörjningen.

6.7 Energimyndighetens ansvar och roll i förhållande till energiproducenter och distributörer

Producenterna och distributörerna inom energisystemet har ansvar för att verksamheten uppfyller de krav som samhället ställer på dem. Lagstiftningen och offentlig reglering är relativt allmänt hållen och utöver denna finns det överenskommelser, etc. inom marknaden mellan berörda företag, systemoperatörer, organisationer, m.fl. som mer detaljerat ställer krav på energiaktörernas arbete med bäring på trygg energiförsörjning.

Energimyndigheten har visst ansvar gentemot producenter och distributörer:

- Energimyndigheten ska, enligt 11 § i *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*, samverka med och kunna lämna information och expertstöd till, t.ex. berörda näringsidkare.
- Energimyndigheten har ett tillsynsansvar avseende att den svenska lagringsskyldigheten av råolja och oljeprodukter enligt *lag (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol*.
- Energimyndigheten har tillsynsansvar för att innehavare av naturgasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning genomför de planeringsåtgärder och övriga åtgärder som krävs för att konsumenters försörjning av naturgas säkras enligt *naturgasförordning (2006:1043)*.
- Energimyndigheten har enligt sin instruktion ansvar för planering, samordning och genomförande av ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi. Detta kräver samverkan med energiföretagen och deras branschorganisationer i såväl planerings- som genomförandearbetet.
- I de fall el- och värmeförsörjning är kopplad till naturgas- eller oljetillförsel kan Energimyndigheten sägas ha ett visst indirekt ansvar för att produktionen kan fortgå. Detta dels som ansvarig för att det finns en övad och utbildad krisorganisation inom oljeområdet, dels som tillsynsmyndighet för trygg naturgasförsörjning, med ansvar bl.a. för att ta fram och upprätthålla en nationell plan med åtgärder för att trygga naturgasförsörjningen i krissituationer.

Samarbete med energiföretagen (främst distributörerna av el, värme och gas) kan härutöver vara viktigt för vidareförmedling av Energimyndighetens informationsmaterial avseende hur olika aktörer kan förebygga och lindra störningar i energiförsörjningen. Branschens aktörer är dessutom viktiga uppgiftslämnare i Energimyndighetens arbete att analysera generella hot, risker och sårbarheter samt för att Energimyndigheten och andra sektorsansvariga myndigheter ska kunna skapa lägesbilder och hålla regeringen och MSB

informerade om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen, tillgängliga resurser, vidtagna och planerade åtgärder i de fall en större energikris inträffar.

6.7.1 Slutsatser

Energimyndigheten har tillsynsansvar inom olje- och naturgasområdet. Härutöver är det viktigt att Energimyndigheten har ett bra samarbete med energiproducenter och -distributörer i flera olika avseenden.

6.8 Energimyndighetens ansvar och roll inför och under höjd beredskap

Energimyndigheten är en s.k. bevakningsansvarig myndighet, enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*. En sådan har ansvar för att vidta de förberedelser som krävs inom respektive ansvarsområde vid höjd beredskap. Vid höjd beredskap ska myndigheten i första hand inrikta sin verksamhet på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret.

Förberedelserna för höjd beredskap innebär främst att myndigheten ska planera för att kunna anpassa verksamheten inför en förändrad säkerhetspolitisk situation. Dvs. myndigheten ska planera för att kunna vidta beredskapsåtgärder och den ska inte vidta åtgärder för höjd beredskap och totalförsvaret som kan anstå till en skärpt säkerhetspolitisk situation.

Beslut om höjd beredskap fattas av regeringen och medför att en mängd författningar blir tillämpliga i sin fulla omfattning.³⁶

³⁶ I Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap, 27 §, framgår vilka författningar som omedelbart träder i kraft i sin helhet vid beredskapslarm.

Bilaga 1 – Definitioner

Begrepp	Förklaring	Källa
Ansvarsområde	Område inom vilket en organisation har ansvar. Statliga myndigheters ansvarsområde definieras i respektive myndighets förordning med instruktion. Begreppet kan likställas med myndighetens sektorsansvar (se definition nedan).	
Ansvarsprincipen	Den som har ansvar för en verksamhet i normala situationer också har motsvarande verksamhetsansvar vid en kris. I ansvarsprincipen ingår också att initiera och bedriva sektorsövergripande samverkan. Ansvarsprincipen innebär därmed ett ansvar för varje myndighet att samverka med andra för att lösa uppgiften, såväl inom sin sektor som utanför sektorn.	Prop. 2005/06:133, Samverkan vid kris – för ett säkrare samhälle, s. 51. Prop. 2007/08:92, Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull
Bevaknings-ansvarig myndighet	Vissa myndigheter har särskilt ansvar för höjd beredskaps enligt förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap. Dessa myndigheter benämns bevakningsansvariga och ska särskilt 1. planera för att kunna anpassa verksamheten inför en förändrad säkerhetspolitisk situation, 2. genomföra den omvärldsbevakning och de risk- och sårbarhetsanalyser samt de utvecklingsinsatser som krävs för att myndigheten skall klara sina uppgifter vid höjd beredskap, 3. ta ut, utbilda och öva berörd personal för myndighetens verksamhet vid höjd beredskap om dessa aktiviteter inte kan anstå till en skärpt säkerhetspolitisk situation, och 4. av medel anvisade för höjd beredskap anskaffa de förnödenheter och den utrustning som myndigheten behöver för att klara sina uppgifter vid höjd beredskap om denna anskaffning inte kan anstå till en skärpt säkerhetspolitisk situation.	Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap
Civilt försvar	Förmåga att vid höjd beredskap kunna värna civilbefolkningen, trygga den livsnödvändiga försörjningen och att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna mot krigets verkningar samt begränsa de skador som uppstår. För civilt försvar krävs krishanteringsförmåga, operativ förmåga och att den samhällsviktiga infrastrukturen har tillräcklig motståndskraft mot krigshandlingar.	<i>Samhällets krisberedskap – Inriktning för verksamheten 2007</i> , Krisberedskapsmyndigheten, Planeringsprocessen 2005:3, s. 34
Elbrist	Elbrist kan delas upp i elleffektbrist och elenergibrist. Eleffektbrist är en situation då det momentant inte är balans mellan produktion och efterfrågan. Det kan uppstå om produktionskapaciteten inte är tillräcklig eller genom en begränsning i överföring, t.ex. i importen. Det kan också handla om att erforderlig elmängd inte kan överföras till ett delområde av landet även om nödvändig kapacitet finns tillgänglig utanför delområdet. Elenergibrist är en långvarig situation (veckor-månader) då den samlade eltillförseln inte förväntas motsvara det samlade behovet av el på grund av begränsningar i råvarutillförsel, kapacitet i produktionsanläggningar eller importmöjligheter. Under denna situation kan det uppstå effektbrist.	Energimyndigheten (2009) "Styrel: Prioritering av elanvändare vid elbrist." Slutrapport till regeringen från Styrel-projekt åren 2008-2009.

Begrepp	Förklaring	Källa
Extraordinär händelse (Allvarlig händelse)	Med allvarlig eller extraordinär händelse avses en sådan händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser. (Se lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap)	Prop. 2007/08:92, Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar	Förmågan inom ett verksamhets- eller ansvarsområde att motstå allvarliga störningar så att verksamheten kan bedrivas på en sådan nivå att samhället fortfarande kan fungera och säkerställa en grundläggande service, trygghet och omvårdnad om allvarliga störningar skulle inträffa. (Regeringsbeslut dnr Fö2006/2843/CIV).	Prop. 2007/08:92, Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull
Förvaltningsmyndighet	Självständig organisatorisk enhet inom den statliga eller kommunala förvaltningen som lyder under förvaltningslag (1986:223). En förvaltningsmyndighet skapas genom att regeringen, efter riksdagens beslut, utfärdar en instruktion för myndigheten med bestämmelser om organisation m.m. samt utser en ledande befattningshavare.	Webbplatsen lagen.nu,
Geografiskt områdesansvar	Inom ett geografiskt område ska finnas ett organ som verkar för inriktning, prioritering och samordning av tvärsektoriella åtgärder som behöver vidtas i en krissituation. Områdesansvaret handlar om att få till stånd denna samordning. Aktörerna hanterar samma kris men har olika uppgifter. Varje aktör agerar självständigt och leder sin egen verksamhet. Aktörerna måste försäkra sig om att man har samma uppfattning om vad som hänt, hur krisen kommer att utvecklas, vilken inriktning man bör ha för sina åtgärder och vilka prioriteringar som bör göras. (Se 2 kap. 7 § lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap samt 5 och 6 §§ förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.)	Prop. 2007/08:92, Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull.
Grundläggande säkerhetsnivå	Minimikrav på förmåga eller funktionalitet i samhällsviktig verksamhet. GSN kan ses som ett samlingsbegrepp för samhällets normala robusthet och förmåga att motstå både vardagliga och allvarliga störningar. Utvecklingen av GSN är ett sätt att skapa förutsättningar för en tillräcklig robusthet i samhällsviktig verksamhet och därmed bidra till förmågan att förebygga och hantera extraordinära händelser och kriser.	Grundläggande säkerhetsnivåer i samhällsviktig verksamhet MSB hemsida www.msb.se
Höjd beredskap	Totalförsvaret är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då ska bedrivas. Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar).	Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap (1§)
Kris	En händelse som drabbar många människor och stora delar av samhället och hotar grundläggande värden och funktioner. Kris är ett tillstånd som inte kan hanteras med normala resurser och organisation. En kris är oväntad, utanför det vanliga och vardagliga och att lösa krisen kräver samordnade åtgärder från flera aktörer.	Prop. 2007/08:92 Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull
Krisberedskap	Förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krissituationer.	Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap 4 §
Krisberedskapsförmåga	Krisberedskapsförmåga delas in i tre delförmågor – krisledningsförmåga, operativ förmåga och förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar.	<i>Samhällets krisberedskapsförmåga 2008</i> . Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, april 2009, MSB 0034-09.

Begrepp	Förklaring	Källa
Krishantering	Förmåga att kunna hantera en kris som inträffar. Bygger både på krislednings-förmåga och operativ förmåga.	Prop. 2007/08:92 Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull.
Krislednings-förmåga	Förmågan inom ett verksamhets- eller ansvarsområde att vid allvarliga störningar leda den egna verksamheten, fatta beslut inom eget verksamhets- eller ansvarsområde, sprida snabb, korrekt och tillförlitlig information och vid behov kunna medverka i samordning och koordinering med andra aktörer och deras åtgärder. (Regeringsbeslut dnr Fö2006/2843/CIV.)	Prop. 2007/08:92 Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull.
Likhetsprincipen	En verksamhets lokalisering och organisation ska så långt det är möjligt vara densamma såväl under fredstida förhållande som under en kris eller krig.	Prop. 2005/06:133, Samverkan vid kris – för ett säkrare samhälle
Lägesbild	Lägesbild är en sammanställning av uppgifter för att få en bild över vad som har hänt, händer eller kommer att hända.	Prop. 2007/08:92 Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull
Lägesupp-fattning	Lägesuppfattning är en bedömning av hur det som inträffat påverkar aktörens sammanhang. Lägesuppfattningar bygger således på en lägesbild. Både lägesbild och lägesuppfattning är kopplade till beslutsprocesser och behövs som underlag för att kunna avgöra om agerande krävs på något sätt och i så fall hur.	Prop. 2007/08:92 Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull
Närhetsprincipen	En kris ska hanteras där den inträffar och av dem som är närmast berörda och ansvariga.	Prop. 2005/06:133, Samverkan vid kris – för ett säkrare
Operativ förmåga	Förmågan inom ett verksamhets- eller ansvarsområdet att snarast påbörja åtgärder för att hantera eller medverka i hanteringen av konsekvenserna av inträffade händelser, genomföra de åtgärder som krävs för att avhjälpa, skydda och lindra effekterna av det inträffade. (Regeringsbeslut dnr Fö2006/ 2843/CIV).	Prop. 2007/08:92 Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull.
Samhällsviktig verksamhet	En verksamhet som uppfyller det ena eller båda av följande villkor: 1. Ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten kan ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser i andra verksamheter på kort tid leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället. 2. Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad allvarlig kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkningarna blir så små som möjligt. Med samhällsviktig verksamhet menas t.ex. elförsörjningen, telekommunikationerna, livsmedelsförsörjningen, vissa IT-system, distributionen av radio- och TV-program och kommunaltekniska försörjningssystem som vatten- och avloppssystem och fjärrvärme. Till den samhällsviktiga verksamheten räknas också transporter och viktiga myndighetsfunktioner.	Samhällets krisberedskaps-förmåga 2008. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, april 2009, MSB 0034-09. Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull (prop. 2007/08:92), s. 33.
Samhällsviktiga elanvändare	Elanvändare som har så stor betydelse för befolkningens liv, hälsa och samhällets funktionalitet samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet samt mänskliga fri- och rättigheter, i enlighet med målen för Sveriges säkerhet, att de inte bör kopplas bort vid elbrist.	Prioritering av elanvändare vid elbrist, Energimyndigheten, ER 2007:38
Samordning	Samordning avser aktivitet som innebär att se till att den verksamhet som bedrivs av olika samhällsorgan genomförs med utgångspunkt i gemensamma planeringsförutsättningar och att själva genomförandet inte präglas av divergerande mål mellan olika samhällsorgan. (Propositionen 2001/02:158 Samhällets säkerhet och beredskap).	Prop. 2007/08:92 Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull.

Begrepp	Förklaring	Källa
Samråd	En överläggning för att enas om ett gemensamt handlande. Överläggning, diskussion.	Nationalencyklopedin ToFR, Tillsyns- och föreskriftsrådet
I samråd med	Anger att målet med samrådet har uppnåtts, d.v.s. att det lett till samsyn mellan myndigheterna (man är överens) beträffande produkten. I den mån som man inte är överens bör detta dokumenteras och redovisas av den beslutande myndigheten, särskilt vid regeringsuppdrag.	ToFR, Tillsyns- och föreskriftsrådet
Efter samråd med	Efter överläggning (med ngn); ofta även med tanke på åstadkommen överenskommelse eller uppnått samförstånd.	ToFR, Tillsyns- och föreskriftsrådet
Samverkan	Samverkan avser den dialog som sker mellan självständiga och sidordnade samhällsaktörer för att samordnat uppnå gemensamma mål. (Propositionen 2001/02:158 Samhällets säkerhet och beredskap).	Prop. 2007/08:92 Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull.
I samverkan med	Innebär att även den som inte har huvuduppdraget bidrar till arbetet. Det innebär också att man är överens. Då man inte är överens bör detta dokumenteras och redovisas av den beslutande myndigheten, särskilt vid regeringsuppdrag.	ToFR, Tillsyns- och föreskriftsrådet
Samverkansansvarig myndighet	Myndighet med särskilda uppgifter i samverkansområden. De samverkansansvariga myndigheterna har ett särskilt ansvar för att planera och vidta förberedelser för att skapa förmåga att hantera en kris och för att förebygga sårbarheter och motstå hot och risker. De myndigheterna har även ett ansvar att vidta de förberedelser som krävs inom respektive ansvarsområde vid höjd beredskap (bevakningsansvariga myndigheter).	Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.
Sektorsansvar	Myndigheternas uppgifter och ansvar inom olika sektorer (verksamhetsområden). Sektorsansvaret utövas i stor utsträckning av de samverkansansvariga myndigheterna som representerar särskilt viktiga verksamhetsområden. Den sektorsansvariga myndigheten svarar inte bara för den egna verksamheten på central nivå utan också för verksamheten som helhet inom sektorn. De centrala samverkansansvariga myndigheterna har således ett ansvar för att samhällets krav på säkerhet och förmåga till krishantering ska beaktas inom hela sektorn, i förekommande fall från central till lokal nivå. Någon entydig definition av vad som avses med sektorsansvar, sektorsuppgifter och sektorsmyndighet finns inte. Avsikten med att införa begreppet har varit att myndigheterna ska verka utanför det egna kärnområdet med framför allt mjuka styrmedel för att påverka marknadens aktörer i en viss riktning. Sektorsarbetet kännetecknas av ett proaktivt arbetssätt och kan liknas vid uppgiften att skapa opinion, påverka beteenden och ibland ren lobbyverksamhet.	Samhällets krisberedskap – Inriktning för verksamheten 2007, Krisberedskapsmyndigheten, Planeringsprocessen 2005:3, s. 70. SOU 2008:128, Tydligare uppdrag - istället för sektorsansvar
Tjänsteman i beredskap	Vissa myndigheter ska enligt ett särskilt regeringsbeslut eller sin instruktion kunna upprätthålla en ledningsfunktion dygnet runt i en vecka.	Regeringsbeslut Fö2007/436/CIV angående tjänsteman i beredskap och ledningsfunktion enligt förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.
Trygg energiförsörjning	Energisystemets kapacitet, flexibilitet och robusthet att leverera energi i önskad omfattning i tid och rum enligt användarnas behov till en accepterad kostnad samt marknadens, offentlig sektors och användarnas samlade krishanteringsförmåga	Energimyndigheten Hur trygg är vår energiförsörjning? - En översiktlig analys av risker och sårbarheter inom energisektorn år 2006 (ER 2007:06)

Bilaga 2 – Myndigheternas och kommunernas ansvar

Gemensamt för myndigheter

Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap

Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap trädde i kraft den 1 september 2006. Den syftar till att alla statliga myndigheter genom sin verksamhet skall minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Förordningen har ändrats fr.o.m. 2009-01-01, bl.a. med anledning av tillskapandet av MSB (Förordning (2008:1003)). Ändringarna påverkar i princip inte Energimyndighetens arbete med trygg energiförsörjning.

Förordningen gäller generellt för alla statliga myndigheter, men enligt förordningen är vissa statliga myndigheter s.k. samverkansansvariga myndigheter (Energimyndigheten är en av dessa) och har ett särskilt ansvar för risk- och sårbarhetsanalys (9 §) och krisberedskap (11 §) samt en rapporterings- och informationsskyldighet (14–15 §§) och, som s.k. bevakningsansvariga myndigheter, ett särskilt ansvar inför och vid höjd beredskap (18 §). Dessa deltar också i krisberedskapssystemets planeringsprocess som leds av MSB.

Förordningen anger bland annat:

5 § Samverkan och samordning	Varje myndighet vars ansvarsområde berörs av en krissituation, skall vidta de åtgärder som behövs för att hantera konsekvenserna av denna. Myndigheterna skall samverka och stödja varandra vid en sådan krissituation.
9 § Risk- och sårbarhetsanalys	<p>Varje myndighet skall i syfte att stärka sin egen och samhällets krisberedskap³⁷ årligen analysera om det finns sådan sårbarhet eller sådana hot och risker inom myndighetens ansvarsområde³⁸ som synnerligen allvarligt kan försämra förmågan till verksamhet inom området.</p> <p>Vid denna analys skall myndigheten särskilt beakta</p> <ol style="list-style-type: none">1. situationer som uppstår hastigt, oväntat och utan förvarning, eller en situation där det finns ett hot eller en risk att ett sådant läge kan komma att uppstå,2. situationer som kräver brådska beslut och samverkan med andra aktörer,3. att de mest nödvändiga funktionerna kan upprätthållas i samhällsviktig verksamhet, och4. förmågan att hantera mycket allvarliga situationer inom myndighetens ansvarsområde. <p>Myndigheten skall värdera och sammanställa resultatet av arbetet i en risk- och sårbarhetsanalys. En redovisning baserad på analysen skall lämnas till Regeringskansliet i samband med årsredovisningen, med kopia till Myndigheten för</p>

³⁷ Krisberedskap definieras i 4 § som förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krissituationer.

³⁸ Energimyndighetens ansvarsområde definieras i Förordning (2007:1153) med instruktion för Statens energimyndighet, se nedan. Begreppet ”ansvarsområde” kan sägas vara synonymt med sektorsansvar, vilket är grundläggande begrepp inom krishantering. Se definitioner i bilaga 1.

	samhällsskydd och beredskap, och innefatta myndighetens planerade åtgärder samt bedömning av behov av ytterligare åtgärder. De myndigheter som har ett särskilt ansvar för krisberedskapen enligt 11 § ska dock lämna sin redovisning vid den tidpunkt som regeringen bestämmer. Förordning (2008:1003).
10 § Utbildning och övning	Varje myndighet skall ansvara för att personalen vid myndigheten får den utbildning och övning som behövs för att den skall kunna lösa sina uppgifter i samband med krissituationer. En planlagd utbildnings- och övningsverksamhet i syfte att uppnå detta mål skall genomföras.
11 § Särskilt ansvar för krisberedskapen	<p>Myndigheterna ... har ett särskilt ansvar för att planera och vidta förberedelser för att skapa förmåga att hantera en kris och för att förebygga sårbarheter och motstå hot och risker.</p> <p>Myndigheterna skall särskilt</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. samverka med länsstyrelserna i deras roll som områdesansvarig myndighet, 2. samverka med övriga statliga myndigheter, kommuner, landsting, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda, 3. beakta det samarbete som sker inom Europeiska Unionen och internationella forum i frågor som rör samhällets krisberedskap, 4. beakta behovet av forsknings- och utvecklingsinsatser och annan kunskapsinhämtning såsom erfarenhetsåterföring av inträffade händelser, 5. beakta behovet av säkerhet och kompatibilitet i de tekniska system som är nödvändiga för att myndigheterna ska kunna utföra sitt arbete, 6. beakta behovet av deltagande i det samhällsgemensamma radiokommunikationssystemet för skydd och säkerhet (Rakel) som förvaltas av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, och 7. informera Myndigheten för samhällsskydd och beredskap om sin övningsverksamhet för att den ska kunna samordnas med den övningsverksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap planerar. Myndigheterna ska vidare delta i den övningsverksamhet som berör deras ansvarsområde. Förordning (2008:1003)....
14§ Rapportering	Myndigheter ... skall när en situation som avses i 9 § andra stycket uppstår, hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser inom respektive ansvarsområde samt om vidtagna och planerade åtgärder.
15 § Rapportering	Varje myndighet ska efter förfrågan från Regeringskansliet eller Myndigheten för samhällsskydd och beredskap lämna den information som behövs för samlade lägesbilder. Förordning (2008:1003).
18 § Särskilt ansvar inför och vid höjd beredskap	<p>... Dessa myndigheter skall särskilt</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. planera för att kunna anpassa verksamheten inför en förändrad säkerhetspolitisk situation, 2. genomföra den omvärldsbevakning och de risk- och sårbarhetsanalyser samt de utvecklingsinsatser som krävs för att myndigheten skall klara sina uppgifter vid höjd beredskap, ...

Energimyndigheten har enligt 11 § i denna förordning särskilda uppgifter och ska bedriva planering tillsammans med andra berörda myndigheter inom samverkansområdet Teknisk infrastruktur och samverkansområdet Transporter. Samverkansområdena är inte självständiga rättssubjekt, utan enbart en samverkansform mellan flera myndigheter. Samverkansområdena har därmed inte egna mandat eller resurser att planera, besluta och vidta åtgärder. Dessa mandat och resurser hör till varje enskild myndighet.

Tabell Myndigheter som ingår i samverkansområde Teknisk infrastruktur respektive Transporter

Teknisk infrastruktur	Transporter
Energimyndigheten	Energimyndigheten
Affärsverket svenska kraftnät	Banverket
Elsäkerhetsverket	Transportstyrelsen
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	Sjöfartsverket
Livsmedelsverket	Vägverket
Post- och telestyrelsen	

Som ett komplement till förordningen har regeringen beslutat 2008-12-04 (Fö2008/3567/SSK):

I 11 § i förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap anges vilka myndigheter som har ett särskilt ansvar att planera och vidta förberedelser för att skapa förmåga att hantera en kris och för att förebygga sårbarheter och motstå hot och risker. Dessa myndigheter ges i uppdrag att i den årliga redovisningen av sin risk- och sårbarhetsanalys genomföra en bedömning av myndighetens krishanteringsförmåga.

Därutöver ska myndigheter med ansvar för samhällsviktig verksamhet genomföra en bedömning av förmågan att motstå allvarliga störningar

Regeringen anger också, i propositionen *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92), att alla myndigheter med särskilt ansvar enligt förordningen bör ha en grundläggande beredskap och förmåga att snabbt och effektivt agera och samverka i en krissituation. Myndigheterna bör därför ha en likartad struktur för krishantering och använda gemensamma eller kompatibla system och metoder för analys, uppföljning, rapportering och kommunikation. Myndigheterna bör också ha gemensamma utbildningar och övningar.

Innebörden av detta särskilda ansvar för vissa myndigheter är bl.a. att Energimyndigheten och övriga myndigheter som redovisas nedan ska:

- Vidta de åtgärder, inom eget ansvarsområde, som behövs för att hantera konsekvenserna av en kris.
- Samverka med och stödja andra myndigheter vid en kris.
- Årligen analysera om det finns sårbarhet eller hot och risker inom myndighetens ansvarsområde som synnerligen allvarligt kan försämra förmågan till verksamhet inom området.
- Värdera och sammanställa resultatet av analysen i en risk- och sårbarhetsanalys och lämna en redovisning till regeringen. Redovisningen ska innefatta myndighetens planerade åtgärder, behov av ytterligare åtgärder och en bedömning av myndighetens krishanteringsförmåga.
- Ge personalen vid myndigheten den utbildning och övning som behövs för att den skall kunna lösa sina uppgifter i samband med krissituationer.
- Samverka med länsstyrelserna, övriga statliga myndigheter, kommuner, landsting, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda.
- Beakta:

- samarbete som sker inom EU och internationella forum rörande krisberedskap,
- behovet av forskning och utveckling, erfarenhetsåterföring av inträffade händelser, mm,
- behovet av säkerhet och kompatibilitet i tekniska system som är nödvändiga för att myndigheterna ska kunna utföra sitt arbete,
- behovet av deltagande i radiokommunikationssystemet Rakel.
- Informera MSB om sin övningsverksamhet och delta i övningsverksamhet som berör myndighetens ansvarsområde.
- Hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen vid en kris, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser samt om vidtagna och planerade åtgärder.
- Lämna den information som behövs för regeringens och MSB:s samlade lägesbilder
- Kunna planera för att anpassa verksamheten inför en förändrad säkerhetspolitisk situation (höjd beredskap).

Förordningen och kompletteringar från regeringen (bl.a. i proposition 2005/06:133, sida 76) innebär också att myndigheterna ska verka för att det skapas en krishanteringsförmåga inom sina respektive sektorer. I detta arbete är det viktigt att ge stöd till planering och förberedelser till alla berörda aktörer. Det kan, enligt Energimyndighetens analys, t.ex. avse att bidra med information om:

- Övergripande nationella risk- och sårbarhetsanalyser.
- Djupstudier kring risker och sårbarheter inom respektive sektors olika delar.
- Erfarenheter från inträffade störningar.
- Fakta kring ansvarsförhållanden inom sektorn.
- Råd och tips om vad som kan göras för att förebygga och hantera kriser och störningar.

Vad gäller höjd beredskap anger förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap att vissa myndigheter är s.k. bevakningsansvariga myndigheter. Energimyndigheten är en av dessa. En bevakningsansvarig myndighet har ansvar för att vidta de förberedelser som krävs inom respektive ansvarsområde vid höjd beredskap. Vid höjd beredskap ska myndigheten i första hand inrikta sin verksamhet på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret. Den fredstida verksamheten skall om möjligt upprätthållas i normal omfattning.

Bevakningsansvariga myndigheter skall särskilt

- Planera för att kunna anpassa verksamheten inför en förändrad säkerhetspolitisk situation,
- Genomföra den omvärldsbevakning och de risk- och sårbarhetsanalyser samt de utvecklingsinsatser som krävs för att myndigheten skall klara sina uppgifter vid höjd beredskap,
- Ta ut, utbilda och öva berörd personal för myndighetens verksamhet vid höjd beredskap om dessa aktiviteter inte kan anstå till en skärpt säkerhetspolitisk situation,

- Av medel anvisade för höjd beredskap anskaffa de förnödenheter och den utrustning som myndigheten behöver för att klara sina uppgifter vid höjd beredskap om denna anskaffning inte kan anstå till en skärpt säkerhetspolitisk situation.

Beslut om höjd beredskap fattas av regeringen. Beslut kan bara fattas om Sverige är i krigsfara eller om det råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara (*lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap*). Höjd beredskap medför att en mängd författningar blir tillämpliga i sin fulla omfattning.³⁹

Krisberedskapssystemets planeringsprocess

Energimyndighetens verksamhet påverkas av planeringsprocessen för det svenska krishanteringssystemet. Planeringsprocessen pågår löpande. Sedan 1 januari 2009 är det MSB:s uppgift att konkretisera regeringens övergripande direktiv, ge inriktning och tillsammans med ansvariga myndigheter genomföra en övergripande planering av åtgärder som bör vidtas. Energimyndighetens ansvar är att, utifrån sitt sektorsansvar, föreslå mål och verksamhet.

MSB ska värdera, sammanställa och rapportera resultatet av arbetet till regeringen. MSB ska också följa upp och utvärdera krisberedskapen, såväl områdesvis som på en övergripande samhällsnivå, och bedöma om vidtagna åtgärder fått önskad effekt.

Planeringsprocessen avslutas årligen med att en överenskommelse sluts inför det kommande verksamhetsåret mellan Energimyndigheten och MSB. Överenskommelsen beskriver översiktligt Energimyndighetens planerade verksamhet inom samverkansområdena teknisk infrastruktur och transporter samt ekonomiska resurser för detta.

MSB har, på uppdrag av regeringen, sett över hittills gällande planeringsprocess och finansieringsprinciper och lämnat en rapport i november 2009⁴⁰. MSB föreslår att

Samverkansområdena få en roll i att bryta ned och konkretisera regeringens inriktning för anslag 2:4 Krisberedskap och analysera vilka behov av åtgärder som finns. MSB kommer sedan att ta fram ett inriktningsbeslut för användning av anslag 2:4. Myndigheterna får sedan äska medel för att bedriva 1 - 3-åriga projekt. Efter att ansökningarna blivit granskade fattar MSB beslut om fördelning av anslaget och vid årsskiftet skrivs överenskommelser mellan myndigheterna och MSB. Projekten följs upp både genom analyser av de uppnådda effekterna och extern revision.

³⁹ I Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap, 27 §, framgår vilka författningar som omedelbart träder i kraft i sin helhet vid beredskapslarm.

⁴⁰ Översyn av processen för fördelning av anslag 2:4 Krisberedskap (MSB 2009-11-19, dnr 2009-6838)

Energimyndighetens ansvar

Generellt

Energimyndigheten är förvaltningsmyndighet för tillförsel och användning av energi och ska verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi. Myndigheten har därför en roll att på ett övergripande strategiskt plan verka för en trygg energiförsörjning över hela energiområdet, men ansvaret för åtgärder avgränsas av det ansvar som andra myndigheter och aktörer inom energiområdet har. Det som skiljer andra myndigheters ansvar från Energimyndighetens är att de har ansvar som är mer avgränsade till typ av energi eller typ av ansvar (t.ex. systemansvar för el eller tillsyn över elmarknaden), men samtidigt djupare. Även Energimyndigheten har den typen av ansvar, t.ex. inom oljeförsörjningen. Relevanta delar av andra centrala myndigheters förordningar, regleringsbrev m.m. som kan påverka Energimyndighetens ansvar och roll beskrivs nedan. Vidare har de geografiskt områdesansvariga aktörerna ett särskilt ansvar för krisberedskapen på lokal, regional och nationell nivå som påverkar Energimyndighetens arbete. Kommuners och länsstyrelsers ansvar beskrivs nedan. Regeringens ansvar beskrivs i rapportens kapitel 5.2.

Instruktion

Förordning (2007:1153) ändrad: t.o.m. SFS 2008:1070 med instruktion för Statens energimyndighet anger myndighetens uppdrag, bland annat:

1 §	Statens energimyndighet är förvaltningsmyndighet för frågor om användning och tillförsel av energi. Myndigheten skall verka för att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor ...
2 §	Statens energimyndighet skall 1. verka för rationell tillförsel, omvandling, distribution och användning av energi, ... 4. vara tillsynsmyndighet för naturgasförsörjning enligt 8 a kap. Trygg naturgasförsörjning, naturgaslagen (2005:403), 5. utarbeta underlag för utvärdering och omprövning av de samlade energipolitiska programmen, 6. bevaka energimarknadernas och energisystemets utveckling och särskilt energiomvandlingens och energianvändningens inverkan på och betydelse för miljö och klimat samt näringslivets konkurrenskraft och den ekonomiska tillväxten. 7. följa den internationella utvecklingen inom verksamhetsområdet och främja svenskt deltagande i internationellt samarbete, ...
3 §	Myndigheten ska fullgöra Sveriges uppgiftsskyldighet enligt kapitel V i avtalet om ett internationellt energiprogram (IEP) som undertecknades i Paris den 18 november 1974 (SÖ 1975:50) och rådets direktiv 68/414/EEG av den 20 december 1968 om en skyldighet för medlemsstaterna att inneha minimilager av råolja och/eller petroleumprodukter, ändrat genom rådets direktiv 98/93/EG. Myndigheten ska planera, samordna, och i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi. I frågor om planering och samordning skall myndigheten samråda med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Förordning (2008:1070).
17§	Statens Energimyndighet ska bistå regeringen med att ta fram underlag till sådan rapportering som faller inom myndighetens ansvarsområde. Den rapport som myndigheten årligen ska utarbeta i enlighet med de rapporteringskrav som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/67/EG av den 26 april 2004 om åtgärder för att säkerställa en tryggad naturgasförsörjning ska utarbetas i samråd med Affärsverket svenska kraftnät. Förordning (2008:1070)

Den rapport som ska utarbetas enligt direktiv 2004/67/EG om åtgärder för att säkerställa en tryggad naturgasförsörjning ska bl.a. omfatta:

- a) *Konkurrenspåverkan av de åtgärder som vidtas enligt artiklarna 3 och 4 på samtliga aktörer på gasmarknaden.*
- b) *Nivåer på lagringskapacitet.*
- c) *Omfattningen av de långsiktiga avtal om gasleveranser som ingåtts av företag som är etablerade och registrerade på medlemsstaternas territorium, särskilt avtalens återstående löptid, på grundval av uppgifter från de berörda företagen, dock med undantag för kommersiellt känsliga uppgifter, samt uppgifter om gasmarknadens likviditetsgrad.*
- d) *Ett regelverk som ger tillräckliga incitament till nyinvesteringar för prospektering och produktion, lagring, LNG och transport av gas, även med beaktande av artikel 22 i direktiv 2003/55/EG i den mån det genomförs i medlemsstaten.*

Det bör observeras att Energimarknadsinspektionen är tillsynsmyndighet för naturgasmarknaden, enligt direktiv 2003/55/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas, och därigenom ansvarig för denna rapportering.

Regleringsbrev 2010

Regleringsbrevet för varje budgetår innebär ytterligare styrning av verksamheten och redovisar regeringens beslut om vad som under året ska gälla för myndigheten och anslagen. Regleringsbrevet innehåller mål och återrapporteringskrav samt uppdrag och finansiering.

Följande uppdrag, med bäring på Energimyndighetens ansvar för trygg energiförsörjning, redovisas i regleringsbrev för budgetåret 2010⁴¹. (Anm: Numreringen är den som finns i regleringsbrevet.)

1	Prioritering av elanvändare vid elbrist Statens energimyndighet ska i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting, Svensk Energi, Affärsverket svenska kraftnät, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och andra berörda myndigheter och aktörer, förbereda och genomföra utbildning av kommuner, länsstyrelser och elnätsföretag samt genomföra andra förberedande åtgärder så att en första landsomfattande planeringsomgång för prioritering av elanvändare i händelse av förutsedd eller plötsligt uppkommen kortsiktig elbrist kan genomföras 2011.
2	Olje- och drivmedelsberedskap Myndigheten ska delta i arbetet inom Internationella energiorganet (IEA) avseende systemet för krisåtgärder enligt avtalet om ett internationellt energiprogram (IEP) och därvid ha beredskap för att organisera ett svenskt s.k. NESO-organ vid oljekriser. Myndigheten ska även medverka i arbetet på oljeberedskapsområdet inom EU och ansvara för uppföljningen av de bilaterala oljelagringsavtal som Sverige ingått. Statens energimyndighet ska även medverka i delegationen för viss tjänsteexport till Kina vad avser miljövänlig byggnation och utveckling av underjordslagring av råolja och raffinerade produkter.
19	Behörig myndighet enligt direktiv om trygg gasförsörjning Kommissionen beslutade förslaget till förordning om åtgärder för att garantera en trygg gasförsörjning den 17 juli 2009 KOM (2009) 363 slutlig. Förslaget är för närvarande föremål för förhandling. Enligt den föreslagna art 3. 3 ska medlemsstaterna senast tre månader efter ikraftträdande notifiera kommissionen om vem som utsetts till behörig myndighet enligt förordningen.

⁴¹ Prop. 2009/10:1, utg.omr. 21, bet. 2009:10:NU3, rskr. 2009/10:149.

20	<p>Statens energimyndighet ska i samråd med Energimarknadsinspektionen, Affärsverket svenska kraftnät och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, lämna förslag till behörig myndighet för naturgas.</p> <p>Synpunkter ska inhämtas från de myndigheter och organisationer som i övrigt kan beröras. Uppdraget ska redovisas senast den 15 maj 2010.</p> <p>Kärnkraft</p> <p>Myndigheten ska senast 30 juni 2010 redogöra för hur myndigheten kan bidra i det arbete som föranleds av de nya riktlinjerna beträffande kärnkraften i den nyligen beslutade långsiktiga klimat- energipolitiken. Det handlar dels om ett minskat beroende av kärnkraft och vattenkraft, dels om förutsättningar för kontrollerade generationsskiften i den svenska kärnkraften.</p>
----	---

Utöver uppdrag i regleringsbrevet får myndigheten löpande regeringsuppdrag under året. Under 2010 har hittills inga sådana uppdrag erhållits inom området trygg energiförsörjning.

Energimarknadsinspektionens ansvar

I detta avsnitt ges en översikt avseende försörjningstrygghetsrelaterade skrivningar i Energimarknadsinspektionens (EI) instruktion, regleringsbrev samt ellagen och elförordningen. Den övriga relevanta lagstiftningen som styr/påverkar EI framgår av bilaga 3.

Generellt

Energimarknadsinspektionen blev den 1 januari 2008 en egen fristående myndighet efter att tidigare ha varit en organisatorisk del inom Energimyndigheten med eget myndighetsansvar. Inspektionen kontrollerar efterlevnaden av regelverk, utformar regler, prövar och utfärdar tillstånd enligt *ellagen (1997:857)*, *naturgaslagen (2005:403)* och *lagen (1978:160) om vissa rörledningar*. Tillsynen omfattar alla de fall där myndigheten har en övervakande eller styrande funktion i förhållande till näringslivet. Den 1 juli 2008 trädde en ny *fjärrvärmelag (2008:263)* i kraft, där Energimarknadsinspektionen fått nya tillsynsuppgifter.

Instruktion

Enligt *förordning (2007:1118) med instruktion för energimarknadsinspektionen* har myndigheten följande uppgifter som rör området trygg energiförsörjning:

1 §	<p>Energimarknadsinspektionens uppgift är att</p> <p>1. ansvara för tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen enligt ellagen (1997:857)42, naturgaslagen (2005:403) med undantag för frågor om försörjningstrygghet enligt 8 a kap.43, och lagen (1978:160) om vissa rörledningar samt för tillsynen och regelgivningen enligt fjärrvärmelagen,</p> <p>3. inom sitt verksamhetsområde verka för</p> <p>a) effektiv konkurrens på el- och naturgasmarknaderna, b) funktion, effektivitet och konkurrenskraftiga priser på fjärrvärmemarknaderna, c) stärka el-, naturgas- och fjärrvärmekundernas ställning och möjliggöra aktiva valmöjligheter genom lättillgänglig och tillförlitlig information,</p> <p>5. Följa och analysera utvecklingen på el-, naturgas- och fjärrvärmemarknaderna och lämna förslag till ändringar i regelverk eller andra åtgärder för att främja marknadernas funktion,</p> <p>6. inom sitt område fullgöra uppgifter som följer av</p> <p>a) Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el ..., b) Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas..... och i det sammanhanget samråda med Affärsverket svenska kraftnät när det gäller utarbetandet av den årliga rapporten om försörjningstrygghet för naturgas, c) Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG av den 18 januari 2006 om åtgärder för att trygga elförsörjningen och infrastrukturinvesteringar...</p> <p>7. för Sveriges räkning delta i utvecklingen av marknaderna för el och naturgas inom Norden och EU.</p>
2§	<p>Energimarknadsinspektionen ska särskilt samverka med</p> <p>2. Elsäkerhetsverket i frågor som rör leveranssäkerhet och överföringskvalitet i elnätet, och</p> <p>3. Affärsverket svenska kraftnät i frågor som rör utvecklingen av de gemensamma marknaderna för el och naturgas inom Norden och Europa.....</p>

I Energimarknadsinspektionens uppgifter enligt instruktionens 1 §, punkt 6 a), ingår bland annat att fullgöra uppgifter inom elförsörjningen som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el. I detta direktiv sägs bl.a:

⁴² Några exempel på regelgivning är Energimarknadsinspektionens arbete med föreskrifter för elkvalitet, elnätsföretagens risk- och sårbarhetsanalyser, elnätsföretagens rapportering av elavbrott, information om elanvändares rätt till avbrottsersättning respektive skadestånd, samt acceptabla avbrottstider (fördjupning av ellagens krav).

⁴³ Energimyndigheten är enligt 34 § naturgasförordningen (2006:1043) tillsynsmyndighet avseende trygg naturgasförsörjning enligt 8 a kap. naturgaslagen. Detta framgår även av 4 punkten i 2 § Förordning (2007:1153) med instruktion för Statens energimyndighet.

- *...övervakning skall i synnerhet omfatta balansen mellan tillgång och efterfrågan på den inhemska marknaden, förväntad framtida efterfrågan, ytterligare kapacitet som planeras eller håller på att anläggas, samt nätens kvalitet och underhållsnivå samt åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leverans från en eller flera leverantörers sida.*
- *De behöriga myndigheterna skall senast den 31 juli vartannat år offentliggöra en rapport i vilken resultaten av övervakningen ... anges.*
- *Medlemsstaterna skall utse ett eller flera behöriga organ som skall fungera som tillsynsmyndigheter. Dessa myndigheter skall särskilt övervaka följande:*
 -
 - *b) Alla mekanismer avsedda att åtgärda överbelastning i det nationella elnätet.*
 - *c) Den tid som överförings- och distributionsföretag behöver för att genomföra sammanlänknings- och reparationer.*
 -
 - *g) I vilken utsträckning systemansvariga för överförings- och distributionsnät fullgör sina uppgifter i enlighet med artiklarna 9 och 14.*

Energimarknadsinspektion har således ansvar för att vart annat år den 31 juli rapportera resultatet av sin övervakningsverksamhet till EU enligt Elmarknadsdirektivet (2003/54/EG artikel 23.1). Flera av de punkter som ska ingå i rapporten har koppling till försörjningstrygghet, t.ex. redovisning av mekanismer avsedda att åtgärda överbelastning i det nationella elnätet och den tid som överförings- och distributionsföretag behöver för att genomföra sammanlänknings- och reparationer samt åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leverans från en eller flera leverantörers sida.

I Energimarknadsinspektionens uppgifter enligt instruktionens 1 §, punkt 6 b), ingår bland annat att fullgöra uppgifter inom naturgasförsörjningen som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas. I detta direktiv sägs bl.a:

- *Medlemsstaterna skall se till att frågor som rör försörjningstrygghet övervakas.*
- *Denna övervakning skall i synnerhet omfatta balansen mellan tillgång och efterfrågan på den inhemska marknaden, förväntad framtida efterfrågan och tillgängliga leveranser, ytterligare kapacitet som planeras eller håller på att anläggas, samt nätets kvalitet och underhållsnivå samt åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leveranser från en eller flera leverantörers sida.*
- *De behöriga myndigheterna skall senast den 31 juli varje år offentliggöra en rapport i vilken resultaten av övervakningen ...anges.*
- *Medlemsstaterna skall utse ett eller flera behöriga organ som kan fungera som tillsynsmyndigheter. Dessa myndigheter särskilt övervaka följande:*

-
- *gasnätet.*
- *c) Den tid som systemansvariga för överförings- eller distributionssystemen behöver för att genomföra sammanlänkningar och reparationer.*
-
- *g) I vilken utsträckning systemansvariga för överförings- och distributionsnät fullgör sina uppgifter i enlighet med artiklarna 8 och 12.*
- *De myndigheter som inrättas i enlighet med denna artikel skall offentliggöra en årsrapport om resultatet av sin övervakningsverksamhet i enlighet med led a–h.*

I direktiv 2004/67/EG om åtgärder för att säkerställa en tryggad naturgasförsörjning ges kompletterande direktiv om innehållet i den rapport som årligen ska lämnas enligt direktiv 2003/55/EG.

Under 2009 ersattes direktiv 2003/54/EG med direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och direktiv 2003/55/EG med direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas. Innehållet är i princip desamma i de avsnitt som redovisas här ovan, men bl.a. tillsynsverksamheten regleras närmare. Innebörden av direktiven utreds f.n. av Nya el- och gasmarknadsutredningen (NELGA). Utredaren ska lämna förslag till lagstiftning och övriga regelverk som krävs för att genomföra de omarbetade marknadsdirektiven samt EU:s förordning nr 713/2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter. EI:s instruktion har ännu inte ändrats.

EI genomför ett arbete för att ta fram föreskrifter om krav som ska vara uppfyllda för att överföringen av el ska vara av god kvalitet. Dessa är riktade till elnätsföretagen med syfte att minska elavbrott och upprätthålla god kvalitet i spänningen på elnäten. En remissversion skickades ut 2009-11-25. EI har dessutom ett förslag till föreskrifter om genomförandet av elnätsföretagens årliga risk- och sårbarhetsanalyser på remiss sedan 2009-11-24. Förslaget kräver smärre ändringar i *ellagen (1997:857)*, 3 kap 9c § . Både ändringarna i *ellagen* och föreskrifterna väntas börja gälla under 2010.

Ellagen (1997:857) och elförordningen (1994:1250)

Tillsynen över efterlevnaden av *ellagen* och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av *lagen* utövas av nätmyndigheten, förutom frågor om elsäkerhet och driftsäkerheten hos det nationella elsystemet.

Energimarknadsinspektionen är nätmyndighet enligt *elförordningen (1994:1250)*. Det innebär bl.a. att man får meddela föreskrifter, prövar och beviljar nätkoncession (dock inte för utlandsförbindelser), är mottagare för de risk- och sårbarhetsanalyser

och åtgärdsplaner som elnätsföretagen är skyldiga att upprättat enligt ellagen och rapporter om elavbrott⁴⁴.

Från den 1 januari 2011 får, enligt ellagen, inga oplanerade elavbrott, med vissa undantag, överstiga 24 timmar. Energimarknadsinspektionen svarar för tillsyn vad avser detta funktionskrav samt andra elavbrott. Elnätsföretagen är skyldiga att rapportera störningar till inspektionen.

Regleringsbrev 2010

Energimarknadsinspektionens regleringsbrev för budgetåret 2010 (prop. 2009/10:1, utg. omr 21, bet. 2009/10:NU3, rskr. 2009/10:149) innehåller inga uppdrag som direkt eller indirekt har bäring på området trygg energiförsörjning.

Svenska Kraftnäts ansvar

I detta avsnitt ges en översikt avseende försörjningstrygghetsrelaterade skrivningar i Svenska Kraftnäts instruktion, regleringsbrev, lagar och förordningar.

Generellt

Svenska Kraftnät förvaltar driver och utvecklar det svenska stamnätet för el och är systemansvarig myndighet för det nationella elsystemet enligt *ellagen (1997:857)* och *förordningen (1994:1806) om systemansvaret*, systemansvarig myndighet för naturgas enligt *naturgaslagen (2005:403)* samt elberedskapsmyndighet enligt *elberedskapslagen (1997:288)* och *förordning (1997:294) om elberedskap*. Vidare är Svenska Kraftnät säkerhetsskyddsmyndighet inom elförsörjningen enligt *säkerhetsskyddslagen (1996:227)* och *säkerhetsskyddsförordningen (1996:633)* samt tillsynsvägläddande myndighet för dammsäkerhet enligt *förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken*. Svenska Kraftnät har enligt *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap* ett särskilt ansvar som samverkansansvarig och bevakningsansvarig myndighet.

Svenska Kraftnät ska verka för hög driftsäkerhet och tillgänglighet i systemen genom att ansvariga aktörer inom el- och gasförsörjningen och på dammsäkerhetsområdet vidtar lämpliga åtgärder för att, där det är möjligt, förhindra och förebygga och, när det är nödvändigt, samordnat och effektivt kunna hantera störningar olyckor och kriser. Samhällsviktiga delar av systemen ska byggas, underhållas och drivas på robust och motståndskraftigt sätt samtidigt som det ska finnas en god reparationsberedskap och krishanteringsförmåga.

I egenskap av elberedskapsmyndighet har Svenska Kraftnät årliga anslagsmedel för att stärka elförsörjningen mot kritiska situationer vid krig eller svåra störningar i fredstid. Dess uppgår för närvarande till 250 miljoner kronor per år. Medlen, som

⁴⁴ Enligt det förslag till föreskrifter som för närvarande (februari 2010) arbetas fram av EI ska risk- och sårbarheterna inte i sin helhet skickas in till EI. Däremot ska elnätsföretagen på begäran av EI kunna lämna in fullständig dokumentation.

finansieras genom elberedskapsavgiften, används främst för förebyggande åtgärd, t.ex. tekniska åtgärder, utbildningar, övningar, tekniska stödsystem med mera.

Svenska Kraftnät har ansvar för att det finns en effektreserv enligt *lag (2003:436) om effektreserv*⁴⁵. Lagtexten anger ingen borte tidsgräns för hur länge SvK:s ansvar för effektreserven gäller, men Energimarknadsinspektionen föreslår⁴⁶ att Svenska Kraftnäts upphandling av en effektreserv bör fortsätta till vintern 2019/20, men under den tiden successivt trappas ner för att ersättas av marknadsbaserade lösningar.

Affärsverket genomför för närvarande, på uppdrag av regeringen 2008, en analys av verkets befogenheter relativt branschen vid särskilt svåra påfrestningar i elsystemet. Arbetet bedöms vara färdigt under 2010.

Instruktion

Förordning (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät reglerar myndighetens uppgifter. Där framgår bland annat följande med bäring på området trygg energiförsörjning.

1 §	Svenska kraftnät har till uppgift att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem, ...
2 §	Svenska kraftnät är systemansvarig myndighet enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857) och 1 § förordningen (1994:1806) om systemansvaret för el samt enligt 7 kap. 1 § naturgaslagen (2005:403) och 21 § naturgasförordningen (2006:1043). Svenska kraftnät är även elberedskapsmyndighet enligt elberedskapslagen (1997:288).
3 §	Svenska kraftnät ska också 1. bygga ut stamnätet baserat på samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar, 2. svara för tillsyn i frågor om driftsäkerhet hos det nationella elsystemet enligt ellagen (1997:857) och förordningen (1994:1806) om systemansvaret för el, 3. främja konkurrensen inom elförsörjningsområdet, ... 5. svara för beredskapsplaneringen inom sitt verksamhetsområde under kris- eller krigsförhållanden, ... 7. främja dammsäkerheten i landet 11. bevaka tillgången på höglastkapacitet i det svenska elsystemet och löpande förmedla information om effekttillgång till marknadens aktörer, 13. årligen till regeringen redovisa sitt arbete som systemansvarig myndighet för naturgas, särskilt uppgifter om förhållanden av betydelse för utvärdering av gasmarknadsreformen, 14. samråda med Energimarknadsinspektionen vid utförande av inspektionens uppdrag att utarbeta en årlig rapport om försörjningstryggheten för naturgas enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/55/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 98/30/EG, 15. samråda med Statens energimyndighet vid utförande av myndighetens uppdrag om årlig rapportering enligt Rådets direktiv 2004/67/EG av den 26 april 2004 om åtgärder för att säkerställa en tryggad naturgasförsörjning,

⁴⁵ Effektreserven skapas genom att Svenska Kraftnät ingår avtal med elproducenter och elförbrukare om att ställa ytterligare produktionskapacitet eller möjlighet till förbrukningsreduktion till förfogande. Effektreserven skall enligt lagen finansieras genom en avgift från dem som har ingått avtal om balansansvar med Svenska Kraftnät.

⁴⁶ EI rapport *Effektfrågan. Behövs en centralt upphandlad effektreserv?* EI R2008:15, december 2008.

Elberedskap

Elberedskapslagen (1997:288) reglerar den planering och de övriga åtgärder som behövs för att tillgodose elförsörjningen i landet vid höjd beredskap. Den omfattar beredskap vid produktion och överföring av el samt vid handel med el. Svenska Kraftnät har fått i uppdrag av regeringen att se över lagen och lämna förslag till eventuella ändringar senast 2010-06-15.

Svenska Kraftnät är elberedskapsmyndighet, enligt *förordning (1997:294) om elberedskap*, och har ansvaret för föreskrifter och beslut om åtgärder, ekonomisk ersättning, mm och är också tillsynsmyndighet enligt *elberedskapslagen*.

Elberedskapslagen (1997:288) ger Svenska Kraftnät möjlighet att meddela föreskrifter om särskilda åtgärder som behövs för att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap. I Svenska Kraftnäts föreskrifter SvKFS 2000:1 definieras vilka anläggningstyper och storlek som omfattas av *elberedskapslagen*. I SvKFS2000:2 beskrivs de åtgärder som klassas som beredskapsåtgärder i tre huvudgrupper:

- Beredskapsplanering
- Beredskapsrelaterade skyddsåtgärder i och av anläggningar
- Åtgärder för ökad tillgänglighet och kapacitet i anläggningar och system ur beredskapssynpunkt.

Under den sista punkten finns bland annat åtgärder som kan underlätta ö-drift⁴⁷ och komplettering av styr- och reglersystem.

Svenska Kraftnät ska genom sin roll som elberedskapsmyndighet säkerställa att beredskapsåtgärder inom produktion, transmission och distribution samordnas och att de resurser och den beredskap som skapas för höjd beredskap kan nyttjas vid extraordinära händelser i fred. Vidare ska Svenska Kraftnät säkerställa att det finns kompetens och resurser för att återställa elsystemet efter omfattande skador. Det synes inom detta område inte finnas någon överlappning eller oklarhet i förhållande till Energimyndigheten.

Dammsäkerhet

Svenska Kraftnät har, enligt *förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken*, det centrala ansvaret för tillsynsvägledning vad gäller frågor om dammsäkerhet enligt 11 kap. miljöbalken. Verket ska främja dammsäkerheten och verka för att skador av höga flöden begränsas bl.a. genom att följa och medverka i utvecklingen, uppmärksamma behovet av forskning och svara för tillsynsvägledning i frågor om

⁴⁷ Drift av produktionsanläggningar, stationer och ledningsnät i delsystem för att försörja ett område eller en verksamhet med elkraft.

dammsäkerhet enligt 11 kapitlet i miljöbalken. Vid behov ska Svenska Kraftnät lämna förslag till regeringen om åtgärder för att förbättra dammsäkerheten i landet.

Säkerhetsskydd

Svenska Kraftnät beslutar, enligt *säkerhetsskyddslagen (1996:227)* och *säkerhetsskyddsförordningen (1996:633)*, om placering i säkerhetsklass 2 och 3 samt registerkontroll inom elförsörjningsområdet. Svenska Kraftnät har också utfärdat föreskrifter om säkerhetsskydd inom elförsörjningen (SvKFS 2005:1).

Regleringsbrev 2010

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2010 (prop. 2009/10:1, utg.omr. 21, bet. 2009/10:NU3, rskr. 2009/10:149) har Svenska Kraftnät följande uppdrag som påverkar Energimyndighetens arbete med trygg energiförsörjningen (numrering enligt regleringsbrevet).

1	<p>Mål och åiterrapporteringskrav. <i>Elmarknad</i> Affärsverket svenska kraftnät ska: - verka för att överföringsverksamheten kan bedrivas med hög driftsäkerhet och tillgänglighet enligt av regeringen godkända mål (beslut den 24 september 2009, dnr N2009/6944/E), - verka för att stamnätet byggs ut för att öka driftsäkerheten och tillgängligheten i överföringssystemet, - verka för att relevanta åtgärder vidtas för säkerställa att Sverige har en god effektillgång och att risken för effektbrist kan minskas, - medverka till och stödja teknisk forskning, utveckling och demonstration inom områdena elöverföring och eldistribution. Inriktningen ska syfta till en långsiktig förbättring av driftsäkerhet och tillgänglighet i överföringssystemet och medverka till en ökad kostnadseffektivitet i verksamheten,</p> <p><i>Naturgasmarknad</i> Affärsverket svenska kraftnät ska se till att den övergripande balansen mellan inmatning och uttag kortsiktigt upprätthålls i det svenska naturgassystemet och att balansavräkning sker så att en väl fungerande konkurrens kan upprätthållas på naturgasmarknaden. <i>Åiterrapportering</i> Affärsverket svenska kraftnät ska för verksamhetsgrenen Naturgasmarknad redovisa resultat i förhållande till uppställda mål. Resultatet ska redovisas i kvantitativa termer i så stor utsträckning som möjligt. Deltagandet i internationellt samarbete ska särskilt redovisas.</p> <p><i>Krishanteringsförmåga och förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar</i> Målet för Affärsverket svenska kraftnät beträffande beredskapen mot allvarliga störningar på samhället i fred är - att verka för att riskerna för en allvarlig störning på samhället genom omfattande störningar inom elförsörjningen, naturgasförsörjningen och dammbrott eller höga flöden minskar, - att verka för att elförsörjningens samlade resurser samt resurser från Försvarsmakten och aktiviteter inom det civila försvaret samt från andra aktörer kan samordnas och kraftsamlas i händelse av allvarliga störningar inom elförsörjningen i fredstid, - att verka för att handlingsberedskapen upprätthålls för snabba och effektiva lednings- och informationsinsatser i händelse av dammhaveri eller allvarliga störningar inom elförsörjningen i fredstid. <i>Åiterrapportering</i> Affärsverket svenska kraftnät ska redovisa väsentliga aktiviteter och resultat.</p> <p><i>Samarbetet inom ramen för Nato/Partnerskap för fred (PFF)</i> Målet är att Affärsverket svenska kraftnät ska delta i samarbetet inom ramen för Nato/Partnerskap för fred (PFF). Verksamheten ska bedrivas i enlighet med Sveriges individuella partnerskapsprogram med Nato. Affärsverket svenska kraftnät ska också delta i samverkansgruppen för civila myndigheter verksamma inom Nato/PFF-samarbetet som leds av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).</p>
---	---

Uppdrag***Elmarknad***

1. Affärsverket svenska kraftnät ska redovisa hur kraftbalansen under vintern 2009/2010 upprätthållits, prognos för kraftbalansen vintern 2010/2011 samt de aktiviteter och prestationer som genomförts vad gäller informationsinsatser till marknadens aktörer. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 15 augusti 2010.

2. Affärsverket svenska kraftnät bör vid upphandlingen av effektreserven följa de riktlinjer som det tidigare nordiska samarbetsorganet Nordel tagit fram på området.

3. Affärsverket svenska kraftnät ska vid anmodan och inom sitt verksamhetsområde bistå Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i Nordiska ministerrådets arbete med att identifiera eventuella behov av förändringar i lagstiftning, regelverk, bedömningskriterier och myndigheters mandat för att stärka det nordiska perspektivet på elmarknaden.

Uppdraget utgör en del av

ett nordiskt samarbete som samordnas av NordReg (Nordic Energy Regulators).

Uppdraget är en fortsättning på uppdraget från föregående år och har sin bakgrund i den kommuniké om en nordisk handlingsplan för att påskynda utvecklingen av en gränslös nordisk elmarknad som de nordiska energiministrarna antog den 30 september 2008.

4. Affärsverket svenska kraftnät ska gemensamt med övriga nordiska systemansvariga stamnätsföretag ta fram nätutvecklingsplaner för det nordiska kraftnätet med nordisk samhällsekonomisk nytta.

Uppdraget har sin bakgrund i den kommuniké om en fortsatt utveckling mot en gränslös nordisk elmarknad som de nordiska energiministrarna antog den 27 oktober 2009. Arbetet med nätutvecklingsplanerna ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) vid de tillfällen som de nordiska

systemansvariga stamnätsföretagen gemensamt finner lämpligt.

5. Affärsverket svenska kraftnät ska utifrån ett elsystemperspektiv gemensamt med övriga nordiska systemansvariga stamnätsföretag ta fram en plan för hur en ökad kraftproduktion från svårreglerade förnybara energikällor bäst kan hanteras. Uppdraget har sin bakgrund i den kommuniké om en fortsatt utveckling mot en gränslös nordisk elmarknad som de nordiska energiministrarna antog den 26 oktober 2009. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 1 mars 2010.

Krisberedskap

1. Affärsverket svenska kraftnät ska inom sitt ansvarsområde verka för att aktörer med uppgifter inom samhällets krisberedskap ansluter sig till det gemensamma radiokommunikationssystemet Rakel. Arbetet ska ske i samverkan med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Elsäkerhetsverkets ansvar

Generellt

Elsäkerhetsverket ansvarar för elsäkerhet bland annat genom att verket ger ut föreskrifter och bestämmelser för elsäkerhet och elektromagnetisk kompbilitet. Vidare prövar och utfärdar myndigheten behörigheter till elinstallatörer, utför tillsyn av elanläggningar och elektrisk materiel. Tillsynen omfattar elsäkerhet och elektromagnetisk kompbilitet.

Verket utfärdar drifttillstånd för högspänningsledning som ingår i direktjordad anläggning där det vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än 500 ampere.

Elsäkerhetsverket får i särskilda fall, t.ex. vid omfattande elavbrott, eller genom föreskrifter medge undantag från tillämpningen av *elinstallatörsförordning (1990:806)* som reglerar behörighet för utförande, ändring eller reparation av en elektrisk starkströmsanläggning. Detta regelverk ska säkerställa att reparationer och

åtgärder i elförsörjning kan genomföras snabbt, även vid en extraordinär händelse. Verket får även meddela föreskrifter om eller i enskilt fall besluta om undantag från vissa bestämmelser i *starkströmsförordningen (2009:2)* och *förordningen (1993:1068) om elektrisk materiel*.

Under 2009 har Elsäkerhetsverket, på regeringens uppdrag utrett frågan om spänningskvalitet och lämnat förslag på gränsdragning mellan Elsäkerhetsverket och Energimarknadsinspektionen vad avser tillsyn av leveranssäkerhet och överföringskvalitet i elnäten. Elsäkerhetsverket föreslog i sin rapport hösten 2009⁴⁸ att tillsynen av spänningskvalitet bör utövas av Elsäkerhetsverket liksom tillsynen avseende leveranssäkerhet vad beträffar elnätens beskaffenhet. Energimarknadsinspektionen har i bilaga till rapporten anmält något avvikande uppfattning.

I avsnittet ges en översikt avseende försörjningstrygghetsrelaterade skrivningar i Elsäkerhetsverkets instruktion och regleringsbrev. Elsäkerhetsverket har därutöver enligt *Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap* ett särskilt ansvar som samverkansansvarig och bevakningsansvarig myndighet.

Instruktion

Förordningen (2007:1121) med instruktion för Elsäkerhetsverket anger följande:

1 §	Elsäkerhetsverket är förvaltningsmyndighet för tekniska säkerhetsfrågor på elområdet. De övergripande målen för verksamheten är att förebygga skador orsakade av elektricitet på person och egendom samt störningar på radiokommunikation och näringsverksamhet inom området elektromagnetisk kompatibilitet (EMC). Verket ska svara för att bygga upp, upprätthålla och utveckla en god säkerhetsnivå för elektriska anläggningar och elektrisk materiel samt medverka till en tillfredsställande elektromagnetisk kompatibilitet. ...
-----	---

Regleringsbrev 2010

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2010 (prop. 2009/10:1, utg.omr. 24, bet. 2009/10:NU1, rskr. 2009/10:146, prop. 2009/10:1, utg.omr. 06, bet. 2009/10:FöU1, rskr. 2009/10:106) har Elsäkerhetsverket inga uppdrag som direkt påverkar Energimyndighetens arbete med trygg energiförsörjningen.

Myndighetens för samhällsskydd och beredskaps ansvar

Generellt

Den 1 januari 2009 bildades Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) som övertagit stora delar av de verksamheter som Krisberedskapsmyndigheten, Räddningsverket och Styrelsen för Psykologiskt försvar bedrivit. Dessa myndigheter lades ner när den nya myndigheten bildades. MSB har, till skillnad mot Krisberedskapsmyndigheten och Räddningsverket, även ett visst nationellt

⁴⁸ Spänningskvalitet i lagstiftning och myndighetstillsyn, Elsäkerhetsverkets rapport 2009-09-07, dnr 09EV774.

operativt ansvar genom att den ska arbeta med samordning av berörda myndigheters åtgärder vid en kris.

I kapitlet ges en översikt avseende försörjningstrygghetsrelaterade skrivningar i Myndighetens för samhällsskydd och beredskap (MSB) instruktion och regleringsbrev. MSB har därutöver enligt *Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap* ett särskilt ansvar som samverkansansvarig och bevakningsansvarig myndighet. MSB är också tillsynsmyndighet för naturgassystem enligt *lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor*.

Instruktion

MSB verksamhet styrs av *förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap*.

1 §	<p>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har ansvar för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret. Ansvaret avser åtgärder före, under och efter en olycka eller en kris.</p> <p>Myndigheten ska</p> <ol style="list-style-type: none">1. utveckla och stödja samhällets beredskap mot olyckor och kriser och vara pådrivande i arbetet med förebyggande och sårbarhetsreducerande åtgärder,2. arbeta med samordning mellan berörda aktörer i samhället för att förebygga och hantera olyckor och kriser,3. bidra till att minska konsekvenser av olyckor och kriser,4. följa upp och utvärdera samhällets krisberedskapsarbete, och5. se till att utbildning och övningar kommer till stånd inom myndighetens ansvarsområde.
2 §	<p>Myndigheten ska i samverkan med myndigheter, kommuner, landsting, organisationer och företag identifiera och analysera sådana sårbarheter, hot och risker i samhället som kan anses vara särskilt allvarliga. Myndigheten ska vidare tillsammans med de ansvariga myndigheterna genomföra en övergripande planering av åtgärder som bör vidtas. Myndigheten ska värdera, sammanställa och rapportera resultatet av arbetet till regeringen.</p>
7 §	<p>Myndigheten ska ha förmågan att bistå med stödresurser i samband med allvarliga olyckor och kriser samt stödja samordningen av berörda myndigheters åtgärder vid en kris. Myndigheten ska se till att berörda aktörer vid en kris får tillfälle att</p> <ol style="list-style-type: none">1. samordna krishanteringsåtgärderna,2. samordna information till allmänhet och media,3. effektivt använda samhällets samlade resurser och internationella förstärkningsresurser, och4. samordna stödet till centrala, regionala och lokala organ i fråga om information och lägesbilder. <p>Myndigheten ska ha förmågan att bistå Regeringskansliet med underlag och information i samband med allvarliga olyckor och kriser.</p>
10 §	<p>Myndigheten ska såväl områdesvis som på en övergripande samhällsnivå följa upp och utvärdera krisberedskapen och bedöma om vidtagna åtgärder fått önskad effekt.</p> <p>Myndigheten ska kunna göra en samlad bedömning av olycksutvecklingen och det säkerhetsarbete som är kopplat till denna.</p>

Regleringsbrev 2010

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2010 (prop. 2009/10:1, utg. omr. 06, bet. 2009/10:FöU1, rskr. 2009/10:104) har MSB följande uppdrag som berör Energimyndighetens arbete med trygg energiförsörjning.

3	Uppdrag
13	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska tillsammans med Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät utarbeta ett inriktningsdokument

	<p>avseende elprioritering. Arbetet ska bedrivas i samråd med Sveriges Kommuner och Landsting, Svensk Energi samt andra berörda myndigheter och aktörer. Inriktningsdokumentet ska ge underlag för bedömning av i vilken prioriteringsordning som begränsning eller avbrytande av överföring av el till elanvändare ska genomföras i händelse av förutsedd eller plötsligt uppkommen kortsiktig elbrist. I arbetet med inriktningsdokument ska Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samhällsskydd och beredskap särskilt ansvara för riktlinjer för identifiering av samhällsviktig verksamhet. Statens Energimyndighet ska särskilt ansvara för sekretesshantering samt underlag för länsstyrelsernas beslut om vilken prioriteringsordning som ska gälla. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) senast den 31 december 2010.</p>
15.	<p>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska redovisa vilka verksamheter som myndigheter och affärsverk bedriver med medel från anslag 2:4 Krisberedskap anslagsposten 5 och som inte överensstämmer med de villkor för tilldelning av medel från anslagsposten som regeringen har angett i budgetpropositionen för 2010(prop.2009/10:1, bet. 2009/10:FiU1 rskr. 2009/10:42). Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska även föreslå under vilka förutsättningar dessa verksamheter under en övergångsperiod även fortsättningsvis kan finansieras med medel från anslaget 2:4 Krisberedskap. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samhällsskydd och beredskap ska delrapportera uppdraget senaste den 22 februari till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet). Uppdraget ska slutrapporteras till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) senast den 31 mars 2010.</p>

MSB har främst en samordnande och stödjande roll i förhållande till sektorsansvariga myndigheter. Det förefaller inte ligga något ansvarsområde eller uppgifter hos MSB som överlappar Energimyndighetens roll och ansvar för en trygg energiförsörjning.

Strålsäkerhetsmyndigheten

Generellt

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är tillsynsmyndighet för bland annat kärnkraftsproduktion enligt *lag (1984:3) om kärnteknisk verksamhet*, och har därmed rätt att beordra kärnkraftverk att avbryta sin elproduktion av säkerhetsskäl – utan hänsyn till elsystemets övriga behov av elkraft. Strålsäkerhetsmyndigheten är därmed viktig för förutsättningarna för elproduktion.

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2010 (prop. 2009/10:1, utg.omr. 06, bet. 2009/10:FöU1, rskr. 2009/10:105, prop. 2009/10:1, utg.omr. 20, bet. 2009/10:MJU1, rskr. 2009/10:129) ska myndigheten bl.a.

- Redovisa strålsäkerhetsläget vid de svenska kärnkraftverken
- Utredda sina beredskapsuppgifter
- Ta fram en tillståndsprocess för nya kärnkraftsreaktorer

Det förefaller inte ligga något ansvarsområde eller uppgifter hos Strålsäkerhetsmyndigheten som överlappar Energimyndighetens roll och ansvar, men SSM:s roll måste beaktas av Energimyndigheten vid planering inför elenergielbrist.

Andra centrala myndigheter

Utöver Energimarknadsinspektionen, Svenska Kraftnät, Elsäkerhetsverket, MSB samt Strålsäkerhetsmyndigheten har ytterligare ett antal centrala myndigheter uppdrag och verksamhet som angränsar eller påverkar Energimyndighetens ansvar inom delar av området trygg energiförsörjning, exempelvis:

- Vägverket och Transportstyrelsen (förbrukningsdämpning av drivmedel)
- Boverket och Socialstyrelsen (bebyggelse och trygg värmeförsörjning)
- SMHI (tillsynsansvarig för tillstånd vattenkraft enligt miljöbalken)
- Försvarsmakten (stöd vid extraordinära händelser i enlighet med Förordning (2002:375) om försvarsmaktens stöd till civil verksamhet)

En genomgång av alla lagrum, instruktioner och regleringsbrev för dessa myndigheter ryms inte i detta dokument.

Länsstyrelser

Länsstyrelsen är statens regionala representant. I *förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion 52–54 §§* framgår länsstyrelsens uppgifter inom krisberedskap och höjd beredskap.

52 §	Länsstyrelsen är geografiskt områdesansvarig myndighet enligt förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap och den högsta civila totalförsvarsmyndigheten inom länet. Genom sin verksamhet ska länsstyrelsen minska sårbarheten i samhället, bevaka att risk- och beredskapshänsyn tas i samhällsplaneringen samt utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap.
54 §	Länsstyrelsen ska avseende krisberedskap vara sammanhållande inom sitt geografiska område och före, under och efter en kris verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas. Länsstyrelsen ska särskilt 1. ansvara för att en gemensam regional lägesbild sammanställs vid krissituationer, 2. stödja de aktörer som är ansvariga för krisberedskapen i länet avseende planering, risk- och sårbarhetsanalyser samt utbildning och övning, 3. ha ett regionalt råd för skydd mot olyckor och krisberedskap, i vilket representanter för länsstyrelsen och berörda aktörer i krishanteringssystemet bör ingå, för att skapa nödvändig samordning, 4. upprätta regionala risk- och sårbarhetsanalyser som ska kunna användas som underlag för egna och andra berörda aktörers krisberedskapsåtgärder, 5. följa upp kommunernas tillämpning av lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, 6. årligen till Krisberedskapsmyndigheten rapportera vilka beredskapsförberedelser som kommuner och landsting vidtagit och samtidigt redovisa en bedömning av effekten av de vidtagna förberedelserna, samt 7. verka för att den krisberedskapsverksamhet som berörda aktörer bedriver inom länet bidrar till att en grundläggande förmåga till civilt försvar uppnås.

Länsstyrelsens geografiska områdesansvar på regional nivå regleras i *förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap*:

7 §	Länsstyrelsen skall inom sitt geografiska område i fråga om sådana situationer som avses i 9 § vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer, som exempelvis kommuner, landsting och näringsliv, och den nationella nivån, samt verka för att: - regionala risk- och sårbarhetsanalyser sammanställs, - nödvändig samverkan inom länet och med närliggande län sker kontinuerligt, - under en kris samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och myndigheter, - informationen till allmänheten och företrädare för massmedia under sådana förhållanden samordnas, och - efter beslut av regeringen prioritera och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande.
-----	---

Länsstyrelserna är enligt *miljöbalken (1988:808)* och *förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken*, tillsynsmyndighet för bl.a. dammsäkerhet.

Dammanläggningar är att betrakta som vattenverksamhet enligt *miljöbalken 11 kap 2 §*. Enligt bilaga till *förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken* är det länsstyrelsen som har det operativa ansvaret för tillsyn över vattenverksamhet förutom några undantag (bl.a. vissa vattentäkter). Dessutom har länsstyrelsen tillsyn över kommunernas verksamhet enligt *lagen (2003:778) om skydd mot olyckor* vilket i detta sammanhang bland annat innefattar att tillse att kommunen har en

planering för räddningstjänst och övriga åtgärder vid dammbrott och överhängande fara för dammbrott.

Av länsstyrelsernas regleringsbrev för 2010 (prop. 2009/10:1, utg.omr. 01, bet. 2009/10:KU1, rskr. 2009/10:92) framgår att:

36	Regionala klimat- och energistrategier m.m. Länsstyrelserna ska redovisa: <ul style="list-style-type: none">– Insatser som genomförts för att strategiskt samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga den statliga politiken för energiomställning och minskad klimatpåverkan,– insatser för att vidareutveckla och genomföra arbetet med regionala klimat- och energistrategier i samverkan med lokala och regionala aktörer, såsom exempelvis kommuner, landsting, kommunala samverkansorgan, regionala energikontor, privata och offentliga företag inom bl.a. fastighets-, transport-, energi- och avfallssektorn, högskolor, samt idéburna organisationer, i syfte att identifiera, planera och genomföra regionala insatser och åtgärder för att uppnå minskad klimatpåverkan och ökad energieffektivitet,– hur och med vilka lokala och regionala aktörer samverkan skett för att vidareutveckla och genomföra arbetet med regionala klimat- och energistrategier,– insatser för att verka för en ökad andel förnybar energi, särskilt avseende insatser för att uppnå planmässiga förutsättningar inom planeringsramen för vindkraft,– insatser för att stödja näringslivets och kommunernas klimat- och energiarbete, samt– framgångsfaktorer samt eventuella hinder och svårigheter för att arbeta sektorsövergripande med energi- och klimatfrågor.
38	Åtgärder i samband med elbrist Länsstyrelserna ska genomföra de förberedelser som krävs för att under 2011 kunna initiera, samordna och leda planering av i vilken prioriteringsordning som begränsning eller avbrytande av överföring av el till elanvändare inom länet ska genomföras i händelse av förutsedd eller plötsligt uppkommen kortsiktig elbrist samt i samarbete med kommuner och berörda elnätsföretag fatta beslut om vilken prioriteringsordning som ska gälla.
67	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar För att förbättra uppföljningen av samhällets krisberedskap ska länsstyrelserna göra en översiktlig regional sammanställning, analys och värdering av de risk- och sårbarhetsanalyser och handlingsplaner som kommuner och landsting ska göra enligt lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Länsstyrelserna ska bedöma i vilken utsträckning enskilda kommuner och landsting analyserat och dokumenterat de extraordinära händelser som kan inträffa i fredstid, hur dessa händelser kan påverka kommunernas och landstingens verksamheter, samt vilken förmåga kommunerna och landstingen har att verka vid en sådan händelse.

Kommunernas ansvar

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

I lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, framgår följande.

2 kap. 1 §	Kommuner och landsting skall analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen respektive landstinget och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten. Resultatet av arbetet skall värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys. Kommuner och landsting skall vidare, med beaktande av risk- och sårbarhetsanalysen, för varje ny mandatperiod fastställa en plan för hur de skall hantera extraordinära händelser. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om risk- och sårbarhetsanalyser samt planer för hantering av extraordinära händelser.
------------	---

2 kap. 7 §	Kommuner skall inom sitt geografiska område i fråga om extraordinära händelser i fredstid verka för att 1. olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning i planerings- och förberedelsearbetet, 2. de krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer under en sådan händelse samordnas, och 3. informationen till allmänheten under sådana förhållanden samordnas.
3 kap. 3 §	Kommunen skall under höjd beredskap eller när ransoneringslagen (1978:268) i annat fall tillämpas, i den omfattning som regeringen i särskilda fall beslutar, 1. vidta de åtgärder som behövs för försörjningen med nödvändiga varor, 2. medverka vid allmän prisreglering och ransonerings, och 3. medverka i övrigt vid genomförandet av åtgärder som är viktiga för landets försörjning.

Kommunernas ansvar, enligt *lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap*, innebär att analysera vad som kan inträffa och planera hur de skall hantera extraordinära händelser, i kombination med *socialtjänstlagens (2001:453)* lydelse att kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver, innebär att kommunen alltid måste ha beredskap att agera och lindra konsekvenser vid omfattande avbrott i energiförsörjningen.

Överenskommelse om kommunernas uppgifter i samhällets krishanteringssystem

2004 tecknade staten och Svenska Kommunförbundet en överenskommelse om kommunernas uppgifter i samhällets krishanteringssystem. Kommunerna skall på uppdrag av staten utföra fem uppgifter: risk- och sårbarhetsanalyser, geografiskt områdesansvar, utbildning och övning, vissa kvarvarande åtgärder avseende höjd beredskap samt rapportering. Statens stöd till kommunerna skall enligt överenskommelsen ges av länsstyrelserna och KBM (nu MSB).

Överenskommelsen reglerade inte bara kommunernas uppgifter utan också en årlig ekonomisk ersättning från staten. De nya uppgifterna infördes i kommunerna under en uppbyggnadsperiod om tre år med början den 1 januari 2006. Fr.o.m. år 2009 kan vid behov överläggningar tas upp om justeringar av uppgifter och ersättningssystem.

Överenskommelsen innehåller detaljer rörande risk- och sårbarhetsanalyser, geografiskt områdesansvar, utbildning och övning samt höjd beredskap och rapportering.

Sida 2 - 3	Kraven på kommunen i samhällets krishanteringssystem kan sammanfattas i följande <i>målbild</i> . Kommunen har god kunskap om risker och sårbarhet, som kan påverka kommunens verksamhet. Konsekvenserna för den egna verksamheten har analyserats. Kommunen har en planering för hur risker och sårbarhet skall undanröjas eller minskas. Kommunen har också en planering för hur den skall hantera konsekvenserna av en extraordinär händelse. Kommunen har god förmåga att hantera en extraordinär händelse, d.v.s. att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa samhällsviktig verksamhet som måste upprätthållas och att ge invånare och media tillräcklig och korrekt information om händelsen. Kommunen har en samlad bild av risker, sårbarhet och förberedelser för krishanteringen
------------	---

inom kommunens geografiska område.

Kommunen verkar för **samordning** av all krishantering i det förberedande arbetet och i det akuta skedet, som berörda aktörer inom det geografiska området ansvarar för.

Kommunen kan vid behov och om så bedöms lämpligt samordna kontakterna med t.ex. länsstyrelsen och centrala myndigheter och andra kommuner.

Kommunens uppgifter

Kommunfullmäktige fastställer mål och riktlinjer för kommunens verksamhet. Dessa skall innefatta bl.a. en lägsta godtagbar nivå för den del av den normala verksamheten som alltid måste kunna upprätthållas oavsett omfattning och karaktär på en inträffad kris. Kommunen skall härtöver på uppdrag av staten utföra följande uppgifter.

1. Risk- och sårbarhetsanalyser

Genom lagen (2002:833) om extraordinära händelser i fredstid hos kommuner och landsting, som trädde i kraft den 1 januari 2003, har kommunen en skyldighet att för varje ny mandatperiod fastställa en plan för hur den skall hantera extraordinära händelser. Kommunens planer skall baseras på nämndvisa risk- och sårbarhetsanalyser för all verksamhet som måste kunna upprätthållas vid en extraordinär händelse inklusive sådan verksamhet som bedrivs av hel eller delägda kommunala företag.

Det viktigaste syftet med analyserna är att

- öka medvetande och kunskap hos beslutsfattare och verksamhetsansvariga,
- ge underlag för information till kommuninvånare och anställda,
- ge underlag för planering och genomförande av åtgärder, som minskar risker och sårbarhet,
- stödja den fysiska planeringen och
- utveckla förmågan att hantera inträffade kriser.

Kommunen bör samordna arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser med övrigt förebyggande arbete i kommunen, särskilt med upprättandet av handlingsprogram enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

2. Geografiskt områdesansvar

Kommunen skall verka för att de förberedelser för hantering av en extraordinär händelse som inom kommunens geografiska område genomförs av statliga myndigheter, landstinget samt organisationer och företag samordnas.

Vid en inträffad extraordinär händelse skall kommunen verka för samordningen av krishanteringen inom kommunens geografiska område.

Sammanfattningsvis innebär detta geografiska områdesansvar att kommunen skall

- göra en samlad analys av sådana risker och sådan sårbarhet i kommunens geografiska område som kan leda till en extraordinär händelse och göra denna analys känd för berörda aktörer,

- vara sammankallande för ett krishanteringsråd (eller motsvarande) med representanter för de lokala krisaktörerna,
- verka för att de lokala krisaktörernas förberedelser för hanteringen av en extraordinär händelse samordnas,
- verka för att de lokala krisaktörernas åtgärder vid en extraordinär händelse samordnas,
- verka för att informationen till allmänheten vid en extraordinär händelse samordnas,
- kunna lämna en samlad information till länsstyrelsen om läget i kommunen i fråga om risker och sårbarhet och om de lokala krisaktörernas förberedelser för hanteringen av en extraordinär händelse samt
- kunna ge länsstyrelsen en samlad rapport om läget i kommunen vid en extraordinär händelse och om de lokala krisaktörernas vidtagna och planerade åtgärder med anledning av händelsen.

Alla berörda aktörer har inte en sådan representation i kommunen att de kan medverka i samordningen. Det gäller bl.a. en del statliga myndigheter och statligt ägda bolag. I vissa avseenden måste därför samordningen ske genom länsstyrelsens försorg.

3. Utbildning, övning

Kommunen skall svara för att förtroendevalda och anställda får erforderlig utbildning för att kunna lösa sina uppgifter och att övning av kommunens ledning och berörda förvaltningar sker regelbundet.

4. Höjd beredskap

Kommunen skall förvara, vårda, underhålla och redovisa den skyddsutrustning för allmänheten och den räddningstjänstmateriel för krig som ställs till kommunens disposition av staten. Kommunen äger rätt att utnyttja räddningstjänstmaterielen i den fredstida räddningstjänsten enligt riktlinjer som meddelas av Statens räddningsverk. Kommunen skall vidare underhålla och prova de aggregat för utomhusalarmering, som behövs för höjd beredskap.

5. Rapportering

Kommunen skall hålla länsstyrelsen underrättad om vilka åtgärder för att minska risker och sårbarhet i kommunen och för att förbättra krishanteringsförmågan som kommunen vidtagit.

Vid en inträffad extraordinär händelse skall kommunen ge länsstyrelsen fortlöpande information om läget i kommunens egen verksamhet och i det geografiska området.

När hanteringen av en extraordinär händelse slutförts skall kommunen se till att händelsen undersöks för att i skälig omfattning klarlägga orsakerna till händelsen, förloppet och hur insatsen har genomförts.

Överenskommelsen har utvärderats och i rapporten *Kommunernas krisberedskap - avstämning om kommunernas uppbyggnadsperiod 2006 - 2009*⁴⁹ sägs bl.a.;

- Risk- och sårbarhetsanalys är en komplex, fortgående och tidskrävande process som endast påbörjats. Det kommer att dröja innan kommunerna har en samlad bild av risker och sårbarheter. Stödet till kommunerna behöver utvecklas.
- Det finns stora svårigheter att genomföra det geografiska områdesansvaret. Uppgiften upplevs som otydlig och teoretisk. Formerna behöver ses över och samordningen bör i större utsträckning ske på regional nivå.
- Kommunerna har också svårt att klara övningsuppgiften. Länsstyrelsen bör utveckla sitt stöd till detta.
- Centrala myndigheter bör ge stöd i form av utbildning, modeller för övningar, krishanteringsmetodik och vägledningar. Det är viktigt att staten har en dialog med kommunerna om stödets utformning.

Lagen om kommunal energiplanering (1977:439)

Enligt *lag om kommunal energiplanering (1977:439)* ska varje kommun ha en aktuell plan för att främja hushållningen med energi samt verka för en säker och tillräcklig energitillförsel. Energimyndighetens uppdrag är att utöva tillsyn över att kommunerna upprättar dessa planer och inhämtar därför planerna cirka vart femte år. Myndigheten upprättar därefter en rapport för att följa upp arbetet med energiplanering inom kommunerna. Lagens viktigaste innehåll är:

1 §	Kommun skall i sin planering främja hushållningen med energi samt verka för en säker och tillräcklig energitillförsel.
2 §	Kommun skall vid sin planering undersöka förutsättningarna att genom samverkan med annan kommun eller betydande intressent på energiområdet såsom processindustri eller kraftföretag gemensamt lösa frågor som har betydelse för hushållningen med energi eller för energitillförseln. Finnes förutsättning för sådan gemensam lösning föreliggande, skall den tagas till vara i planeringen.
3 §	I varje kommun skall det finnas en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. I en sådan plan skall finnas en analys av vilken inverkan den i planen upptagna verksamheten har på miljön, hälsan och hushållningen med mark och vatten och andra resurser. Planen beslutas av kommunfullmäktige. Lag (1998:836).
7 §	Kommun är skyldig att på begäran av myndighet som regeringen be stämmer lämna myndigheten uppgifter om fullgörandet av kommunens skyldighet enligt 1, 2 eller 3 §. Lag (1981:601).

⁴⁹ Rapport 2009-03-31, MSB dnr 2009-5563, SKL dnr 09/1513.

Enligt ansvarsprincipen ska den som har ansvar för en viss verksamhet under normala fredstida förhållanden, har motsvarande ansvar för verksamheten under kris- och krigssituationer. Denna princip innebär, strikt tolkad, att kommunerna, i sitt arbete med kommunal energiplanering enligt lag (1977:439) ska väga in krisberedskapsaspekter i planeringen, men detta görs inte för närvarande. Lagen bedöms inte vara helt aktuell för trygg energiförsörjning.

Bilaga 3 – Förteckning över författningar

Nedan redovisas författningar som direkt eller indirekt påverkar arbetet med trygg energiförsörjning. Samtliga har, i olika grad, analyserats inom ramen för arbetet med denna rapport.

EU-/EG-direktiv och förordningar

Följande direktiv/förordningar har stor betydelse för arbetet med trygg energiförsörjning.

Rådets direktiv 2009/119/EG av den 14 september 2009 om skyldighet för medlemsstaterna att inneha minimilager av råolja och/eller petroleumprodukter.

Fastställer regler för att med hjälp av tillförlitliga och transparenta mekanismer som bygger på solidaritet mellan medlemsstaterna, säkerställa en hög nivå av säkerhet när det gäller oljeförsörjningen i gemenskapen, vidmakthålla minimilager av råolja och/eller petroleumprodukter samt införa de förfaranden som är nödvändiga om det uppstår allvarliga brister. Upphäver direktiv 73/238/EEG och 2006/67/EG och beslut 68/416/EEG.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG

I detta direktiv fastställs gemensamma regler för produktion, överföring, distribution och leverans av el, samt bestämmelser om konsumentskydd, i syfte att förbättra och integrera konkurrensutsatta elmarknader i gemenskapen. Det innehåller regler för elsektorns organisation och funktion, öppet tillträde till marknaden, kriterier och förfaranden som ska tillämpas för anbud, för beviljande av tillstånd och för driften av system. Det fastställer även krav på samhällsomfattande tjänster och elkonsumenters rättigheter och klargör konkurrenskraven.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG.

I detta direktiv fastställs gemensamma regler för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas. Det innehåller regler om naturgassektorns organisation och funktion, tillträde till marknaden och de kriterier och förfaranden som ska tillämpas vid beviljande av tillstånd för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas samt drift av system. Direktivet gäller även för biogas och gas från biomassa eller andra typer av gas som kan föras in i och transporteras genom naturgassystemet.

Rådets direktiv 2004/67/EG av den 26 april 2004 om åtgärder för att säkerställa en tryggad naturgasförsörjning.

I detta direktiv fastställs åtgärder för att säkerställa en lämplig nivå för tryggad gasförsörjning. Dessa åtgärder bidrar också till en väl fungerande inre marknad för gas. Detta direktiv innehåller bestämmelser om en gemensam ram inom vilken medlemsstaterna skall definiera allmänna, öppna och ickediskriminerande strategier för försörjningstryggheten, vilka är förenliga med kraven för en konkurrenskraftig inre marknad för gas, klargöra de olika marknadsaktörernas allmänna roller och ansvarsområden samt tillämpa särskilda icke-diskriminerande förfaranden för att säkerställa en tryggad gasförsörjning.

Direktivet är under översyn och en ny version förväntas under 2010 (se nedan).

Kommissionens beslutade förslag till förordning om åtgärder för att garantera en trygg gasförsörjning den 17 juli 2009 KOM (2009) 363 slutlig. Förordningen, som för närvarande är föremål för förhandling, ska ersätta Rådets direktiv 2004/67/EG av den 26 april 2004 om åtgärder för att säkerställa en tryggad naturgasförsörjning. Förslaget innebär en tydlig precisering när det gäller kraven på medlemsstaternas krisorganisation, riskanalys, planering för att minska riskerna för störning samt planering av åtgärder vid störning.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG av den 18 januari 2006 om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar.

Syftet med direktivet är att trygga elförsörjningen för att se till att den inre marknaden för el fungerar väl samt att garantera en tillräcklig nivå av produktionskapacitet och en tillräcklig balans mellan utbud och efterfrågan samt en lämplig nivå av överföringsförmåga mellan medlemsstaterna så att den inre marknaden utvecklas.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/32/EG av den 5 april 2006 om effektiv slutanvändning av energi och om energitjänster

Syftet med detta direktiv är att främja kostnadseffektiv förbättring av slutanvändningen av energi i medlemsstaterna genom att

- upprätta de vägledande mål samt de system, incitament och institutionella, ekonomiska och rättsliga ramar som är nödvändiga för att undanröja befintliga marknadshinder och brister som står i vägen för en effektiv slutanvändning av energi,
- skapa förutsättningar för utvecklingen och främjandet av en marknad för energitjänster och för att ge konsumenterna tillgång till andra åtgärder för förbättrad energieffektivitet.

Rådets direktiv 2008/114/EG av den 8 december 2008 om identifiering av, och klassificering som, europeisk kritisk infrastruktur och bedömning av behovet att stärka skyddet av denna.

Direktivet behandlar EPCIP (European Program for Critical Infrastructure Protection) och fastställer ett förfarande för identifiering av och klassificering av

europaisk kritisk infrastruktur och en gemensam metod för bedömning av behovet att stärka skyddet av sådan infrastruktur för att bidra till att skydda människor.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) Nr 713/2009 av den 13 juli 2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter.

Genom denna förordning inrättas en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter. Byråns syfte ska vara att bistå de tillsynsmyndigheter som avses i artikel 35 i 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och artikel 39 i direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas att på gemenskapsnivå utöva de tillsynsuppgifter som utförs i medlemsstaterna och vid behov samordna deras verksamhet.

Författningar för olika energislag

I följande tabeller är författningar som har bäring på området trygg energiförsörjning förtecknade. Dessa författningar utgör en del av de författningar som energimarknadernas aktörer i producent- och distributionsled har att rätta sig efter och som den offentliga sektorn utövar tillsyn enligt. Av tabellerna i respektive underkapitel framgår vilka myndigheter som har ansvar för tillsyn, tillståndsprovning, reglernas efterlevnad och annan övervakning av respektive energimarknad. Kraven i lagstiftningen gäller för alla företag som verkar på energimarknaderna oavsett om det aktuella företaget är statligt, privat, kommunalt m.m. I flera fall har olika myndigheter ansvar för tillsyn m.m. för olika delar av en författning. Många av författningarna hanterar frågor av teknisk art avseende överföring av olika energislag.

Under respektive tabell redovisas innehåll i vissa lagar som är av större betydelse för fördelningen av ansvar och roller.

E1

Författning	Berörda myndigheter			
	Energimyndigheten	Energi-marknads-inspektionen	Svenska Kraftnät	Elsäkerhetsverket
Elberedskapslag (1997:288)			x	
Elförordning (1994:1250)		x	x	
Elinstallatörsförordning (1990:806)				x
Ellagen (1997:857)		x	x	x
Starkströmsförordning 2009:22	x ⁵⁰	x ⁵⁰		x
Förordning (1993:1067) om elektromagnetisk kompatibilitet				x
Förordning (1993:1068) om elektrisk materiel				x
Förordning (1994:1806) om systemansvaret för el			x	

⁵⁰ I 3 kap. 1 §, står "Statens energimyndighet får föreskriva att en innehavare av områdeskoncession som har för avsikt att uppföra en högspänningsanläggning skall på visst sätt göra en skriftlig anmälan om detta till Statens energimyndighet. När en sådan anmälan kommit in skall Statens energimyndighet underrätta Telestyrelsen om innehållet i anmälan." Borde vara Energimarknadsinspektionen som har denna föreskrivningsrätt.

Författning	Berörda myndigheter			
	Energimyndigheten	Energi-marknads-inspektionen	Svenska Kraftnät	Elsäkerhetsverket
Förordning (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet		x		
Förordning (1995:1296) om vissa avgifter på elområdet		x	x	x
Förordning (1997:294) om elberedskap			x	
Förordning (1999:716) om mätning, beräkning och rapportering av överförd el			x	
Kungörelse (1958:558) om elektrisk svagströmslednings anordnande i förhållande till starkströmsledning				x
Lag (1992:1512) om elektromagnetisk kompatibilitet				x
Lag (2003:436) om effektreserv			x	
Lag (2004:875) om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar		x		
Radiostörningsförfordning (1985:625)				x
Proposition (2008/09:142) om genomförande av elförsörjningsdirektivet (2005/89/EG)	x	x	x	

Värme

Författning	Berörda myndigheter		
	Energimyndigheten	Energi-marknads-inspektionen	
Fjärrvärmelag (2008:263)	x	x	
Fjärrvärmeförordning (2008:526)	x	x	

Olja och kol

Författning	Berörda myndigheter		
	Energimyndigheten		
Förordning (1994:795) om tillstånd för kraftverk avsedda att drivas med oljebränslen	x		
Förordning (1995:971) om beredskapslagring av olja och kol	x		
Förordning (2008:133) om beredskapslagring av oljeprodukter under lagringsåret 2008/09 ⁵¹	x		
Lag (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol	x		
Oljekrisförordning (1975:198)	x		
Oljekrislag (1975:197)	x		

⁵¹ Ny förordning varje år, ca april månad.

Naturgas

Författning	Berörda myndigheter			
	Energi-myndig-heten	Energi-marknads-inspektionen	Svenska Kraftnät	Myndigheten för samhälls-skydd och beredskap
Lag (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor				x
Naturgaslag (2005:403)	x	x	x	
Naturgasförordning (2006:1043)	x	x	x	
Förordning (2006:1051) om redovisning och revision av överföring av naturgas, lagring av naturgas och drift av förgasningsanläggning		x		

Gemensamt för samtliga energilag

Författning	Berörda myndigheter			
	Energi-myndig-heten	Energi-marknads-inspek-tionen	Svenska Kraftnät	Elsäkerhets verket
Expropriationslag (1972:719)		x	x	
Expropriationskungörelse (1972:727)		x	x	
Lag (1977:439) om kommunal energiplanering	x			
Förordning (1977:440) om kommunal energiplanering	x			
Lag (1978:160) om vissa rörledningar		x		
Förordning (1978:164) om vissa rörledningar		x		
Lag (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. ⁵²	x		x	
Förordning (1990:1334) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.	x		x	
Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap	x	x ⁵³	x	x
Säkerhetsskyddslag (1996:627)	x	x	x	x
Säkerhetsskyddsförordning (1996:633)	x	x	x	x

Författningar som reglerar energianvändares ansvar

Det finns ytterst få författningar som är direkt knutna till användning av energi. Regeringen har dock genom åren i olika propositioner pekat på den enskildes ansvar för krishantering. I några författningar ställs indirekt krav på en trygg energiförsörjning.

⁵² I denna lag ges bestämmelser om vissa åtgärder till skydd mot sabotage.

⁵³ Energimarknadsinspektionen omfattas i likhet med alla myndigheter under regeringen (Regeringskansliet, kommittéväsendet och Försvarsmakten) av förordningen, men de ingår inte i något samverkansområde och har inget särskilt ansvar för krisberedskap m.m.

Inom värmeområdet har Socialstyrelsen med stöd av miljöbalken (1998:808) gett ut allmänna råd om temperatur inomhus (SOSFS 2005:15) samt en handbok om temperatur inomhus⁵⁴ med rekommendationer för tillämpning av de allmänna råden. Av föreskriften framgår att en ”verksamhetsutövare” ska planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga att olägenheter för människors hälsa uppstår. Detta medför att verksamhetsutövaren måste ta hänsyn till risken för och konsekvenserna av avbrott i värmeförsörjningen. Verksamhetsutövare är fastighetsägare som hyr ut bostäder och lokaler samt styrelsen i en bostadsrättsförening, samt de som bedriver en verksamhet i hyrda lokaler. I dessa råd framgår att den kommunala miljönämnden har tillsyn för dessa frågor.

Även inom andra områden, som industriell verksamhet och djurhållning, finns regler som ställer krav på användaren eller verksamhetsutövaren att exempelvis utöva ett systematiskt miljö-, arbetsmiljö- eller riskhanteringsarbete och därigenom ställs indirekt krav att säkerställa en trygg energiförsörjning inom den egna verksamheten.

Exempel på författningar som i vissa avseenden reglerar energianvändares ansvar är:

- Miljöbalken (1998:808)
- Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor
- Arbetsmiljölagen (1977:1160)
- Djurskyddslagen (1988:534)
- Lag (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m.
- Förordning (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m.
- Plan- och bygglagen (1987:10)
- Specifika verksamhetstillstånd
- Försäkringsbestämmelser
- Boverkets byggregler

Författningar som tillämpas vid särskilda situationer

Det finns ett antal generella lagar och förordningen som är avsedda att endast användas vid särskilt besvärliga situationer. När nedanstående lagar träder i kraft eller används som grund för att utfärda nya förordningar och föreskrifter, ändras dramatiskt förutsättningarna för energimarknadernas aktörer eftersom lagarna medför mer eller mindre omfattande ingrepp i marknadens spelregler. Vissa av lagarna har setts över av Utredningen om översyn av ransoneringslagen och prisregleringslagen (se nedan). Utredningen lämnade förslag till vissa ändringar i sitt slutbetänkande ”En ny ransonerings- och Prisregleringslag” (SOU 2009:69, juni 2009).

- Ransoneringslagen (1978:268) gäller vissa varor som inte omfattas av prisregleringslagen, se nedan, och ger regeringen möjlighet att fatta beslut om att viss förnödenhet inte får säljas fritt, ska säljas enligt bestämda villkor och

⁵⁴ Socialstyrelsens artikelnummer 2005-101-6.

användas endast för föreskrivet ändamål. Ransoneringslagen kan tillämpas när det ”föreligger knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen”.

- Prisregleringslagen (1989:978) omfattar bland annat gas och elektrisk kraft. Lagen innebär att regeringen kan fastställa priset för dessa varor.
- Förordning (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen
- Förfogandelagen (1978:262). Gäller enbart vid höjd beredskap.
- Förfogandeförordningen (1978:558). Gäller enbart vid höjd beredskap.
- Förordning (1992:391) om uttagning av egendom för totalförsvarets behov
- Förordning (1992:390) om förberedelser för leverans av varor och tjänster.

Oljekrislagen (1975:197) tillämpas för att säkerställa fullföljandet av Sveriges åtaganden i det avtal om ett internationellt energiprogram (IEP) som undertecknades i Paris den 18 november 1974. I oljekrislagen förtydligas bland annat att ransoneringslagen kan tillämpas vid genomförandet av åtgärder enligt IEP-avtalet utan att särskilt behöva motivera att det råder ”utomordentlig händelse”, vilket ransoneringslagen annars kräver. Regeringen kan för att fullfölja åtaganden enligt IEP-avtalet eller vid tillämpning av ransoneringslagen (1978:268) behöva besluta att ägare av olja ska avstå denna till staten eller annan. Oljekrisnämnden har då i uppgift att bestämma ersättningen till den vars egendom tas i anspråk. Oljekrisnämnden styrs av Förordning (2007:1152) med instruktion för Oljekrisnämnden.

Vissa av ”verktygen/medlen/åtgärderna” i ovanstående lagar och förordningar kräver emellertid särskilt beslut av regeringen och ska, om det inte råder höjd beredskap, inom viss tidsperiod prövas av riksdagen. Vid regeringens beslut om höjd beredskap enligt Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap, träder lagarna i sin *helhet* i kraft utan särskilda beslut.

Utredningen om översyn av ransoneringslagen och prisregleringslagen (Fö 2007:04, direktiv 2007:95) har gjort en översyn av ransoneringslagen, prisregleringslagen, oljekrislagen och förfogandelagen. Slutbetänkandet ”En ny ransonerings- och Prisregleringslag” (SOU 2009:69) lämnades i juni 2009 och behandlas för närvarande i regeringskansliet.

Bilaga 4 – Remissbehandling

Version 3.1 av denna rapport remitterades 2009-10-05 till 39 myndigheter och andra aktörer som berörs av arbetet med trygg energiförsörjning. 32 svarade och deras synpunkter ligger bl.a. till grund för den revidering av rapporten som gjordes i januari - februari 2010. Analys av remissvaren och bearbetning av rapporten har skett efter utökad dialog med främst Svenska Kraftnät, men också andra aktörer.

Remissvaren är, med något enstaka undantag, mycket positiva till rapporten. De svarande anser överlag att den beskrivning av ansvar och roller som görs är riktig samt att det är nödvändigt att på detta sätt tydliggöra såväl ansvar och roller som otydligheter i regleringen. Vissa kompletteringar och rättelser har föreslagits och arbetats in i föreliggande version.

Nedan redovisas kortfattat de olika remissvaren.

Boverket

Redovisar de viktigaste frågeställningarna och lagparagraferna som har koppling till en trygg energiförsörjning inom Boverkets ansvarsområde.

Civildéforsvarsförbundet

Det är bra att de enskilda hushållens ansvar framhålls. Detta måste konkretiseras och kommuniceras. Det måste finnas en sammanhållen strategi för samspelet mellan det allmänna och allmänheten.

Elsäkerhetsverket

Detaljerade korrigeringar av Elsäkerhetsverkets ansvar. Menar att om dokumentet ska ges vidare spridning bör det vidareutvecklas i samverkan med verket och andra berörda parter.

Energimarknadsinspektionen

Välkomnar analysen och anser den vara klar och tydlig. Det finns oklarheter i rollfördelningen mellan de två myndigheterna som behöver förtydligas. Instämmer i att rapportering avseende försörjningstrygghet för gas är ologisk idag. Lämnar förslag på annat förfarande. Instämmer i beskrivningen av inspektionens uppgifter när det gäller analyser av elmarknaden, dvs. bl.a. att främja marknadens funktion så att elenergibrist kan förebyggas på lång sikt.

E.ON Elnät Sverige AB

Analysen är väl genomförd. Rapporten bör belysa att de ekonomiska villkoren för elnätsföretagen i hög grad styrs av statens reglering och är helt avgörande för elnätsföretagens förmåga att svara upp mot ställda krav på en trygg elleverans.

Försvarsmakten

FM har inga synpunkter.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSB instämmer i beskrivning och analys och har i allt väsentligt samma uppfattning som Energimyndigheten. En lättillgänglig och utmärkt överblick över området och aktörer.

Länsstyrelserna generellt

Flertalet länsstyrelser önskar smärre justeringar av vissa texter, bl.a. i avsnitt 6.5, om länsstyrelsers och kommuners ansvar.

Länsstyrelsen Blekinge

Uppskattar den grundliga analysen. Ser fram mot samarbete med Energimyndigheten.

Länsstyrelsen Dalarna

Även om Lagen om kommunal energiplanering (1977:439) inte av Energimyndigheten bedöms helt aktuell bör finnas kvar och moderniseras.

Länsstyrelsen Gävleborg

Rapporten är bra och kan tjäna som uppslagsbok.

Länsstyrelsen Halland

Rapporten är ett mycket bra dokument.

Länsstyrelsen Jämtland

Den kartläggning som gjorts är bra.

Länsstyrelsen Jönköpings län

Länsstyrelsens roll och ansvar är riktigt beskrivna. Vill ha möjlighet att komplettera synpunkter efter fördjupade analyser.

Länsstyrelsen Kalmar län

Bra, klarläggande och tydlig analys.

Länsstyrelsen Kronoberg

Delar i stort Energimyndigheten slutsatser. Kännedomen om ansvar och roller är viktig men allt för dålig. Önskar mer konkreta formuleringar kring hur ansvars- och rollfördelning ska tydliggöras för alla aktörer.

Länsstyrelsen Skåne

En grundlig, nödvändig, klarläggande och nyttig rapport som länsstyrelsen har nytta av i sin dagliga verksamhet. Man betonar att myndigheternas stöd till kommunerna bör kommuniceras och ev. också samordnas med länsstyrelserna.

Länsstyrelsen Stockholms län

Ett bra, viktigt och klargörande underlag för alla aktörer.

Länsstyrelsen Uppsala län

Delar i allt väsentligt Energimyndighetens uppfattning.

Länsstyrelsen Värmland

Välbehövlig och bra rapport som bör ges bred spridning. En sammanfattande populärutgåva bör tas fram. Önskar definition av begreppen "eleffektbrist" och "elenergibrist".

Länsstyrelsen Västerbotten

Väl genomarbetad rapport som kan fungera som uppslagsbok.

Länsstyrelsen Västernorrland

Dokumentet är en bra uppslagsbok.

Länsstyrelsen Västmanland

Har ingen annan uppfattning än Energimyndigheten.

Strålsäkerhetsmyndigheten

En välkommen rapport som är väl genomarbetad och värdefull. Föreslår en smärre justering.

Svensk Energi

Delar Energimyndighetens uppfattning om marknadsaktörernas roller. Efterlyser en tydlig redovisning av definitionen trygg energiförsörjning för att möjliggöra ställningstagande i alla delar. Efterlyser en kortversion av rapporten som tas fram tillsammans med andra myndigheter och beskriver ansvarsförhållanden för ökad tydlighet till alla berörda.

Svenska Gasföreningen

Uppskattar rapporten som en god beskrivning av ansvar och roller. Saknar förslag till åtgärder. Pekar på behov av ytterligare tydlighet kring ansvarsfördelning inom gasområdet och lämnar förslag till ändringar.

Svenska Kraftnät

SvK pekar på behov av fortsatt analys för att kunna visa på problem, otydligheter och behov av klarlägganden. SvK efterlyser också en sammanhållen diskussion om möjliga förbättringar och förslag för att undvika otydligheter och dubbelarbete. SvK vill delta mer aktivt än som remissinstans i fortsatt utveckling av rapporten.

Svenska Petroleuminstitutet

Redovisar konkreta ändringsförslag vad avser detaljer rörande olja.

Sveriges kommuner och landsting

Har ingen avvikande syn på dessa frågor på systemnivå. Däremot måste centrala myndigheter, på genomförandenivå, stödja kommunerna bättre än vad som sker idag. SKL lämnar en strategisk syn på samarbete myndigheter och kommuner.

Transportstyrelsen

Noterar Energimyndighetens omfattande arbete med uppskattning. Har inget att erinra. Delar uppfattningen att samverkan mellan Energimyndigheten och Transportstyrelsen är lämpligt inom området förbrukningsdämpning av drivmedel sedan Trafikregistret har övergått till styrelsen. Styrelsen har för avsikt att klargöra ansvarsfördelningen med Vägverket i denna fråga inom ramen för arbetet inom samverkansområde transporter.

Vägverket

Delar Energimyndighetens syn. Bra underlag för fortsatt arbete. Betonar vikten av samverkan och samarbete mellan olika roller och aktörer, då energiförsörjningen störs. Analyser och slutsatser i remissen är en bra utgångspunkt för vidare diskussioner i frågan och Vägverket är positivt till att delta i dessa.

Vårt mål – en smartare energianvändning

Energimyndigheten är en statlig myndighet som arbetar för ett tryggt, miljövänligt och effektivt energisystem. Genom internationellt samarbete och engagemang kan vi bidra till att nå klimatmålen.

Myndigheten finansierar forskning och utveckling av ny energiteknik. Vi går aktivt in med stöd till affärsidéer och innovationer som kan leda till nya företag.

Vi visar också svenska hushåll och företag vägen till en smartare energianvändning.

Alla rapporter från Energimyndigheten finns tillgängliga på myndighetens webbplats

